

**ETT STARKARE FÖRSVAR - MÖTER
VARJE HOT, KLARAR VARJE UTMANING.**

Försvarets årsredovisning 2017

FÖRSVARSMAKTENS ÅRSREDOVISNING 2017

Resultatredovisning,
resultat- och balansräkning,
anslagsredovisning,
finansieringsanalys samt noter

Denna årsredovisning publiceras även på Försvarets hemsida (www.forsvarsmakten.se)

Försvarets årsredovisning 2017. FM2017-13845:3 – Huvuddokument

Omslagsbild/Framsida: Bezav Mahmod/Försvarets

(Driftstödsgruppen, skyttekompaniets reparations- och underhållsgrupp stödjer enheterna med reparationer och annat logistikstöd under Aurora 17.)

Omslagsbild/Baksida: Astrid Amtén Skage/Försvarets

(42. pansarbataljonen från P4 i Skövde försvarar område utanför Kungsängen mot en luftlandsättning under Aurora 17)

Innehållsförteckning

Överbefälhavarens kommentarer	1
Sammanfattning	2
Om redovisningen	4
Anslagsredovisning	6
Resultatredovisning	9
Operativ förmåga vid utgången av 2017 (effekter)	9
Allmänt	9
Försvarsmaktens samlade operativa förmåga	9
Förmåga att genomföra nationella operationer	9
Förmåga att genomföra internationella operationer	10
Förmåga att stödja civil verksamhet	10
Förmåga att utveckla det militära försvaret	10
Insatser - nationellt och internationellt	12
Verksamhetens måluppfyllelse och bidrag till förmågeutveckling samt operativ effekt	12
Nationella insatser	13
Internationella insatser	14
Stöd till samhället	23
Uppbyggnad av insatsorganisationen och beredskap	24
Verksamhetens bidrag till den operativa förmågan/effekter	24
Genomförd verksamhet och dess resultat	25
Övningsverksamhet	33
Personalförsörjning	41
Materielförsörjning	42
Utveckling	43
Verksamhetens bidrag till framtida förmågor/förmågeutveckling	43
Genomförd verksamhet och dess resultat	43
Övrig verksamhet	48
Övrig resultatredovisning	51
Miljöredovisning	51
Tillsynsverksamhet	53
Fördelning anslagsförbrukning per anslag och per verksamhet	55
Internationellt samarbete	57
Utveckling av det internationella samarbetet	57
Nordiskt försvarssamarbete - Nordefco	57
Finland	57
USA	58

Danmark.....	59
Polen	59
Estland, Lettland och Litauen	59
Storbritannien.....	59
Tyskland.....	59
EU	59
Nato.....	60
Förenta Nationerna (FN).....	60
Reformer och verksamhetsförändringar i Försvaretsmakten	61
FM2025 Försvaretsmaktens förändrings- och utvecklingsarbete.....	61
Fortsatt utbrett stöd för ett militärt försvar	62
Arbetet med totalförsvaret.....	63
Ledning, logistik och förändrat huvudmannaskap	65
Omdaning av försvarslogistiken	65
Ledning för ett starkare försvar.....	65
Övrig redovisning med återrapporteringskrav	67
Vind och vågkraft.....	67
Remissvar för projekt.....	67
Myndighetssamverkan avseende vindkraft	68
Omlokalisering Järfälla Barkarby	68
Rapportering från och deltagande i internationella möten	68
Överflyttning av statsflygverksamheten.....	68
Avgiftsfinansierad verksamhet.....	69
Finansiell redovisning.....	70
Sammanställning över väsentliga uppgifter (tkr)	70
Resultaträkning	71
Balansräkning.....	72
Anslagsredovisning.....	74
Redovisning mot anslag (tkr).....	74
Redovisning mot inkomstitel (tkr)	74
Redovisning av beställningsbemyndigande (tkr)	74
Finansiella villkor (tkr)	75
Redovisning av utfall mot villkor i regleringsbrev och regeringsbeslut för 2017 (kr).....	75
Finansieringsanalys.....	78
Tilläggsupplysningar och noter.....	79
Redovisnings- och värderingsprinciper.....	79
Undantag från ekonomiadministrativa regelverket	80

Ledande befattningshavare i Försvaretsmakten	81
Ledamöter i Insynsrådet vid Försvaretsmakten	82
Noter till resultaträkningen	83
Noter till balansräkningen	86
Noter till anslagsredovisningen	93
Noter till finansieringsanalysen	95
Försvaretsmaktes interna styrning och kontroll	96
Försvaretsmaktes organisation	97
Bilagor	104
Sökregister återskärningskrav	105
Överbefälhavarens intygande av myndighetens årsredovisning	106

Tabellförteckning

Tabell 1 Anslagsförbrukning samtliga anslag 2015-2017	6
Tabell 2 Utfall netto - Verksamhetsindelad 2015-2017.....	11
Tabell 3 Utfall netto - Nationella insatser 2015-2017	14
Tabell 4 Regeringsbeslut avseende SSR verksamhet, ram samt utfall	16
Tabell 5 Ekonomiskt utfall per insats under utgiftsområde 6, anslagspost 1:2.1 och 1:2.2.....	18
Tabell 6 Utfall netto – Internationella insatser 2015-2017	19
Tabell 7 Ekonomiskt utfall per insats utgiftsområde 5 anslag 1:2.....	21
Tabell 8 Utfall netto – Fredsfrämjande verksamhet 2015-2017	22
Tabell 9 Utfall netto - Stöd till samhället 2015-2017	24
Tabell 10 Utfall netto - Arméförband 2015-2017.....	26
Tabell 11 Gångtimmar per fartygstyp 2015-2017	27
Tabell 12 Utfall netto - Marinförband 2015-2017	28
Tabell 13 Flygtimmar per flygplans- och helikoptertyp 2015-2017.....	29
Tabell 14 Utfall netto - Flygvapenförband 2015-2017	30
Tabell 15 Utfall netto - Lednings- och underrättelseförband 2015-2017	31
Tabell 16 Utfall netto - Logistikförband 2015-2017	32
Tabell 17 Utfall netto - Hemvärnet och de nationella skyddsstyrkorna 2015-2017	33
Tabell 18 Kostnader för större övningar 2017.....	34
Tabell 19 Betydande övningsverksamhet.....	41
Tabell 20 Verksamhetsutfall anslag 1:4 (fd. 1:5) fördelat på FoT-områden, koncernstödsuppdrag samt studier m.m.	46
Tabell 21 Utfall netto - Forskning och utveckling 2015-2017	47
Tabell 22 Utfall netto - Materielutveckling 2015-2017.....	48
Tabell 23 Utfall netto - Övrig verksamhet 2015-2017	50
Tabell 24 Utfall netto – För insatsorganisation gemensamt 2015-2017	50
Tabell 25 Anslagsförbrukning per verksamhet 2017.....	56
Tabell 26 Utfall remissvar 2017 på vindkraftsremisser och positioner	67
Tabell 27 Avgiftsintäkter utöver 4 § avgiftsförordningen som redovisas mot anslag 2015-2017.....	69
Tabell 28 Försvarmaktens organisation	103

Figurförteckning

Anslagsförbrukning/Andel 2017	55
Vikten av ett militärt försvar	62
Övergripande förtroende för Försvarmakten ⁹	62
Försvarmaktens lokalisering av förband, skolor och centrum	98

Överbefälhavarens kommentarer

Vi ser tillbaka på ett händelserikt år. Försvaretsmakten har fått stor uppmärksamhet och vi har stärkt våra band till det samhälle vi är satta att försvara. Insikten att försvaret angår alla känns alltmer självklar.

Försvaretsmaktsövningen 2017, Aurora var en av årets höjdpunkter. Övningen var den mest omfattande av sitt slag på decennier och bidrog påtagligt till att öka vår förmåga. Samtidigt fick vi stöd för framtida prioriteringar i vår förmågeutveckling. Allmänhetens uppskattning, intresset från civila samhället och det internationella deltagandet i övningen var en viktig signal om försvaretsviljan och bekräftade engagemanget för Försvaretsmakten.

Övningen genomfördes i ett omvärldsläge som försämrats över tid som en följd av Rysslands agerande. Östersjöregionen kännetecknas idag av återkommande aktiviteter med kvalificerade militära resurser. För att möta denna utveckling har vi fortsatt arbetet med att utveckla den militära förmågan. Våra tillgängliga förband har möjliggjort rotationen till Gotland med en efterföljande etablering av ett regemente.

Att vi kan rekrytera, behålla och utveckla personal med rätt kompetens är avgörande för Försvaretsmakts verksamhet. Det är därför glädjande att vi överträffar målet för antagningen till officersprogrammet, men bekymmersamt att vi inte når ända fram vad gäller grundutbildning. Inom materielområdet har bland annat leveranser av personlig utrustning, kvalificerade vapen och modifiering av fartyg bidragit till ökad tillgänglighet.

De nationella insatserna inklusive Försvaretsmakts stöd till samhället har varit av en ansevärd omfattning. Såväl fast anställda som Hemvärnets förband har löst uppgifterna föredömligt. Vår incidentberedskap, i luften och till sjöss, har i likhet med tidigare år svarat upp mot höga krav. Det tragiska attentatet på Drottninggatan i Stockholm den 7 april påverkade oss alla och jag konstaterar att vi snabbt kunde bistå Polismyndigheten vid detta tillfälle.

Säkerhetsläget har utvecklats i negativ riktning i flera av våra insatsområden, inte minst Mali och Afghanistan. Vi har agerat genom åtgärder och förstärkningar personellt och materiellt där det krävts och under året bidragit till den internationella koalitionen framgångar i Irak.

Våra bilaterala samarbeten har fortsatt fördjupats och vårt deltagande i internationella övningar har varit omfattande. Det utvecklar vår förmåga och förutsättningarna att verka tillsammans med andra. Samarbetet med Finland har tagit ytterligare steg.

Medarbetarundersökningen FM VIND:s resultat bekräftar att vi har ett gott kamratskap, ett uppskattat ledarskap och ett stort engagemang i arbetet med att stärka det nationella försvaret. Vi arbetar vidare med åtgärder för att öka jämställdheten inom organisationen. Vi har dragit lärdomar av den tragiska olyckan i Boden då vi miste en medarbetare och arbetar intensivt vidare med att stärka verksamhetssäkerheten.

FM VIND visade också på förekomsten av kränkningar och sexuella trakasserier i Försvaretsmakten, vilket bekräftades av det utredningsarbete som genomfördes under hösten. Det är inte acceptabelt. Åtgärder vidtas såväl på förbanden som centralt. Respekten för varandra ska genomsyra allt vårt arbete.

I all vår verksamhet har anställda, frivilliga och totalförsvaretspliktiga svarat upp mot högt ställda krav i beredskap, insatser och övrig övningsverksamhet. Vi har tagit steg framåt såväl i tillväxten i militär förmåga som inom utvecklingen av ett nytt totalförsvarets. Det finns all anledning att känna stolthet över de resultat vi nått under 2017.

Sammanfattning

Försvarsmaktens verksamhet har genomförts i enlighet med regeringens beslut, uppsatta mål och förordningen (2007:1266) med instruktion för Försvarsmakten.

Säkerhetsläget i Sveriges närområde har försämrats under de senaste åren vilket ställer krav på kontinuerlig analys och beredskap att vidta åtgärder. Grunden till förändringen utgörs alltså av ryskt agerande.

I Östersjöregionen konstateras fortsatt ett militärt uppträdande med mer kvalificerade resurser från flera länder och organisationer samt en ökad militär verksamhet med bland annat flera större övningar.

Utvecklingen inom cyberområdet medför att samhällen blir mer sårbara och svårare att skydda mot spionage och cyberattacker. Samtidigt exploateras gråzonen mellan militära, civila, legala och illegala medel i syfte att bland annat kunna påverka beslutsfattare. Sammantaget ställer utvecklingen allt högre krav på samverkan och informationsutbyte såväl nationellt som internationellt.

Med grund i säkerhetsläget har förstärkningen av Gotland fortgått, inledningsvis med tillförda förband för att sedan hösten 2017 ha ersatts av en permanent etablerad stridsgrupp. Säkerhetsläget har, likt 2016, även renderat omfattande nationella insatser samtidigt som beredskap säkerställts för hävdande av territoriell integritet, sjö- och luftterritoriet övervakats samt incident- och ledningsberedskap upprätthållits. Vid dådet på Drottninggatan i Stockholm den 7 april höjde Försvarsmakten temporärt beredskapen samt lämnade stöd till Polismyndigheten.

Stöd till samhället har utförts vid totalt 96 tillfällen varav 60 gånger enligt lagen (2003:778) om skydd mot olyckor och 36 gånger utifrån förordningen (2002:375) om Försvarsmaktens stöd till civil verksamhet. Vid sju tillfällen har förfrågan om stöd nekats, två gånger av resursbrist och fem gånger för att förfrågan inte uppfyllt krav enligt lag eller förordning. Hemvärnets del av stödet till samhället har omfattat knappt 23 000 timmar.

Under september genomfördes försvarsmaktsövning 17, Aurora, den största övningen i sitt slag på 24 år. Vid övningen deltog samtliga stridskrafter tillsammans med ett 30-tal myndigheter samt förband från åtta andra nationer. Totalt omfattade Aurora 21 900 deltagare. Målsättningarna bedöms i allt väsentligt ha uppnåtts vilket utifrån övningens omfattning, scenario och komplexitet har bidragit till att öka den militära förmågan. Samtidigt har Aurora resulterat i många lärdomar samt tydliggjort områden där ytterligare utveckling erfordras.

Utöver Aurora har en omfattande övningsverksamhet genomförts inom stridskrafterna och hemvärdet samt i gemensamma ledningsövningar, likaså har krigsförbandsövningar och repetitionsutbildningar genomförts. I vissa fall har begränsningar i tillgång och tillgänglighet till materiel påverkat stridskrafterna vilket hanterats genom anpassning av utbildnings- och övningsmålsättningar. De bilaterala samarbetena med Finland och USA har också utvecklats, bland annat genom samträning under Aurora och andra övningar.

I december uppnådde den svensk-finska marina stridsgruppen (*SFNTG*) initial operativ förmåga vilken medger operationer till sjöss med tyngdpunkt på gemensam sjölägesbild, genom sjöövervakning, och medför förmåga att skydda sjöförbindelser. Under året har Försvarsmakten även påbörjat förberedelser för att kunna delta i den brittiskeledda *Joint Expeditionary Force (JEF)*.

De internationella insatserna har i stort genomförts enligt plan med förbandsinsatser i FN-operationen *MINUSMA* i Mali, i EU-insatsen *Atalanta* utanför Somalia, i den internationella koalitionen operation *OIR* i Irak och i *NATO RSM* i Afghanistan. Utbildningsinsatser har genomförts inom ramen för *European Union Training Mission (EUTM)* i Somalia, Mali och Centralafrikanska republiken. Säkerhetsläget i Försvarsmaktens insatsområden har präglats av instabilitet och under året har en gradvis försämring skett i både Mali och i Afghanistan samtidigt som osäkerheten kring utvecklingen i Irak har ökat. Säkerhetsutvecklingen analyseras kontinuerligt och åtgärder har vidtagits och beredskap finns även för att vidta ytterligare åtgärder om så krävs.

Officersförsörjningen har i huvudsak följt planen för 2017. Antagningen till Officersprogrammet (148 st.) har för första gången på flera år nått målsättningarna. Samtidigt har de första kadetterna, med annan akademisk examen som grund, påbörjat en anpassad officersutbildning (22 st.) inom ramen för Försvarsmaktens arbete med *fler vägar in*. Inom specialistofficersutbildningen fylldes nära 90 procent (316 st.) av elevplatserna.

I början av juni slutfördes den första nya sammanhängande militära grundutbildningen om nio respektive elva månaders utbildningstid. Huvuddelen av rekryterna valde ett fortsatt engagemang som anställda gruppbefäl, soldater eller sjömän. Intresset för grundutbildning med start under 2017 var stort men nödvändig prövningskapacitet saknades för att i tillräcklig omfattning kunna omhänderta intresset, trots åtgärder hos Totalförsvarets rekryteringsmyndighet (TRM). Tillsammans med oväntat många avhopp mellan antagningsprövning och utbildningsstart medförde prövningsbegränsningen att antalet inryckande rekryter blev väsentligt lägre än planerat. Under året har Försvarsmakten, i nära samarbete med TRM, även genomfört förberedelser inför mönstring och utbildning av värnpliktiga med inryckning till grundutbildning 2018.

Implementeringen av Försvarsmaktens jämställdhetsintegreringsplan har fortsatt, bland annat genom jämställdhetsintegrering av utbildningar vid Försvarsmaktens skolor och vid Försvarshögskolan. Vidare har utbildning av centrala befattningshavare med ansvar för materielförsörjning genomförts i syfte att tydligare beakta fysisk arbetsmiljö och användbarhet, så kallad *Human Factors Integration*, i framtida materielutveckling.

Årets medarbetarundersökning (FMVIND) visar på en positiv utveckling i medarbetarnas syn på Försvarsmakten som arbetsplats och arbetsgivare. Dock vittnar både undersökningen och uppropet #metoo (inom försvarssektorn #givakt och bitihop) om fortsatt förekomst av sexuella trakasserier och andra kränkningar. Arbetet intensifieras därför såväl centralt som lokalt i avsikt att inga former av trakasserier ska förekomma inom myndigheten.

Vid halvårsskiftet inrättades Försvarsmaktens Veterancentrum och under 2017 förbereddes även upprättandet av Gotlands regemente, P 18, i Visby vilket inrättades den första januari 2018.

Tillsammans med Myndigheten för samhällsskydd och beredskap (MSB) har Försvarsmaktens behov av stöd från bevakningsansvariga myndigheter vid höjd beredskap, och dessas förmåga att lämna sådant stöd, redovisats för regeringen. Vidare har Försvarsmakten och MSB, på uppdrag av regeringen, påbörjat arbetet med att främja och utveckla en sammanhängande planering för totalförsvaret till och med 2020.

I syfte att stärka ledningsförmågan har förberedelser genomförts för organisering av försvarsgrensstaber. Den kommande utvecklingen inom materiel- och logistikförsörjningen har också förberetts, exempelvis har planering för en anpassning av den finansiella styrmodellen och övertagande av verksamhet från FMV påbörjats.

Högvakt och bevakning av statschefens residens har genomförts vid Stockholms och Drottningholms slott. Vidare har Försvarsmakten deltagit vid åtta högtidliga audienser samt paraderat vid statsbesök från Kanada.

Årets viktigare materielleveranser utgörs bland annat av radarjaktrobotar, helikoptrar, artilleripjäser, precisionsammunition, flak- och skåplastbilar, brobandvagn, RIB-båtar, informationssystem till Hemvärnet, SWECCIS driftsystem, HF-radio, fältutrustning, elverk samt lednings- och logistikmateriel till flygbaser.

Verksamheten inom forskning och utveckling har fortsatt prioriterats till strategiskt viktiga kompetenser inom integritetskritiska områden. Ny forskning har startats inom områden som tidigare identifierats i perspektivstudier, till exempel inom obemannade system, operationer i cyberdomänen och strid med system i samverkan. Inom rymdbaserade förmågor och ledningsområdet har pågående forskning förstärkts.

Årets omfattande verksamhet har ställt höga krav på organisationen, inte minst har belastningen på den kontinuerligt tjänstgörande personalen varit märkbart hög. Arbetsbelastningens fortsatta utveckling följs därför särskilt inom det systematiska arbetsmiljöarbetet. Försvarsmaktens befintliga organisation måste också, i ett första steg, fyllas upp med kontinuerligt tjänstgörande personal, framför allt avseende soldater, sjömän, gruppbefäl och officerare. För att både kunna bli fler och lösa myndighetens uppdrag krävs samtidigt ytterligare effektiviseringar och kontinuerlig översyn av prioriteringar.

I samband med vårändringsbudgeten erhöll Försvarsmakten ett tillskott om 405 miljoner kronor för 2017 vilket bland annat verkade positivt på övningsverksamhet och materielunderhåll. Det samlade ekonomiska utfallet för året var i stort enligt plan. För anslagen 1:1 *Förbandsverksamhet och beredskap* och 1:3 *Anskaffning av materiel och anläggningar* nyttjades del av tilldelad anslagskredit. Kreditutnyttjandet beror bland annat på ökade kostnader för anskaffning, vidmakthållande och underhåll av materiel samt fler nationella insatser än budgeterat. För övriga anslag var utfallet i nivå med, eller under, tilldelade ramar.

Om redovisningen

Försvarsmakten redovisar och kommenterar verksamhetens resultat i förhållande till de uppgifter som framgår av myndighetens instruktion och till vad regeringen, i förekommande fall, har angett i regleringsbrev eller i annat beslut.

Struktur redovisning och dess innehåll

Årsredovisningen inleds med överbefälhavarens kommentarer med en efterföljande sammanfattning av verksamhetsåret. Nästföljande avsnitt, Anslagsredovisning, beskrivs mer ingående under avsnittet Olika redovisningsprinciper.

Resultatredovisningen¹ inleds med myndighetens bedömning av den operativa förmågan vid utgången av 2017 och det totala nettoutfallet för myndighetens olika verksamheter² som därefter följs av en redovisning avseende verksamheten enligt nedan:

- *Insatser, nationellt och internationellt*, beskriver de olika insatser som myndigheten har planerat, genomfört och avslutat under året. I avsnittet redovisas nationella insatser för hävdandet av territoriell integritet samt bevakning av skyddsobjekt, de väpnade insatser och övriga internationella insatser som Sverige genom Försvarsmakten bemannar.
- *Fredsfrämjande insatser* beskriver verksamheten som genomförts inom ramen för s.k. enskilda insatser, exempelvis observatörer. Denna del av verksamheten finansieras av UD.
- *Stöd till samhället* beskriver genomförd verksamhet under 2017 där myndigheten bidragit med personal och materiel i syfte att stödja civil verksamhet.
- *Uppbyggnad av insatsorganisationen och beredskap* (förbandsproduktion). Avsnittet innehåller beskrivning av den verksamhet som myndigheten genomfört i syfte att utbilda personal och producera krigsförband till insatsorganisationen samt för att upprätthålla anbefalld beredskap. Vidare redovisas betydande övningar som bidragit till stridskrafternas operativa förmåga, en kortfattad redovisning avseende personalförsörjningen samt vilken typ av materiel som levererats till respektive stridskraft.
- *Utveckling* omfattar bl.a. forskning, teknikutveckling, studier och konceptutveckling samt materielutveckling fram till beslut om anskaffning. Avsnittet beskriver de av myndigheten prioriterade områdena samt vilka resultat som har uppnåtts.
- Avsnittet om *övrig verksamhet* avhandlar den verksamhet som inte inryms i ovanstående. Här ingår bl.a. den exportverksamhet som, enligt avtal, genomförts till olika länder samt den statsceremoniella verksamheten.
- *Övrig resultatredovisning* omfattar miljöarbete och tillsynsverksamhet.

Resultatredovisningen avslutas med avsnittet Fördelning av anslagsförbrukningen per anslag och per verksamhet. En mer ingående beskrivning framgår under avsnittet Olika redovisningsprinciper.

Efter resultatredovisningen följer avsnitt som beskriver internationella samarbeten samt pågående reformer och verksamhetsförändringar.

Avsnittet Övrig redovisning med åiterrapporteringskrav omfattar antingen redovisningar som har en hög detaljeringsnivå eller som inte naturligt hör hemma i tidigare avsnitt.

Därefter följer finansiell redovisning och Försvarsmaktens interna styrning och kontroll. I det efterföljande avsnittet Försvarsmaktens organisation får läsaren en redogörelse för kopplingen mellan bas- och insatsorganisationen samt geografisk lokalisering av förband, skolor och centrum. Redovisningen avslutas med en förteckning över bilagor och dess innehåll, ett sökregister för åiterrapporteringskrav och slutligen överbefälhavarens intygande av myndighetens årsredovisning.

¹ Ordningsföljden är i stort grundad på Förordning (SFS 2007:1266) med instruktion för Försvarsmakten

² Enligt 3 kap.1§ i Förordning (2000:605) om årsredovisning och budgetunderlag (FÅB)

Olika redovisningsprinciper

Anslagsförbrukning samtliga anslag (tabell 1) avser Försvarmaktens totala utgiftsbelastning per anslag. Disponibelt anslag är de anslag som tilldelats Försvarmakten enligt regleringsbrevet inklusive eventuellt anslagssparande eller kredit från föregående år. Anslagssparande (+) eller kredit (-) avser Försvarmaktens under-/överutnyttjande av disponibelt anslag innevarande år. Tabellen är jämförbar med anslagsredovisningen i den finansiella redovisningen.

Anslagsförbrukning per verksamhet (tabell 25) avser den totala anslagsförbrukningen med fördelning på Försvarmaktens interna produktgrupper, i enlighet med FÅB.

Nettoredovisning (tabell 2) speglar nettoresultatet av kostnader och intäkter per Försvarmaktens olika verksamheter, vilket motsvarar resultaträkningens verksamhetsutfall exklusive anslagsintäkter. Nettoresultatet redovisas enligt Försvarmaktens ekonomimodell (FEM), i syfte att förtydliga utfallet för olika kostnadsslag och hur verksamheten påverkar det finansiella resultatet. Under avsnittet Resultatredovisning ingår ytterligare specificering av nettoutfallet per verksamhet.

Krigsförbandens anslagsförbrukning (tabeller i bilaga 3) redovisar enbart krigsförbandens anslagsförbrukning på anslagsposten 1:1.1, vilken ingår i verksamheten ”Uppbyggnad av insatsorganisationen och beredskap”. Anslag 1:3 och anslagspost 1:1.3 (anskaffning och vidmakthållande av materiel och anläggningar) redovisas på aggregerad nivå för respektive stridskraft då möjligheterna till fördelning på enskilt krigsförband har begränsningar. Redovisningen i bilagan är således inte att likställa med den nettoredovisning som återfinns i tabeller under avsnittet Resultatredovisning (totalt per Försvarmakten samt nedbruten per verksamhet). Vidare är redovisningen i bilagan inte heller att likställa med avsnitten Anslagsredovisning och Fördelning anslagsförbrukning per anslag och per verksamhet i huvuddokumentet. I bilagan redovisas enbart direkta kostnader och intäkter, d.v.s. inte centrala omkostnader, som kan föras mot själva krigsförbanden samt s.k. gemensamhetsprodukter. Mer detaljerad redovisning återfinns i bilagan under avsnitt Redovisningsprinciper.

Principer avseende den finansiella redovisningen framgår under avsnittet Redovisnings- och värderingsprinciper.

Personalstatistik. Det finns en viss eftersläpning i redovisningen av personelhändelser. Förhållandet påverkar t.ex. de personalflöden som redovisas i personalberättelsen (bilaga 1). Försvarmakten har, i likhet med tidigare år, valt att sammanställa personalstatistiken så sent som det är möjligt. Personalförsörjningsavsnitten i årsredovisningen bygger i allt väsentligt på den information avseende 2017 som fanns i system PRIO per den 18 januari 2018.

Redovisning av åiterrapporteringskrav

Åiterrapporteringskraven återges löpande i kursiv text och i avsnittet Sökregister åiterrapporteringskrav framgår under vilket avsnitt, eller i vilken bilaga redovisning återfinns.

Anslagsredovisning

Anslagsförbrukning samtliga anslag

Anslag/Anslagspost (Mnkr)	2017			2016	2015	Not
	Disponibla anslag	Utfall	Anslags-sparande (+) kredit (-)			
Utgiftsområde 6 (Försvarsdepartementet)						
1:1.1	Förbandsverksamhet och beredskap	25 769	26 058	-289	25 419	24 134
1:1.3	Vidmakthåll materiel & anläggningar	6 108	6 258	-150		
	Del av äldreanslag (1:4)	-157	-157	0		
	<i>Summa 1:1.3</i>	<i>5 950</i>	<i>6 100</i>	<i>-150</i>		1
1:1.4	MUST	824	832	-8	773	751
1:1	Förbandsverksamhet och beredskap (exkl. äldreanslag)	32 701	33 147	-446	26 192	24 885
1:2.1	FM väpnade insatser internationellt samt Athena	1 084	980	104	942	861
1:2.2	FM övriga insatser internationellt	80	60	20	54	62
1:2	FM insatser internationellt	1 164	1 040	124	996	923
1:3	Anskaffning materiel & anläggningar	9 954	10 062	-108	9 298	9 845
	Del av äldreanslag (1:4)	-28	-28	0		
	<i>Summa 1:3</i>	<i>9 927</i>	<i>10 035</i>	<i>-108</i>		1
1:4	Forskning och teknikutv.	587	580	6	600	584
1:4	Äldreanslaget	-185	-185	0	6 900	6 745
Utgiftsområde 5 (Utrikesdepartementet)						
1:2.1	Freds- och säkerhetsfrämjande vht	67	56	11	48	63
Summa Försvarsmakten		44 287	44 700	-413	44 033	43 045

Tabell 1 Anslagsförbrukning samtliga anslag 2015-2017

- Inkluderar anslagskredit som uppstod vid utgången av 2016 på det numera avvecklade anslaget 1:4 *Vidmakthållande, avveckling m.m. av materiel och anläggningar* om 185 miljoner kronor, vilket framgår av separata rader. Fördelning: anslagspost 1:1.3 85 procent, anslagspost 1:3 15 procent
- Anslag tidigare benämnt 1:5

I samband med vårändringsbudgeten erhöll Försvarsmakten ett tillskott om 405 miljoner kronor för 2017 vilket bland annat verkade positivt på övningsverksamhet och materielunderhåll. Det samlade ekonomiska utfallet för året var i stort enligt plan. För anslagen 1:1 *Förbandsverksamhet och beredskap* och 1:3 *Anskaffning av materiel och anläggningar* nyttjades del av tilldelad anslagskredit. Inom anslagen 1:2 *FM insatser internationellt* och anslag 1:2 *Freds- och säkerhetsfrämjande vht* (utgiftsområde 5) innebar resultatet ett underskridande av erhållna ramar. Även anslag 1:4 *Forskning och teknikutv* resulterade i ett mindre underskridande.

Under arbetet med bokslutet för 2016 meddelade FMV att en återbetalning eventuellt skulle ske till Försvarsmakten för tjänster som hade belastat anslag 1:1 under 2016. I februari 2017 beslutade FMV styrelse om en reglering uppgående till 50 miljoner kronor vilket återbetalades i juni 2017. Återbetalningen resulterade i att Försvarsmakten, under 2017, reducerade behovet av anslagskredit med motsvarande belopp på anslagspost 6:1.1.1.

I slutet av 2017 erhöll Försvarsmakten ytterligare en återbetalning från FMV uppgående till 25 miljoner kronor vilken i huvudsak avsåg reglering av de ökade kostnader som uppstått för återställande av fordon efter insatsen i Afghanistan (*ISAF*).

Den totala anslagskrediten som medfördes från 2016 har inte kunnat återbetalas till sin helhet. Utfallet är en konsekvens av en plan med ett i grunden högt tryck samt därtill ökade kostnader under året.

Anslag 1:1 Förbandsverksamhet och beredskap

Vid ingången av 2017 hade Försvarsmakten en anslagskredit från 2016 om 154 miljoner kronor att reglera inom anslagspost 1:1.1 vilket reducerade de disponibla medlen med motsvarande belopp jämfört med regleringsbrevets tilldelade 25 923 miljoner kronor.

2017 har präglats av en hög ambition i verksamheten, inte minst när det gäller övningar, i syfte att fortsatt utveckla den operativa förmågan. Ambitionen har även återspeglats i det ekonomiska resultatet. Utfallet uppgick till 26 058 miljoner kronor vilket innebär ett nyttjande av anslagskredit om 289 miljoner kronor. Kreditbehovet beror bland annat på ett högre utfall för materielunderhåll och fler genomförda nationella insatser än vad som budgeterats. Ökade kostnader har till exempel uppstått med anledning av ett ökat uttag av reservdelar samt för vidmakthållande av flygplan modell SK60.

Av 2016 års anslagskredit som uppstod på det numera avvecklade anslaget 1:4 (äldreanslaget) har 157 miljoner kronor hänförs till anslagspost 1:1.3 vilket reducerade de disponibla medlen med motsvarande belopp jämfört med regleringsbrevets tilldelade 6 108 miljoner kronor. Utfallet uppgick till 6 100 miljoner kronor (inkl. äldreanslaget) och innebär ett nyttjande av anslagskredit om 150 miljoner kronor vilket bland annat beror på ökade kostnader för anskaffning, vidmakthållande och underhåll av materiel samt fler nationella insatser än budgeterat.

För anslagspost 1:1.4 hade Försvarsmakten en anslagskredit vid årets början om 3 miljoner kronor vilket reducerade de disponibla medlen med motsvarande belopp jämfört med regleringsbrevets tilldelade 827 miljoner kronor. MUST verksamhet har varit omfattande under året vilket även kan ses i det ekonomiska resultatet. Utfallet uppgick till 832 miljoner kronor och därmed nyttjade myndigheten en anslagskredit om 8 miljoner kronor.

Anslag 1:2 FM insatser internationellt

Vid ingången av 2017 hade Försvarsmakten ett sparande om 31 miljoner kronor att överföra från 2016 till anslagspost 1:2.1 vilket ökade de disponibla medlen med motsvarande belopp jämfört med regleringsbrevets tilldelade 1 053 miljoner kronor. Inom ramen för disponibla medel avdelades under året medel i syfte att skapa handlingsfrihet för eventuella ytterligare åtgärder kopplat till det i flera insatsområden försämrade säkerhetsläget. Utfallet för anslagsposten uppgick till 980 miljoner kronor vilket innebär ett underutnyttjande om 104 miljoner kronor. Underskridandet beror framför allt på att reserverade medel för det försämrade säkerhetsläget inte behövde användas fullt ut inom *MINUSMA*. Vidare har reserverade medel för vidmakthållande åtgärder

avseende camp inom *MINUSMA* inte nyttjats till fullo och inom *OIR* behövde en planerad flytt till en ny camp inte verkställas.

Inom anslagspost 1:2.2 tilldelades Försvarsmakten 80 miljoner kronor. Utfallet för anslagsposten uppgick till 60 miljoner kronor, vilket innebär ett underutnyttjande om 20 miljoner kronor. Underutnyttjandet beror framför allt på för högt ansatta budgetar för *EUTM Somalia* och *EUTM RCA* (Centralafrikanska republiken) där den senare var en för Försvarsmakten ny insats varvid erfarenhetsvärden saknades.

Anslag 1:3 Anskaffning av materiel och anläggningar

Vid ingången av 2017 hade Försvarsmakten en anslagskredit om 523 miljoner kronor, varav 28 miljoner kronor från det numera avvecklade anslaget 1:4, att överföra från 2016 till anslagspost 1:3.1. De disponibla medlen reducerades därmed med motsvarande belopp jämfört med regleringsbrevets tilldelade 10 449 miljoner kronor. Utfallet uppgick till 10 035 miljoner kronor (inkl. äldreanslaget) vilket innebär ett nyttjande av anslagskredit om 108 miljoner kronor och som, likt anslagspost 1:1.3, framför allt beror på ökade kostnader på sedan tidigare avtalade leveranser.

Anslag 1:4 Forskning och teknikutveckling

Inom anslag 1:4 tilldelades Försvarsmakten 587 miljoner kronor. Utfallet uppgick till 580 miljoner kronor vilket avrundat innebär ett underskridande om 6 miljoner kronor.

Utrikesdepartementets anslagspost 5.1:2.1 Freds- och säkerhetsfrämjande vht

Vid ingången av 2017 hade Försvarsmakten ett sparande om knappt 2 miljoner kronor att överföra från 2016 till anslagspost 1:2.1 vilket ökade de disponibla medlen med motsvarande belopp jämfört med regleringsbrevets tilldelade 65 miljoner kronor. Utfallet motsvarade i stort vad som budgeterats för verksamheten och uppgick till 56 miljoner kronor vilket resulterade i ett underskridande om 11 miljoner kronor.

Resultatredovisning

Operativ förmåga vid utgången av 2017 (effekter)

En samlad operativ värdering av Försvarsmaktens förmåga att lösa uppgifter enligt förordningen (2007: 1266) med instruktion för Försvarsmakten ska återrapporteras i myndighetens årsredovisning (ÅR). Värderingen ska utgå från krigsförbandens krigsduglighet och genomförd operativ planering.

SRB 7,
sid 20

Allmänt

Försvarsmakten ska enligt förordning (SFS 2007:1266) med instruktion till Försvarsmakten upprätthålla och utveckla ett militärt försvar som ytterst kan möta ett väpnat angrepp. Grunden för Försvarsmaktens verksamhet ska vara förmågan till väpnad strid.

Försvarsmakten ska kunna försvara Sverige och främja svensk säkerhet. Försvarsmakten ska upptäcka och avvisa kränkningar, värna Sveriges suveräna rättigheter och svenska intressen samt kunna förebygga och hantera konflikter och krig såväl nationellt som internationellt. Försvarsmakten ska kunna utföra uppgifterna självständigt, men även i samverkan med andra myndigheter, länder och organisationer. Försvarsmakten ska kunna ge respektive ta emot militärt stöd.

Försvarsmakten ska bedriva omvärldsbevakning för att kunna upptäcka yttre hot mot Sverige och svenska intressen samt ta fram underlag för beslut om höjd beredskap. Vid höjd beredskap ska Försvarsmakten kunna mobilisera och använda alla krigsförband för att möta ett militärt hot. Försvarsmakten ska dessutom med befintlig förmåga och resurser kunna lämna stöd till civil verksamhet. Vidare ska Försvarsmakten kunna delta i såväl kortvariga som långvariga internationella militära insatser.

Värderingen av Försvarsmaktens förmåga har liksom tidigare omfattat krigsförbandsvärderingar, taktiska värderingar, operativ värdering och militärstrategisk värdering. Nedan redovisas Försvarsmaktens operativa förmåga 2017 i förhållande till de uppgifter som framgår ovan och i aktuellt regleringsbrev. En mer utförlig redovisning av Försvarsmaktens och dess krigsförbands förmåga framgår av kvalificerat hemliga bilagor till årsredovisningen³.

Försvarsmaktens samlade operativa förmåga

Försvarsmaktens förmåga har varit under fortsatt utveckling. Försvarsmakten har genomfört övningsverksamhet med hög frekvens inklusive repetitionsutbildning av totalförsvarspliktig personal. Under året genomförde Försvarsmakten dessutom försvarsmaktsövning 17, Aurora, som bidrog till att utveckla förmågan att möta ett väpnat angrepp mot Sverige.

Försvarsmakten har under året haft förmåga att möta de krav som ställts på myndigheten, men det har funnits begränsningar och då särskilt relativt händelseutvecklingar som kan uppstå vid ett försämrat omvärldsläge och vid högre konflikt nivåer.

Förmåga att genomföra nationella operationer

Försvarsmakten har under året haft förmåga att främja svensk säkerhet genom nationella operationer. Myndigheten har haft förmåga att bedriva omvärldsbevakning för att upptäcka och identifiera yttre hot mot Sverige och svenska intressen samt att ta fram underlag för beslut om höjd beredskap.

Försvarsmakten har vidare haft förmåga att upptäcka och avvisa kränkningar av det svenska territoriet respektive att värna Sveriges suveräna rättigheter och nationella intressen. Vissa begränsningar har funnits, bland annat avseende uthållighet vid långvariga påfrestningar. Vidare har Försvarsmakten haft begränsningar i förmågan att möta olika händelseutvecklingar och hot som kan uppstå vid ett snabbt och allvarligt försämrat omvärldsläge. Det föreligger dessutom vissa utmaningar inom ramen för uppgiften att ta emot militärt stöd.

3 Bilaga 4. Försvarsmaktens operativa förmåga 2017 respektive bilaga 5. Sammanställning krigsförbandsvärdering.

Förmåga att genomföra internationella operationer

Försvarets har haft förmåga att främja svensk säkerhet genom deltagande i internationella operationer, bland annat i Mali. Vidare har Försvarets haft förmåga att bedriva omvärldsbevakning för att upptäcka och identifiera hot mot de internationella operationer som Försvarets deltagit i. Försvarets har utöver genomförda internationella operationer haft förmåga att ge militärt stöd med delar av organisationen.

Förmåga att stödja civil verksamhet

Försvarets har under året haft förmåga att lämna stöd till civil verksamhet med myndighetens befintliga förmåga och resurser. Försvarets har, i likhet med tidigare år, lämnat stöd till civil verksamhet vid ett antal tillfällen.

Förmåga att utveckla det militära försvaret

Försvarets förmåga har upprätthållits och utvecklats genom övningar, operationer, kompetensutveckling, studier samt forskning och teknikutveckling.

Nettoredovisning av kostnader och intäkter per verksamhet/prestation

Utfall netto (Mnkr)	2017	2016	2015
1 Insatser			
07 Internationella insatser	1 298	1 472	1 616
09 Nationella insatser	55	33	40
<i>Totalt insatser</i>	<i>1 353</i>	<i>1 505</i>	<i>1 656</i>
2 Uppbyggn. av IO och beredskap			
08 För Insatsorg. Gemensamt	5 777	0	0
01 Arméförband	7 624	8 639	10 481
02 Marinförband	5 150	6 206	6 384
03 Flygvapenförband	11 073	13 502	12 226
04 Lednings- och undförband	8 151	8 129	3 774
05 Logistikförband	2 353	3 194	2 683
06 Nationella skyddsstyrkorna	1 282	1 374	1 914
<i>Totalt IO/Beredskap</i>	<i>41 410</i>	<i>41 044</i>	<i>37 462</i>
3 Utveckling			
10 Forskning och utveckling	604	582	581
11 Materielutveckling	490	331	303
<i>Totalt utveckling</i>	<i>1 094</i>	<i>913</i>	<i>884</i>
4 Övriga verksamheter			
12 Övriga produkter	280	282	358
5 Int. Fredsfrämjande verksamhet			
13 Fredsfrämjande verksamhet	55	58	87
6 Stöd till samhället			
14 Lag Skydd Olyckor och stöd t civil vht	7	12	13
Summa Försvarsmakten	44 199	43 813	40 460

Tabell 2 Utfall netto - Verksamhetsindelad 2015-2017

Tabell 2 visar verksamhetsutfallet motsvarande resultaträkningen exklusive anslagsintäkter, se resultaträkningen i finansiell redovisning.

Vissa verksamheter som levererar till externa kunder mot avgift belastar inte någon av ovan redovisade prestationer. Detta begränsar möjligheten att redovisa kostnader och intäkter differentierat (brutto) per verksamhet. I resultaträkningen i finansiell redovisning, avseende intäkter och avgifter och andra ersättningar, redovisas samtliga externa intäkter som är inkluderade i ovan nettoredovisning.

Längre fram i detta avsnitt redovisas ytterligare specificering av nettoutfallet för respektive verksamhet.

Från och med 2015 har Försvarsmakten valt att visa respektive verksamhets nettoresultat enligt Försvarsmaktens ekonomimodell (FEM), i stället för per anslag. Syftet är att förtydliga utfallet för olika kostnadslag och hur de påverkas av den genomförda verksamheten. Försvarsmakten utvecklade under 2016 sin ekonomimodell och verksamhetsfinansiering med fokus på att förtydliga stridskrafterna och deras direkta resultat samt för att minska administrativt arbete. Ett första steg togs 2016 då central ledning redovisades inom ledningsstridskrafterna. Under 2017 togs ytterligare steg i att förtydliga de direkta kostnaderna även i den förutsättningsskapande verksamheten knutet till krigsförbandsproduktionen. Kostnader för försvarsmaktsgemensamma skolor, centrum samt koncerngemensamma funktioner redovisas separat inom verksamheten För insatsorganisation gemensamt, och har därför reducerat resultatet i motsvarande mängd på stridskrafterna.

Insatser - nationellt och internationellt

Verksamhetens måluppfyllelse och bidrag till förmågeutveckling samt operativ effekt

Vidare ska redovisas hur dessa påverkat förbandsproduktionen och krigsförbandens utveckling.

RB p 6

I Sverige och närområdet har Försvarsmakten bedrivit en omfattande insatsverksamhet samt upprätthållit beordrad beredskap. Det under senare år försämrade säkerhetsläget har fortsatt ställt höga krav på Försvarsmaktens förmåga att hävda den territoriella integriteten.

Utöver beredskap har stridskrafterna genomfört en mängd nationella insatser, bedrivit kontinuerlig sjöövervakning i Östersjön och Västerhavet samt bedrivit luftövervakning. Därtill har incident- och spaningsberedskap med stridsflyg samt beredskap för stöd till polisen upprätthållits.

Den ökande beredskaps- och insatsverksamheten i Sverige och i närområdet innebär en ökad belastning på krigsförbanden men utvecklar också förmågan att övervaka territoriet och hävda den territoriella integriteten.

Svensk militär personal deltar i en rad insatser utomlands. Syftet och målet med dessa bidrag är att främja svensk säkerhet genom att agera solidariskt med världssamfundet och att, i enlighet med den militärstrategiska doktrinen, bibehålla och utveckla Sveriges anseende som en trovärdig och pålitlig samarbetspartner. Deltagande i internationella insatser utvecklar Försvarsmaktens personal och förband genom att officerare och soldater får erfarenhet av skarp verksamhet i en operativ kontext, något som inte går att återskapa under övningsverksamhet. Ytterst bidrar detta till krigsförbandens förmåga.

Genom det sedan 2015 etablerade svenska förbandsbidraget i Mali, inom ramen för den FN-ledda operationen MINUSMA, har Försvarsmakten fortsatt bidragit med ett större underrättelseförband innehållande ett flertal förmågor. Detta har bidragit till att förmågan att leda sammansatta underrättelseoperationer i lågkonfliktnivå har utvecklats positivt. Därtill har förmågan och kunskapen att ingå i FN-ledda insatser fortsatt utvecklats under året.

Det svenska styrkebidraget i Irak har under året varit operativt inom ramen för den multinationella koalitionen mot Daesh i norra Irak. Uppgiften är utbildning och rådgivning till de irakiska självförsvarsstyrkorna i norra Irak. Styrkan har nått goda utbildningsresultat och utvecklat goda relationer med soldater och chefer i det område man verkat i. Insatsen som helhet bidrar också till att utveckla Försvarsmaktens förmåga att ge militärt stöd och att samverka med andra nationer.

I Afghanistan har fokus varit att tillsammans med ett flertal andra nationer genomföra rådgivning och mentorering av afghanska säkerhetsstyrkor. Försvarsmaktens förmåga att samverka med andra länder och att ge militärt stöd har fortsatt utvecklats.

Sammantaget har de internationella insatserna påverkat förbandsproduktionen och krigsförbandens utveckling på olika sätt. Inom vissa delområden har det medfört en förmågehöjning för de förband som deltagit, samtidigt som det negativt påverkat utvecklingen av förbandens förmåga att lösa huvuduppgifter. Erfarenheterna från genomförda insatser visar bland annat på en utvecklad förmåga att samverka med utländska förband och organisationer. Vidare har deltagandet bidragit till att Försvarsmaktens interoperabilitet vidmakthållits. Operationerna innehåller ofta en stor andel officerare, främst med taktisk kompetens, vilket innebär en högre belastning på officerare som tjänstgör vid förband, centrum och skolor i Sverige. Därutöver är behovet av specialistkompetenser i insatserna svårt att tillgodose över tiden på grund av den begränsade tillgängligheten i insatsorganisationen. Insatserna påverkar, i viss mån, även krigsförbandens förmågeutveckling genom begränsningar i materiell tillgång och tillgänglighet.

Nationella insatser

Genomförd verksamhet och dess resultat

Nationella operationer och incidenter

... samt övriga nationella operationer och incidenter ska redovisas.

RB p 5

Beredskap för nationella insatser har upprätthållits i enlighet med Grundoperationsplan (GROP) 2017-19. Som en konsekvens av den periodvis höga militära aktiviteten i vårt närområde har beredskapsanpassningar genomförts.

Under året har insats för tidigarelagd militär närvaro på Gotland fortgått. I och med 18:e stridsgruppens etablering den 9 november 2017 har permanent etablering av militära förband på Gotland fullföljts.

Sveriges luft- och sjöterritorium har kontinuerligt övervakats med såväl fasta som rörliga sensorer. Fartyg och flygplan har funnits tillgängliga för identifiering och ingripande mot överträdelser av tillträdesbestämmelserna, varvid även stöd från Frivilliga flygkåren (FFK) erhållits vid identifieringen. Ledningsberedskap för tidig insats har upprätthållits.

Förmågan att möta kränkningar i luften och till sjöss har bibehållits genom de insatser som genomförts för att identifiera och avvisa kränkningar.

På marken har beredskapsstyrkor och bevakningsresurser ständigt funnits avdelade och Försvaretsmakten har genomfört insatser som omfattat bevakningsuppgifter avseende skyddsvärd verksamhet, främst vid transportverksamhet men även vid stationära objekt.

I samband med dådet på Drottninggatan i Stockholm den 7 april lämnade Försvaretsmakten personellt och materiellt stöd till polisen, bland annat i form av förbindelseofficer hos polisen, personal med *IED*-kompetens (*Improvised Explosive Device*), sambandsutrustning och genom ombasering av helikopterresurser till Stockholmsregionen.

Under året har 16 överträdelser av bestämmelserna i tillträdesförordningen (1992:118) konstaterats vilket är något färre än föregående år (20 st.). Överträdelser har skett såväl i luften (13 st.) som till sjöss (1 st.) och på land (2 st.). Överträdelserna mot tillträdesförordningen är i huvudsak av administrativ karaktär, exempelvis att en viss fordonstyp inte finns upptagen i årstillståndet.

Sverige har brutit mot andra nationers tillträdesbestämmelser vid ett tillfälle (4 st. 2016).

Utfall netto (kostnader och intäkter)

Nationella insatser (Mnkr)	2017	2016	2015	Not
Materiel	0	0	0	
Personal	5	3	5	1
Infra	0	0	0	
Verksamhet	46	23	22	2
Lokala omkostnader	1	0	2	
Centrala omkostnader	2	7	12	3
Totalt utfall, inkl. fördelade omkostnader	55	33	40	

Tabell 3 Utfall netto - Nationella insatser 2015-2017

1. Årets personalkostnader är i nivå med 2016 års utfall då de fasta lönekostnaderna främst belastar de ordinarie förbanden.
2. Utfallet för verksamhetskostnader har fördubblats jämfört med föregående år. Ökningen avser övriga personalrelaterade kostnader såsom t.ex. övertid, jourtillägg och övningsdygn.
3. Redan 2016 förändrade Försvarsmakten redovisningsprinciperna för centrala omkostnader genom att inte fördela kostnaderna för central ledning. Under 2017 har Försvarsmakten valt att redovisa kostnader för skolor, centrum och koncerngemensamma funktioner inom ramen för verksamheten För Insatsorg Gemensamt vilket reducerar stridskrafternas kostnader i motsvarande proportion.

Internationella insatser

Genomförd verksamhet och dess resultat

Försvarsmakten ska redovisa verksamhet och erfarenheter från genomförda internationella militära insatser.

RB p 6

Väpnade insatser internationellt

MINUSMA

I Mali och inom ramen för *MINUSMA* har det svenska styrkebidraget utgjorts av ett underrättelseförband, *SWE ISR TF*, stödfunktioner samt under sista kvartalet ett transportflygförband (Tp84/C 130). *MINUSMA* utgör Försvarsmaktens för tillfället mest omfattande internationella insats vilken vid slutet av året uppgick till cirka 310 personer exklusive stödpersonal.

Förbandet har bidragit med operativa underrättelser till *MINUSMA:s Force Commander* samt med flygtransporter inom *MINUSMA* operationsområde. Under året har det svenska styrkebidraget delvis omorganiserats. Bland annat har det taktiska UAV-systemet avvecklats och ersatts med personal för skydd och bevakning. Som en konsekvens av det försämrade säkerhetsläget, bland annat ett ökat hot från indirekt eld mot *MINUSMA:s* infrastruktur i Timbuktu, har en rad skyddsåtgärder vidtagits. Bland annat har övervakning och bevakning förstärkts med sensorer samt det fortifikatoriska skyddet utökats. Sammantaget har förbandet verkat i en komplex miljö med många aktörer, och i ett extremt klimat i kombination med en hög hotbild.

Sverige har även bidragit med sex stabsofficerare i *MINUSMA HQ* i Bamako samt med fem stabsofficerare i sektorhögkvarteret i Timbuktu. Dessa personer har ingått i det totala styrkebidraget men haft en annan anställningsform då de varit anställda av FN-högkvarteret i New York.

OIR

I Irak har det svenska truppbidraget gett stöd till de irakiska försvarsstyrkorna i kampen mot Daesh genom utbildning och rådgivning. Det svenska bidraget ingår i *Operation Inherent Resolve (OIR)* som utgörs av en koalition av ett sextiototal nationer. Förbandet består av en stödfunktion och mobila utbildningsenheter, inkl. CBRN-förmåga, som verkar från en multinationell camp i Erbil i Norra Irak. Sverige har även bidragit med personal som tjänstgör i olika staber som leder OIR. Under året har styrkans numerär fördubblats och uppgick vid slutet av året till 70 personer.

RSM

I Afghanistan har det svenska truppbidraget givit stöd till de afghanska försvars- och säkerhetsstyrkorna genom utbildning och rådgivning. Det svenska bidraget ingår i den Nato-ledda insatsen *Resolute Support Mission (RSM)* som är en fortsättning på ISAF-insatsen. Förbandet består av ca 25 personer och omfattar rådgivare till de afghanska försvars- och säkerhetsstyrkorna, stabspersonal, samt personal för att stödja styrkan på plats. Förbandet är i huvudsak baserat på *Camp Marmal* i Mazar-e-Sharif. Därutöver har Sverige bemannat en samverkansofficer som varit utsänd från det regionala kommandot för norra Afghanistan till *Resolute Support* högkvarter i Kabul, en talesperson för RSM i Kabul, samt en stabsofficer vid *Training, Assist and Advice Command – Air (TAAC-AIR)* i Kabul.

Atalanta

Sverige har för femte gången deltagit med styrkebidrag i *EUNAVFOR:s Operation Atalanta* utanför Somalias kust. Bidraget utgjordes av en bordningsstyrka med två stridsbåtar samt stödpersonall omfattandes sammanlagt 34 personer. Förbandet var en integrerad del ombord på det nederländska fartyget HNLMS ROTTERDAM. Insatsen pågick mellan den 27 augusti och den 3 december 2017 och förbandet befann sig i insatsområdet mellan den 15 september och den 14 november 2017. Förbandet bidrog med bland annat underrättelseinhämtning och lämnade även stöd i form av utbildningsinsatser till *EUCAP Somalia*.

Övriga insatser internationellt

EUTM Somalia

Sverige har deltagit med en ställföreträdande *Mission Commander* samt tre stabsofficerare under hela året, varav en stabsofficer har varit placerad i Nairobi, Kenya, och övriga i Mogadishu, Somalia. Därutöver har Sverige bidragit med fyra instruktörer/utbildare under halva året. Det spända säkerhetsläget har inneburit att resultatet av utbildningen begränsats.

EUTM Mali

Sverige har deltagit med en stabsofficer baserad i Bamako samt ett team med sex instruktörer/utbildare baserade vid utbildningsplatsen i Koulikoro. Styrkan har ingått i en större organisation som bidrar med utbildning och stöd till den maliska armén. Nuvarande mandat medger bland annat verksamhet i så kallade *Combined Mobile Action Training Team (CMATT)* på ett antal utbildningsplatser i Mali. Basen för all träning avseende *CMATT* har varit Koulikoro, med sex utbildningsplatser i Mali, där bland annat Gao, Mopti och Timbuktu ingått.

EUTM RCA

I Centralafrikanska republiken har Sverige deltagit med en stabsofficer samt ett team med sex instruktörer/utbildare och två tolkar vid utbildningsplatsen Camp Kassai i Bangui. Styrkan har ingått i en större organisation som bidrar med utbildning och stöd till Centralafrikanska republikens armé.

EUNAVFOR Somalia Operation Atalanta

Utöver det ovan nämnda styrkebidraget till Operation Atalanta, utanför Somalias kust, har Sverige under året deltagit med tre stabsofficerare vid operationshögkvarteret (*OHQ*) i Northwood, Storbritannien.

EUNAVFOR MED Operation Sophia

Till EU:s Operation Sophia i Medelhavet har Sverige bidragit med tre stabsofficerare vid operationshögkvarteret (*OHQ*) i Rom, Italien.

SSR-insatser

Verksamhet och ekonomiskt utfall av genomförda insatser för säkerhetssektorreform ska redovisas kvartalsvis respektive samlat i årsredovisningen.

RB p 6

I enlighet med separata regeringsbeslut har Försvaretsmakten lämnat stöd till säkerhetssektorreformverksamhet i Georgien, Moldavien, Ukraina, Bosnien och Hercegovina, Kosovo och Serbien, liksom till uppbyggnaden av den östafrikanska fredstyrkan *East African Standby Force (EASF)* i Kenya. Stödet har omfattat sekundering av samverkans- och utbildningspersonal, planering och genomförande av fältövningar, samt utbildnings- och instruktörsutbyten, bland annat rörande säkerhetsresolution 1325 roll vid genomförande av internationell insats. I enlighet med de olika regeringsbesluten har även finansiella bidrag till internationella fonder utbetalats.

Sammanställning regeringsbeslut

Region	Regeringsbeslut	(Tkr)		
		Bemyndigande	Utfall	Över-, (-) under- (+) skridande
KFOR, Kosovo	Regeringsbeslut 20, 2016-12-14, Fö2016/01637/MFI, Uppdrag till Försvaretsmakten om fortsatt stöd till Kosovos säkerhetsstruktur	6 800	2 672	4 128
EASF, Kenya	Regeringsbeslut 3, 2017-02-23, Fö2017/00292/MFI, Uppdrag till Försvaretsmakten att stödja den östafrikanska fredstyrkan 2017	4 500	3 177	1 323
Georgien	Regeringsbeslut 2, 2017-06-01, Fö2016/01425/SI (delvis), Uppdrag till Försvaretsmakten att lämna stöd till säkerhetssektorreformprojekt i Georgien 2017	2 050	832	1 218
Ukraina	Regeringsbeslut 3, 2017-06-01, Fö2016/01425/SI (delvis), Uppdrag till Försvaretsmakten att lämna stöd till säkerhetssektorreformprojekt i Ukraina 2017	1 800	1 053	747
Moldavien	Regeringsbeslut 8, 2017-06-29, Fö2016/01425/SI, Uppdrag till Försvaretsmakten att lämna stöd till säkerhetssektorreformprojekt i Moldavien 2017	1 025	165	860
Bosnien - Hercegovina	Regeringsbeslut 4, 2016-12-20, Fö2016/01672/MFI, Uppdrag till Försvaretsmakten att lämna stöd till säkerhetssektorreformprojekt i Bosnien och Hercegovina under 2017	500	206	294
Serbien	Regeringsbeslut 3, 2016-12-20, Fö2016/01671/MFI, Uppdrag till Försvaretsmakten att lämna stöd till säkerhetssektorreformprojekt i Serbien under 2017	200	63	137
NATO ANA Trust Fund	Regeringsbeslut 2, 2017-12-13, Fö2017/00109/MFI (delvis), Uppdrag till Försvaretsmakten att bidra till Natos fond för kapacitetsuppbyggnad av den afghanska armén	7 000	7 000	0
Summa		23 875	15 168	8 707

Tabell 4 Regeringsbeslut avseende SSR verksamhet, ram samt utfall

KFOR, Kosovo

Försvaretsmakten har lämnat fortsatt stöd till Kosovos säkerhetsstrukturreformarbete. Under året har Sverige deltagit med två stabsofficerare vid högkvarteret i Pristina samt en befattning vid Pristinas flygplats från mars till december. Därutöver har Sverige deltagit med en stabsofficer till *Nato Advisory and Liaison Team (NALT)* i Pristina under första halvåret. Under året har även det finansiella stödet som tidigare lämnats i form av utbildningsinsatser för personal inom säkerhetsstrukturerna stegvis avslutats. Utöver detta har Försvaretsmakten bistått *KFOR Gender Advisor* med produktion av tryckt utbildningsmaterial.

EASF, Kenya

Den fortsatta uppbyggnaden av den östafrikanska fredsstyrkan *Eastern African Standby Force (EASF)* har stötts med placering av en svensk samverkansofficer vid EASF:s sekretariat i Nairobi, Kenya samt med en officer till kursverksamheten vid *Nordic Advisory and Coordinations Staff (NACS)*. Under året har huvuddelen av arbetet fokuserat på *EASF* förbandsövning *Mashariki Salaam 2* som genomfördes i november.

Georgien

Försvarsmakten har lämnat fortsatt stöd till det georgiska säkerhetssektorreformerarbetet i form av en rådgivare vid *NATO-Georgia Joint Training and Evaluation Centre (JTEC)* i Tbilisi. Georgiska elever har även under 2017 deltagit vid *SWEDINT*- och *NCGM*-kurser, och ett pilotprojekt med språkutbildning har genomförts. I slutet av november genomförde Försvarsmakten en ingenjörfältövning samt lämnade stöd genom *NATO Trust Fund* till Natos projekt *Professional Development Programme*.

Ukraina

Försvarsmakten har lämnat fortsatt stöd till säkerhetssektorreformerarbetet i Ukraina i form av kunskapsöverföring och erfarenhetsutbyte med försvarsministeriet, försvarsmakten och det internationella utbildningscentret *Education and Research Center for International Peacekeeping (ERCIP)*. Därutöver har ukrainska elever fortsatt deltagit vid *SWEDINT*- och *NCGM*-kurser samt erhållit stöd för språkutbildning genom *British Council*. Ett högnivåbesök genomfördes i Ukraina under oktober vilket bidrog till att relationen med Ukraina stärktes och skapade förutsättningar för fortsatt utbyte mellan länderna. Försvarsmakten stöttade även Natos projekt *Professional Development Programme for Civilian Personnel* samt *EOD* och *C-IED* genom *NATO Trust Fund*.

Moldavien

Försvarsmakten har lämnat stöd till Moldavien med kunskapsöverföring och erfarenhetsutbyte samt med utbildning vid bland annat *SWEDINT*. *OSCE*'s *CASM 8* projekt har stötts med bland annat en inspektionskurs med fokus på tekniska riskbedömningar och konsekvensanalyser.

Bosnien - Hercegovina

Försvarsmakten har lämnat stöd till säkerhetssektorreformerarbetet i Bosnien och Hercegovina genom bland annat erfarenhetsutbyten, instruktörsutbyten och utbildningsverksamhet. Stödet till *Small Arms and Light Weapons* med fokus på lagerhållen konventionell ammunition har fortsatt under hela året.

Serbien

Försvarsmakten har lämnat stöd till säkerhetssektorreformerarbetet i Serbien genom bilaterala möten samt genom utbildnings- och erfarenhetsutbyten bland annat inom ramen för försvarsmedicin.

NATO ANA Trust Fund

Försvarsmakten har utbetalat sju miljoner kronor till *NATO ANA (Afghan National Army) Trust Fund*. Åtterrapporeringen sker till Utrikesdepartementet via Sveriges delegation vid Nato.

Ekonomiskt utfall per insats under utgiftsområde 6, anslag 1:2

Utfall respektive budget ska redovisas i enlighet med särkostnadsmodellen.

RB p 6

Insats (Mnkr)	2017			2016		2015		Not
	Ram	Utfall	Utfall/ Ram	Utfall	Utfall/ Ram	Utfall	Utfall/ Ram	
Anslagspost 1:2.1 Försvarmaktens väpnade insatser internationellt samt Athena								
MINUSMA Mali	833	758	91%	681	97%	639	97%	1
OIR Irak	140	99	71%	101	88%	39	86%	2
RSM Afghanistan	55	53	96%	55	100%	113	100%	
ISAF Afghanistan (återställning)	12	12	100%	66	100%			
Atalanta	36	24	67%			37	49%	
Uppföljning personal i internationella insatser	20	13	65%	19	94%	16	82%	
Athena	26	21	82%	20	49%	17	97%	3
Summa Försvarmaktsram	1 122	980		942		860		
Totalt tilldelat anslagspost 1:2.1	1 053	980	93%	942	98%	860	48%	
Överföringar från 2016	31							
Totalt disponibelt anslagspost 1:2.1	1 084							
Anslagspost 1:2.2 Försvarmaktens övriga insatser internationellt								
EUTM Somalia	22	14	64%	15	62%	22	64%	
EUTM Mali	13	12	98%	14	89%	13	84%	
EUTM RCA (Centralafrikanska republiken)	26	9	36%					4
SSR, verksamhet	24	15	64%	12	64%	17	87%	5
Stab - OHQ EUNAVFOR op Atalanta	6	3	58%	4	59%			
Stab - OHQ EUNAVFOR MED op Sophia	4	4	96%	3	79%			
Insatsnära stab		2		1	33%	5	45%	
Summa Försvarmaktsram	94	60		49		59		
Totalt tilldelat anslagspost 1:2.2	80	60	75%	49	72%	59	70%	

Tabell 5 Ekonomiskt utfall per insats under utgiftsområde 6, anslagspost 1:2.1 och 1:2.2

- Den underskridna ramen för *MINUSMA* beror på att det under sommaren togs höjd för ett försämrat säkerhetsläge och behov av vidmakthållande åtgärder avseende camp, dessa reserveringar visade sig inte behöva nyttjas fullt ut.
- Den underskridna ramen för *OIR* beror på att en förutsedd flytt till en ny camp inte behövde verkställas.
- Inom EU:s finansieringsmekanism Athena, som hanterar finansieringen av gemensamma kostnader för militära operationer genomförda inom ramen för EU:s gemensamma säkerhets- och försvarspolitik, har Försvarmakten under 2017 betalat ut 21 mnkr.
- Den underskridna ramen för *EUTM RCA* (Centralafrikanska republiken) beror på att insatsens antagna budget var för hög. Anledning var att insatsen var ny och att erfarenhetsvärden därmed saknades.
- Specifikation per region/land framgår av tabell 4.

Ram avser den del av anslaget som Försvarmakten disponerar, d.v.s. de delar som regeringen särskilt beslutar om per operation eller uppgift. Utfallet i ovan tabell avser endast så kallade särutgifter enligt den tillämpning som beslutats av regeringen. I tabellen Utfall netto (kostnader och intäkter) nedan redovisas det totala resultatet för samtliga anslag som belastar verksamheten.

Utfall netto (kostnader och intäkter)

Internationella insatser (Mnkr)	2017	2016	2015	Not
Materiel	0	0	0	
Personal	583	474	477	1
Infra	4	5	16	2
Verksamhet	701	712	658	3
Lokala omkostnader	0	0	3	
Centrala omkostnader	10	282	463	4
Totalt utfall, inkl. fördelade omkostnader	1 298	1 472	1 616	

Tabell 6 Utfall netto – Internationella insatser 2015-2017

1. Tillkommande verksamhet har gett ett högre utfall på personalkostnader, framför allt i form av fast lön. Några orsaker är det tillkommande uppdraget med flygbidrag till *MINUSMA* samt en ny insats; *EUTM RCA*. Under 2017 bemannades också *Atalanta* under tre månader. Under 2016 deltog inte Försvaretsmakten i operation *Atalanta*, men däremot under 2015.
2. Försvaretsmaktens hyreskostnader är fördelade i enlighet med respektive organisations hyresobjekt. Variationer mellan åren är beroende av flertalet interna och externa faktorer såsom förändringar i lokalbeståndet, hyreskostnader och övriga lokalkostnader.
3. De verksamhetskostnader som har ökat jämfört med föregående år är främst personalrelaterade då antalet individer som utbildats för insatsverksamheten har stigit i antal. Kostnaderna uppstår i samband med utbildningen och avser b.l.a. resor och övertid. Nettot är dock lägre än föregående år vilket beror på att camper och uttaget materiel, haft lägre kostnadsutfall avseende vidmakthåll jämfört med 2016.
4. Redan 2016 förändrade Försvaretsmakten redovisningsprinciperna för centrala omkostnader genom att inte fördela kostnaderna för central ledning. Under 2017 har Försvaretsmakten valt att redovisa kostnader för skolor, centrum och koncerngemensamma funktioner inom ramen för verksamheten För Insatsorg Gemensamt vilket reducerar stridskrafternas kostnader i motsvarande proportion.

Fredsfrämjande insatser

Försvaretsmakten ska redovisa:

- samarbetet med andra svenska myndigheter kring bidragen till freds-, säkerhetsfrämjande och konfliktförebyggande verksamhet;
- hur erfarenheterna tas om hand i organisationen.

RB UD

Försvaretsmaktens bidrag med enskilda officerare i fredsfrämjande insatser ledda av FN, EU och NNSC medför att Sverige erhåller fortsatt internationellt inflytande. Vidare kan deltagande individer efter hemkomst omsätta vunna kunskaper och därigenom erhåller Försvaretsmakten samtidigt värdefulla erfarenheter på bredd såväl bland yrkes- som reservofficerare. Försvaretsmakten har i vissa fall även bemannat internationellt sett svårrekryterade befattningar och har på så sätt bidragit till att mandat och uppgifter kunnat lösas.

Samarbetet med andra svenska myndigheter har främst utgjorts av gemensam utbildning, rådgivning samt informationsutbyte på plats i respektive insatsområde.

EU-delegationen i Ukraina

Sverige har bidragit med en säkerhetsrådgivare till EU:s delegation i Kiev under första halvåret 2017.

EU-delegationen i Kenya/Somalia

Sverige har bidragit med en säkerhetsrådgivare till EU:s delegation till Kenya/Somalia i Nairobi under året.

UNTSO, Mellanöstern

I Mellanöstern har Sverige bidragit med två militärobservatörer i Tiberias i norra Israel, tre militärobservatörer i södra Libanon, samt en militärobservatör vid det nyetablerade observatörsteamet i Syrien. Därutöver har en stabsofficer varit baserad i Jerusalem som chef för samverkanskontoren för Amman och Tel Aviv. Ett högkvarter har upprättats i Damaskus och återtagande av verksamheten i Syrien och *Area of Separation (AOS)* har fortsatt, dock i begränsad utsträckning.

MONUSCO, Kongo

Sverige har deltagit med två militärobservatörer till FN:s insats i Demokratiska Republiken Kongo med en observatör vid *Force Headquarter* i Goma i Kivu-provinsen och en vid *MONUSCO*-kontoret i Kisangani i Tshopo-provinsen. Säkerhetssituationen har försämrats avsevärt under året och attacker mot FN-baser har bland annat inneburit begränsad rörlighet.

UNMOGIP, Indien/Pakistan

Sverige har deltagit med fem militärobservatörer i övervakningen av avtalet om eldupphör mellan Indien och Pakistan. Sverige har också bemannat befattningarna *Chief Military Observer (CMO)* samt *Military Assistant (MA)* under året. *UNMOGIP HQ* har lett verksamheten från Srinagar i Indien.

NNSC, Sydkorea

Sverige har deltagit med fem officerare i övervakningskommissionen av vapenstilleståndsavtalet mellan Nord- och Sydkorea. Kommissionen genomför regelbundet inspektioner och observationer samt utbildningar i syfte att som en oberoende part, övervaka och bevara vapenstilleståndsavtalet.

UNMISS, Sydsudan

Sverige har deltagit med två samverkansofficerare i insatsen. Den tidigare befattningen som senior samverkansofficer med placering vid högkvarteret i Juba har temporärt förflyttats till *UNMISS Camp* i Malakal i norra Sydsudan i befattningen som ställföreträdande sektorchef.

MINURSO, Västsahara

Sverige har bidragit till insatsen genom att bemanna befattningarna *Deputy Force Commander* och *MA* i Västsahara mellan juni och december, samt med två militärobservatörer under andra halvåret.

Ekonomiskt utfall per insats under utgiftsområde 5, anslag 1:2

Insats (Mnkr)	2017			2016		2015		Not
	Ram	Utfall	Utfall/ Ram	Utfall	Utfall/ Ram	Utfall	Utfall/ Ram	
ALTHEA				2,5		4,1		
EUMAM RCA				1,9		2,2		
EUs insats för säkerhetssektorreform i Moldavien						1,1		
EU del. Ukraina		1,7		0,6		2,7		
EU del. Kenya/Somalia		2,1		0,4		2,0		
UNTSO		12,7		11,4		10,2		
MONUSCO		4,0		4,0		6,4		
UNMOGIP		10,9		8,6		8,8		
NNSC		12,5		12,4		13,7		
UNMISS		4,1		3,9		7,6		
MINURSO	8,0	5,2						
UNAMA						1,2		
Summa Fredsfrämjande insatser	61,8	53,2	86%	45,8	75%	59,9	100%	1
Insatsnära vht (främst utbildning)	2,5	2,3		2,5		2,6		
Språksatsning franska	0,7	0,1						
Summa insatsnära verksamhet	3,2	2,3	72%	2,5	78%	2,6	82%	
Summa Försvarsmaktsram	65,0	55,5		48,3		62,5		
Totalt anslagspost 1:2.1	65,0	55,5	85%	48,3	85%	62,5	99%	
Överföringar från 2016	1,7							
Totalt disponibelt anslagspost 1:2.1	66,7							2

Tabell 7 Ekonomiskt utfall per insats utgiftsområde 5 anslag 1:2

1. Då regleringsbrevet för 2017 inte anger delramar för insatser inom ramen för EU GSFP respektive FN:s fredsfrämjande insatser redovisas summan av samtliga insatser för 2017, exklusive Insatsnära verksamhet och språksatsning i franska, på summeraden för fredsfrämjande insatser.
2. Totalt sett har utfallet för insatserna i stort motsvarat budget. Några insatser har resulterat i ett något högre utfall än planerat medan andra har underskridit vad som budgeterats varvid erfarenhetsvärden kan uppdateras för 2018.

Ram avser den del av anslaget som Försvarsmakten disponerar, d.v.s. de delar som regeringen särskilt beslutar om per insats eller uppgift.

För utgiftsområde 5 anslag 1:2 tillämpas inte särutgiftsmodellen. Samtliga kostnader inklusive grundlönekostnader ingår i utfallet i ovan tabell. I nästföljande tabell Utfall netto (kostnader och intäkter) redovisas det totala resultatet för samtliga anslag som belastar verksamheten.

Utfall netto (kostnader och intäkter)

Fredsfrämjande verksamhet (Mnkr)	2017	2016	2015	Not
Materiel	0	0	0	
Personal	45	39	49	1
Infra	0	0	2	
Verksamhet	10	8	11	2
Lokala omkostnader	0	0	0	
Centrala omkostnader	0	11	26	3
Totalt utfall, inkl. fördelade omkostnader	55	58	87	

Tabell 8 Utfall netto – Fredsfrämjande verksamhet 2015-2017

1. Personal hämtades hem från insatser under 2016 med anledning av reducerat anslag vilket gav ett lägre ekonomiskt utfall. I år har fler individer tjänstgjort inom de fredsfrämjande insatserna vilket har lett till ett utfall i paritet med 2015 års nivå.
2. Utfallet för verksamhet av främst personalrelaterad karaktär ökar i förhållande till den ökade närvaron på fredsfrämjande insatser.
3. Centrala omkostnader har en förändrad redovisningsprincip där Försvarsmakten inte allokerat ut till den fredsfrämjande verksamheten då den finansieras via anslag från Utrikesdepartementet.

Genomförandet av den nationella handlingsplanen för FN:s säkerhetsråds resolution 1325

Försvarsmakten ska bidra till genomförandet av den nationella handlingsplanen för genomförande av FN:s säkerhetsrådsresolutioner om kvinnor, fred och säkerhet 2016-2020 (UD2016/07898/KH). Återredovisning ska ske i enlighet med handlingsplanen.

RB p 6

Försvarsmakten har fortsatt arbetat med jämställdhetsintegrering för att uppnå förbättrad kvantitativ och kvalitativ jämställdhet och de mål som vägleder implementering av agendan för kvinnor, fred och säkerhet. Utifrån lagstiftning, rekryteringsbehov och insatsbehov har tre vägledande perspektiv identifierats: rättighets-, personalförsörjnings- och det operativa förmågeperspektivet.

Utbildning

Nordic Center for Gender in Military Operations (NCGM) vid SWEDINT utgör Försvarsmaktens huvudsakliga kompetenscenter avseende gender i internationella militära operationer. *NCGM* har i uppdrag att genomföra utbildning för såväl nationella behov som internationella insatser. *NCGM* har förutom Försvarsmakten även Nato och Nordefco som uppdragsgivare samt ansvarar även för utbildning av genderrådgivare (*Gender Advisor*), vilket är en Nato-certifierad kurs med tre platser avsatta för deltagare från Försvarsmakten.

Inför samtliga internationella förbandsinsatser har utbildning avseende FN:s Säkerhetsråds resolution 1325 (S/RES/1325) och andra följande resolutioner om kvinnor, fred och säkerhet genomförts. Under året har Försvarsmakten fortsatt arbetat för att implementera Handbok Gender i verksamheten. Handboken syftar till att stödja i det långsiktiga arbetet för ökad jämställdhet och integrering av ett genderperspektiv i verksamheten.

Den allmänna kunskapen och medvetenheten om kvinnor, freds- och säkerhetsagendan, genderperspektiv och jämställdhet har ökat inom Försvarsmakten. Bidragande till detta har varit en tydlig chefsförankring hos försvarsmaktsledningen och implementering av den handbok som nämns ovan. Försvarsmakten har identifierat ett behov av att ytterligare höja medvetenheten och kunskapen hos samtliga chefer samt att säkerställa att utsedda *Gender Focal Points* får nödvändig utbildning med fokus på nationella behov varvid extra resurser avsatts för detta. Utvecklingsbehov har bland annat konstaterats avseende att utbildningar är för generellt hållna och ännu inte är fullt anpassade till det nationella behovet, organisationsnivå och aktuella uppdrag och insatser. Detta påverkar resultatet av utbildningarna och vilken kunskap som deltagare kan omsätta i verksamhet. En översyn av utbildningarna pågår.

Förvarsplanering, övning och insats

Genom implementering och integration i svensk planerings- och ledningsmetod (SPL) säkerställs att genderperspektivet tas i beaktande i de processer och delar av förvarsplaneringen där det är särskilt relevant.

Genderperspektivet nyttjas genomgående i de forum och processer som ingår i förvarsplaneringen, vilket har säkerställt att Försvarmakten bidrar till måluppfyllelse av den nationella handlingsplanens målsättningar. För att bidra till att uppnå målen har bland annat planering och order för Aurora, omfallsplanering, revidering av stödplaner och kompletterande order till nya förbandsbidraget till Mali inkluderat en bilaga avseende gender.

Övriga viktiga erfarenheter har bland annat varit *Combined Joint Staff Exercise (CJSE)* där målsättningar inom kvinnor, freds- och säkerhetsagendan ingått som del i stabsövningen. Under Aurora utgjorde kvinnor, fred och säkerhetsagendan och genderperspektivet delar i övningen och gav lärdomar/erfarenheter om hur dessa områden kan utvecklas framgent. Försvarmakten har ett fortsatt uppdrag att beakta perspektiven i kommande övningsverksamhet.

En *Gender Advisor* har deltagit vid insatsen i Mali och *MINUSMA HQ* där rapportering sker månadsvis inom ramen för ordinarie regelbunden FN rapportering. En ny uppgiftsbeskrivning har tagits fram för *Gender Focal Point -system (GFP)* i Försvarmakten. *NCGM* genomför återkommande utbildning av verksamhetens *GFP*. Det har identifierats ett behov av att förtydliga kvinnor, freds- och säkerhetsagendan i de operativa direktiven samt att vidareutveckla målsättningarna inom ramen för totalförsvaret och en stärkt samverkan med övriga samhället.

Stöd till samhället

Försvarmakten ska redovisa genomförda stödsatser till samhället vad avser uppgift, avdelade resurser samt relaterade kostnader uppdelat mellan relevanta lagar och förordningar. Deltagande i övningar och i samverkansområdena enligt krisberedskapsförordningen ska redovisas. Erfarenheter från samverkan och inträffade händelser där de regionala staberna varit involverade samt övriga nationella operationer och incidenter ska redovisas (redovisas under avsnitt Nationella insatser)

RB p 5

Försvarmakten har lämnat stöd till samhället enligt lagar och förordningar vid 96 tillfällen. Därtill har övningar enligt krisberedskapsförordningen genomförts och särskilt stöd lämnats till polismyndigheten. Vid sju tillfällen har förfrågan om stöd nekats, två gånger av resursbrist och fem gånger för att förfrågan inte uppfyllt krav enligt lag eller förordning. Hemvärnets del av stödet till samhället har omfattat knappt 23 000 timmar.

Förordningen (2002:375) om Försvarmaktens stöd till civil verksamhet

Stöd har lämnats vid 36 tillfällen varav huvuddelen har varit till polismyndigheten. Stödet har bland annat bestått av ammunitionsröjningsinsatser, delgivning av luft- och sjölägesbild samt övervakning, hundekipage, transporter och utlåning av materiel.

Jämfört med föregående år har det under 2017 genomförts färre stora insatser, där fler än en hemvärnsbataljon deltagit i samma insats. Omfattningen av stödet från Hemvärdet omfattade knappt 23 000 timmar, vilket är drygt 10 000 färre än 2016.

Lagen (2003:778) om skydd mot olyckor

Stöd har lämnats vid 60 tillfällen varav huvuddelen utgjorde eftersök av försvunna personer. Stöd har lämnats med helikopter för eftersök, transport av patient och brandbekämpning vid sex tillfällen, vilket är ungefär hälften jämfört med under 2016 (13).

Förordning (2007:1266) med instruktion för Försvarmakten samt Förordning (2017:113) om Försvarmaktens stöd till polisen med helikoptertransporter

Stöd har lämnats vid två övningslarm samt vid sju övningar med Nationella insatsstyrkan, Nationella bombskyddet, Insatsstyrkan och polisflyget. Därtill har tre skarpa insatser genomförts. Utöver den stående beredskapen har den totala flygtiden för stöd till polisen uppgått till ca 60 flygtimmar. Vidare har större delen av besättningarna under året genomfört skyddsvaktsutbildning.

Samarbetet har fungerat väl men stödet till polisen, inklusive beredskap, har varit omfattande och har därigenom delvis påverkat både förbands- och förmågeutvecklingen negativt.

Kostnader uppdelat mellan relevanta lagar och förordningar (miljoner kronor):

- Lag om skydd mot olyckor 4,1
- Förordning om FM stöd till civil verksamhet 2,7

Utfall netto (kostnader och intäkter)

Stöd till samhället (Mnkr)	2017	2016	2015	Not
Materiel	0	0	0	
Personal	4	6	7	1
Infra	0	0	0	
Verksamhet	2	3	2	1
Lokala omkostnader	0	0	1	
Centrala omkostnader	0	2	4	2
Totalt utfall, inkl. fördelade omkostnader	7	12	13	

Tabell 9 Utfall netto - Stöd till samhället 2015-2017

1. Försvarsmakten har lämnat stöd till samhället vid något färre antal tillfällen jämfört med 2016. Kostnadsutfallet har i enlighet med utförd verksamhet därför också blivit något lägre än föregående år både avseende personal- och verksamhetskostnader.
2. Redan 2016 förändrade Försvarsmakten redovisningsprinciperna för centrala omkostnader genom att inte fördela kostnaderna för central ledning. Under 2017 har Försvarsmakten valt att redovisa kostnader för skolor, centrum och koncerngemensamma funktioner inom ramen för verksamheten För Insatsorg Gemensamt vilket reducerar stridskrafternas kostnader i motsvarande proportion.

Uppbyggnad av insatsorganisationen och beredskap

Verksamhetens bidrag till den operativa förmågan/effekter

Förbandsproduktionen har inneburit omfattats av en intensiv övningsverksamhet. Genomförandet av försvarsmaktsövning 17, Aurora, har prioriterats och därutöver har repetitionsutbildningar i form av krigsförbandsövningar (KFÖ), krigsförbandskurser (KFK) och särskild övning befäl (SÖB) genomförts. Under året slutfördes också den första nya samlade militära grundutbildningen (MGU) vilken medger krigsplacering av godkänd personal. Sammantaget har krigsförbandens utveckling varit i fortsatt fokus under 2017.

Framför allt har gemensam strid-, brigad-, bataljon-, flygbas- och ubåtsjaktförmåga samt förmåga till samverkan, förflyttning och understöd utvecklats, främst som ett resultat av försvarsmaktsövningen. Utöver Aurora har stridskrafternas övningsserier bidragit till att utveckla krigsförbanden såväl nationellt som tillsammans med andra nationer i gemensamma övningar. Samövningar med Finland har genomförts med nationella scenarier i båda länderna vilket ökat förmågan att verka tillsammans i respektive land.

Stridskraftsvis resultatredovisning följer nedan medan utvecklingen av den operativa förmågan och krigsförbandens krigsduglighet framgår av bilaga 4 och 5.

Genomförd verksamhet och dess resultat

Arméstridskrafterna

Förbandsproduktionen har i huvudsak kunnat genomföras enligt plan varvid övningsverksamheten har varit intensiv och omfattat ett stort antal övningar. Övningarna har bidragit till en positiv förmågeutveckling men i vissa fall har övningsmålsättningar behövt anpassas med anledning av begränsningar i tillgången och tillgängligheten till, i första hand, fordon och ledningsmateriel. Aurora har kunnat genomföras som planerat, med ett stort antal ingående krigsförband, vilket har bidragit såväl till utveckling av krigsförbandens förmåga som till arméns förmåga att genomföra stora övningar.

Under året har verksamheten fokuserat på genomförandet av Aurora, förmågeuppbyggnaden vid krigsförbanden samt förberedelser för insatser. Vidare har uppgifter kopplade till beredskap prioriterats och förberedelser för etablering av en organisationsenhet på Gotland genomförts.

En stor del av krigsförbanden har genomfört krigsförbandsövning (KFÖ) i samband med Aurora. Därutöver genomfördes arméns stabs- och sambandsövning (ASSÖ) under första kvartalet. Vidare har de regionala förbandsövningarna Vintersol och Våreld genomförts, vilka i huvudsak bedrivits som kompani- och bataljonsövningar inom brigads ram inklusive deltagande av funktions- och ledningsförband.

Repetitionsutbildningar i form av KFÖ, krigsförbandskurs (KFK) och särskild övning befäl (SÖB) har fullgjorts enligt plan. Repetitionsutbildningarna har genomförts på grundläggande nivå med i huvudsak pliktpersonal i syfte att bibehålla krigsplacerad personals duglighet.

Systemtestövningen *Bold Quest* genomfördes i ny form i USA med fokus på bekämpnings- och ledningssystem.

Sammantaget bygger förbands- och ledningsträningsoövningar tillsammans med övriga nationella och internationella övningar stegvis upp arméns brigadförmåga.

Under året har ett antal enheter ur olika materielsystem levererats. De mer omfattande utgörs av Archer, standardlastbilar, brobandvagnar, robot 98 och robot 97.

Förberedelserna för de internationella insatserna har genomförts enligt plan. *MINUSMA* har och kommer fortsatt att påverka den materiella tillgängligheten vid ett antal krigsförband. Sett till de insatsspecifika uppgifterna har deltagandet medfört en förmågeutveckling för berörda förband.

Sammanfattningsvis har arméstridskrafternas förmåga och krigsförbandens krigsduglighet utvecklats positivt, bland annat avseende brigadförmågan, förmågan att lösa huvuduppgifterna, förmågan till operativa transporter och förmågan till gemensam strid.

Utfall netto (kostnader och intäkter)

Arméförband (Mnkr)	2017	2016	2015	Not
Materiel	2 493	2 918	2 911	1
Personal	1 334	1 247	1 290	2
Infra	528	535	521	3
Verksamhet	1 899	1 202	1 640	4
Lokala omkostnader	1 195	1 332	1 645	5
Centrala omkostnader	175	1 405	2 475	6
Totalt utfall, inkl. fördelade omkostnader	7 624	8 639	10 481	

Tabell 10 Utfall netto - Arméförband 2015-2017

1. Inom arméstridskrafterna har materielkostnaderna sjunkit jämfört med föregående år. Under 2016 var utfallet för vidmakthållande högre avseende ledningssystem, stridsvagnar och lätt pjäs, medan årets kostnader omfattade ett högre utfall för vidmakthåll av handeldvapen. Även lägre avskrivningar bidrog till att utfallet sjönk under 2017.
2. Personalkostnaderna har ökat netto i förhållande till föregående år vilket är en följd av den ökade verksamheten.
3. Försvarmaktens hyreskostnader är fördelade i enlighet med respektive organisations hyresobjekt. Variationer mellan åren är beroende av flertalet interna och externa faktorer såsom förändringar i lokalbeståndet, hyreskostnader och övriga lokalkostnader.
4. Året har präglats av en omfattande övningsverksamhet med bl.a. ASSÖ, systemtestövningen *Bold Quest* i USA och Aurora vilket avspeglas i högre kostnader för förbrukat materiel och materielunderhåll, samt övningsberoende personalkostnader.
5. Det lägre utfallet beror främst på att Försvarmakten har intagit ny organisation vilket innebär en omallokering av stabsfunktioner till produktionsdelar av organisationen.
6. Redan 2016 förändrade Försvarmakten redovisningsprinciperna för centrala omkostnader genom att inte fördela kostnaderna för central ledning. Under 2017 har Försvarmakten valt att redovisa kostnader för skolor, centrum och koncerngemensamma funktioner inom ramen för verksamheten För insatsorg Gemensamt vilket reducerar stridskrafternas kostnader i motsvarande proportion.

Marinstridskrafterna

Förbandsproduktionen har genomförts enligt plan samtidigt som beredskap har upprätthållits och insatser genomförts. Övningar och insatser har bidragit till att vidmakthålla och i vissa fall utveckla förmågan.

Övningsserien har både haft ett nationellt fokus, främst genom funktionsövningsveckor, och ett internationellt fokus i samarbete med andra länder. Sjöstridskrafterna har deltagit i Natoövningen *Baltic Operations (BALTOPS)*. Vidare har kortare samövningar med USA, Frankrike och delar av Natos stående sjöstyrkor genomförts inom ramen för olika s.k. *Passage Exercise (PASSEX)*.

Under året har de marina förbanden deltagit i såväl *Northern Coast (NOCO)* och Aurora som ubåtsräddningsövningen *Northen Sun*. Sverige stod som värd för övningen *NOCO* där sexton nationer och ett femtiotal fartyg deltog. Samövningar har genomförts med Finland inom ramen för *FISE Naval* där *Swedish Finnish Naval Task Group (SFNTG)* via stabsövningen *CJSE* och *NOCO*, uppnådde gemensam initial operativ förmåga. Övningsåret avslutades med en beredskapsövning tillsammans med förband ur Flygvapnet. Syftet med övningen var att öva gemensam sjömålsstrid, ubåtsjakt och minering. Under ubåtsjaktmomenten deltog även ett amerikanskt flygplan av typen P-8 vilket bidrog till att enheterna samtidigt fick öva internationellt samarbete i en tillfälligt sammansatt sjöstyrka.

Vid några tillfällen har pågående övningar till sjöss ominriktats eller avbrutits till förmån för insatsverksamhet. Dessa övergångar från övning till insats har kunnat ske smidigt tack vare erfarenheter från tidigare år. Metoderna för att genomföra förbandsproduktion under pågående nationell sjöövervakningsoperation har utvecklats ytterligare i syfte att bidra till ökad förmåga vid krigsförbanden.

Marinstridskrafterna har verkat i Västerhavet och i Östersjön varvid övningsområdena i Hanöbukten och området kring Gotland har använts för luftvärns-, ubåtsjaks- och ytstridsövningar. Vid ett antal tillfällen har

marinens förband och enheter lämnat stöd till samhället genom deltagande vid sjöräddningsuppdrag, stöd till polisen samt vid ett flertal miljöoperationer.

Övningsåret har innehållit en bra balans mellan de nationella krigsduglighetsskapande funktionsövningarna och de internationella övningarna där företrädesvis interoperabiliteten övats inom ramen för större förband.

Marinstridskrafterna har även förberett bidrag till flera internationella insatser, bland annat det femte bidraget till *Operation Atalanta* samt bidrag till *MINUSMA* och *EUTM RCA*.

Sammanfattningsvis har marinstridskrafternas operativa förmåga och krigsförbandens krigsduglighet vidmakthållits och i enstaka fall ökat, bland annat avseende förmågan till gemensam strid och förmågan att samverka med stridskrafter från andra länder. Med få undantag har marinens krigsförband nått upp till den av högre chef beordrade målsättningen och fortsatt leverera den operativa förmåga som efterfrågats.

Förmågan till ubåtsjakt

Stridskrafternas utveckling - Genomförd och planerad utveckling av förmågan till ubåtsjakt ska redovisas.

RB p 3
(delvis)

Försvaretsmakten har under året fortsatt utvecklingen av ubåtsjaktförmågan genom att stärka kunskapen hos enskilda operatörer och fartygsledning. Förmågeutvecklingen har genomförts i tre steg: utbildning och fartygsvisa moment, övningsmoment i sammansatta förband (framför allt inom ramen för funktionsövning ubåtsjakt) och ubåtsjaktövning i tillfälligt sammansatta förband i en bilateral- och multilateral kontext. Vidare har marinen tillförts de första bojbatarna, vilka deltog under Aurora, och vedettbåten HMS Malmö.

De största utmaningarna, tillika det som till del hämmar utvecklingen, finns i tillgängligheten på sonarsystemen och den relativt långsamma personaltillväxten bland framför allt ubåtsjakt- och ubåtspersonal.

Gångtimmar per fartygstyp

Fartygstyp	2017	2016	2015	Not
Korvett (Vby)	6 001	6 855	5 437	1
Korvett (Gbg)	1 360	1 360	921	
Patrullfartyg (Sto)	2 563	1 494	1 263	
Ubåt	3 816	4 820	4 265	2
Minjaktfartyg (Ksr)	4 570	6 113	5 415	3
Röjdykarfartyg (Spå)	2 650	2 167	2 289	
Stödfartyg (Ckr, Trö och Bel)	2 475	1 960	2 318	
Signalspaningsfartyg	4 212	4 197	3 947	
Summa	27 647	28 966	25 855	

Tabell 11 Gångtimmar per fartygstyp 2015-2017

1. Vby-systemet har genomgått längre översyns- och modifieringsperioder, bl.a. innehållande uppgraderingar av IFF och spaningsradar.
2. Färre tillgängliga fartyg under året.
3. Minröjningsfartyg har genomgått längre översyns- och modifieringsperioder

Av tabellen ovan framgår att gångtidsuttaget sjunkit något under 2017 vad avser korvett Visby, minröjningsfartyg Koster och Ubåt. Det beror framför allt på planerade översyns- och modifieringsperioder vilket gör att tillgängligheten på fartygssystemen varit lägre under 2017 än under tidigare år. Viktigt att notera är att de fartyg och ubåtar som varit tillgängliga, och därmed också personalen, har varit till sjöss minst lika mycket under 2017 som under tidigare år, och i de flesta fall mer.

Utfall netto (kostnader och intäkter)

Marinförband (Mnkr)	2017	2016	2015	Not
Materiel	2 124	2 297	1 772	1
Personal	1 065	868	759	2
Infra	145	163	200	3
Verksamhet	1 168	1 394	1 309	4
Lokala omkostnader	545	514	711	5
Centrala omkostnader	103	970	1 634	6
Totalt utfall, inkl. fördelade omkostnader	5 150	6 206	6 384	

Tabell 12 Utfall netto - Marinförband 2015-2017

1. Kostnaderna för vidmakthållande av marina materielsystem är i stort sett i paritet med förra årets utfall. Större vidmakthåll har genomförts på torpedbäringsfartyg och torped 62 under året. Avskrivningarna är större 2017 än 2016, vilket reducerar den totala materielkostnaden.
2. Personalkostnaderna har ökat netto i förhållande till föregående år vilket är en följd av den ökade verksamheten.
3. Försvarsmaktens hyreskostnader är fördelade i enlighet med respektive organisations hyresobjekt. Variationer mellan åren är beroende av flertalet interna och externa faktorer såsom förändringar i lokalbeståndet, hyreskostnader och övriga lokalkostnader.
4. Ett stort antal övningar har genomförts under året både inom ramen för bilaterala avtal med bl.a. Finland och USA. Vidare har övningar skett med Nato samt tillsammans med flygstridskrafterna. Marinen deltog i Aurora och har också övat ubåtsjakt tillsammans med USA vilket har renderat högre personalkostnader. Nettot vägs dock ner jämfört med föregående år av att materielkostnaderna för bl.a. anskaffning av ubåtssystem kopplat till A26, bogserbåt och livstidsförlängning av Carlskrona var väsentligt högre 2016.
5. Lokala omkostnader är i stort sett i paritet med föregående år, och återspeglar en mindre ökning av personalkostnader.
6. Redan 2016 förändrade Försvarsmakten redovisningsprinciperna för centrala omkostnader genom att inte fördela kostnaderna för central ledning. Under 2017 har Försvarsmakten valt att redovisa kostnader för skolor, centrum och koncerngemensamma funktioner inom ramen för verksamheten För Insatsorg Gemensamt vilket reducerar stridskrafternas kostnader i motsvarande proportion.

Flygstridskrafterna

Förbandsproduktionen har under året genomförts enligt plan samtidigt som beredskap har upprätthållits och insatsverksamhet genomförts i enlighet med fastställda planer och kompletterande order.

Flygstridskrafterna har främst fokuserat på planering och genomförande av den försvarsmaktsgemensamma övningen Aurora. Under Aurora genomfördes KFÖ med krigsförband enligt plan. Flygstridskrafterna har även haft ett stort fokus på att lösa uppgifter kopplade mot incidentberedskap.

Inom det Finlands-Svenska samarbetet (FISE) så har flygstridskrafterna för första gången deltagit i den finska luftförsvarsövningen *RUSKA*, som en integrerad del av det finska luftförvaret.

Utöver Aurora och *RUSKA* så har deltagande även skett i bland annat följande övningar Vintersol, Gripen TTP (taktikövning för JAS 39), *Arctic Challenge Exercise (ACE)*, multinationell flygövning med deltagare från elva nationer och Nato).

Dessa övningar, framför allt Aurora, har tillsammans med den tidigare genomförda uppgraderingen av JAS 39 till MS 20 bidragit till ökad operativ förmåga inom flygstridskrafterna och till att vidmakthålla krigsförbandens krigsduglighet.

Flygstridskrafterna har under året vidare förberett och påbörjat insats med taktiskt transportflyg till Mali. Vidare har stöd med taktiskt transportflyg till pågående internationella insatser lämnats vid ett flertal tillfällen. Dessa stödinsatser har på ett positivt sätt bidragit till deltagande förbands och personals förmåga att verka i skarpa konfliktmiljöer.

Sammanfattningsvis har flygstridskrafternas operativa förmåga och krigsförbandens krigsduglighet vidmakthållits och vissa fall ökat, bland annat till följd av uppgraderingen av JAS 39 till MS 20.

Flygstridskrafternas krigsförband har i huvudsak nått upp till målsättningen och fortsatt leverera den operativa förmåga som efterfrågats.

Flygtimmar per flygplans- och helikoptertyp

Flygplanstyp	2017	2016	2015	Not
JAS 39	10 622	10 974	11 287	
Sk 60	4 699	5 118	4 905	
Tp 84	2 099	2 242	2 504	
Fpl 100	1 647	1 570	1 512	
Fpl 102	1 795	1 809	1 987	
Hkp 10	0	0	539	1
Hkp 14	1 473	1 523	1 288	
Hkp 15	4 057	3 701	3 609	
Hkp 16	2 716	2 531	2 393	
Summa	29 108	29 468	30 024	

Tabell 13 Flygtimmar per flygplans- och helikoptertyp 2015-2017

1. Hkp 10 togs ur operativ tjänst den 31 december 2015.

Flygtidsproduktionen har i stort genomförts enligt plan under 2017. Begränsningar har till del funnits vid perioder med dåligt väder och på grund av dålig kvalitet på flygbränsle (kontaminerat med vatten). Planeringen av flygtidsproduktionen avvägs också utifrån personalens tillgänglighet och arbetsbelastning varvid till exempel beredskapsuppgifter och bemanningsuppdrag påverkat möjligt utfall.

Försvarets makt har ett avtal med Sjöfartsverket avseende sjöräddningshelikopter. Under 2017 har Sjöfartsverket, enligt Försvarets maktens bedömning, inte kunnat innehålla avtalet vilket renderat i viss begränsning av Försvarets maktens verksamhet, framför allt vad avser flygverksamhet i Övre Norrland och över Östersjön.

Utfall netto (kostnader och intäkter)

Flygvapenförband (Mnkr)	2017	2016	2015	Not
Materiel	5 155	6 542	4 493	1
Personal	1 541	1 431	1 017	2
Infra	461	410	539	3
Verksamhet	3 084	2 575	2 226	4
Lokala omkostnader	638	1 073	1 010	5
Centrala omkostnader	193	1 471	2 940	6
Totalt utfall, inkl. fördelade omkostnader	11 074	13 502	12 226	

Tabell 14 Utfall netto - Flygvapenförband 2015-2017

1. Materielkostnader inom flygstridskrafterna har sjunkit jämfört med föregående år både avseende vidmakthåll och avskrivningar. De materielsystem som visar ett lägre utfall av vidmakthåll 2017 jämfört med 2016 är JAS39, stridsledningssystem och luftbevakning medan en viss ökning kan ses inom vidmakthåll av Hkp 14.
2. Personalkostnaderna har ökat netto i förhållande till föregående år vilket är en följd av den ökade verksamheten.
3. Försvarsmaktens hyreskostnader är fördelade i enlighet med respektive organisations hyresobjekt. Variationer mellan åren är beroende av flertalet interna och externa faktorer såsom förändringar i lokalbeståndet, hyreskostnader och övriga lokalkostnader.
4. Ett stort antal övningar har genomförts, bl.a. ACE, Aurora och taktikövningen Gripen TTP. Flygstridskrafterna har även deltagit som understödjande i andra övningar med transportflyg. Ökade övningsrelaterade personal- och materielkostnader, tex materiellnära tjänster är ett resultat av genomförd verksamhet. En viss nedgång kan ses inom kostnaderna för anskaffning, framför allt avseende utvecklingsdelar till JAS 39 samt Hkp 14 där anskaffningskostnaderna var högre 2016 än 2017.
5. Det lägre utfallet beror främst på att Försvarsmakten har intagit ny organisation vilket innebär en omallokering av stabsfunktioner till produktionsdelar av organisationen.
6. Redan 2016 förändrade Försvarsmakten redovisningsprinciperna för centrala omkostnader genom att inte fördela kostnaderna för central ledning. Under 2017 har Försvarsmakten valt att redovisa kostnader för skolor, centrum och koncerngemensamma funktioner inom ramen för verksamheten För Insatsorg Gemensamt vilket reducerar stridskrafternas kostnader i motsvarande proportion.

Lednings- och underrättelseförband

Förbandsproduktionen har genomförts enligt plan.

CJSE har genomförts i syfte att utveckla och vidmakthålla Försvarsmaktens operativa och taktiska ledningsförmåga samt för att öva individuella färdigheter för Försvarsmaktens officerare, studenter vid Försvarshögskolan och personal från andra länder eller myndigheter. *CJSE* har bidragit till utveckling av ledningsförbandens förmåga att ge stabs- och metodstöd. Lednings- och underrättelseförbanden har även deltagit i ASSÖ, Brigstri och Våreld, varvid stöd till taktisk ledning (brigad) övats. Genomförandet av Aurora har lyft förmågan taktiskt och operativt där samtliga lednings- och underrättelseförband deltagit i olika omfattning. Förmågan att kalla in och repetitionsutbilda pliktpersonal samt planera och genomföra KFÖ har utvecklats under året. Ledningsförbanden har dessutom genomfört tre systemövningar med Försvarsmaktens Ledningssystem Insatsorganisation Mark samt deltagit i övningarna *Anaconda*, *SWENEX*, *BALTOPS* och *NOCO*, vilket ytterligare ökat förmågebredden för deltagande förband.

Omfattande stöd har lämnats inför och under genomförandet av övningen *Geltic Bear 17* samt vid utbildning och övning av internationellt insatta förband.

Övning Särimer har inneburit utvecklade metoder och förmågor inom underrättelsefunktionen för underrättelseförbanden.

Deltagandet inom det internationella utvecklingssamarbetet *Federated Mission Network (FMN)* har fortsatt med deltagande i nationella samt internationella möten och försöksverksamhet.

Utmaningar finns inom materielområdet avseende tillgänglighet på lednings- och sambandsmateriel och dess funktionalitet vilket delvis påverkat möjligheten till utbildning och övning, framför allt för armén.

Sammanfattningsvis har den operativa förmågan vid lednings- och underrättelseförbanden utvecklats under året, främst genom en ökad nationell övningsfrekvens i förband och funktion. Inom ramen för geografisk informationsförsörjning har det Militärgeografiska Verket slutförts under 2017, vilket utgör ett viktigt stöd till den operativa förmågeutvecklingen och uppbyggnaden av totalförsvaret.

Utfall netto (kostnader och intäkter)

Lednings- och underrättelseförband (Mnkr)	2017	2016	2015	Not
Materiel	1 846	993	1 035	1
Personal	1 816	1 779	447	2
Infra	486	505	253	3
Verksamhet	3 420	3 315	916	4
Lokala omkostnader	437	362	330	5
Centrala omkostnader	147	1 176	793	6
Totalt utfall, inkl. fördelade omkostnader	8 151	8 129	3 774	

Tabell 15 Utfall netto - Lednings- och underrättelseförband 2015-2017

1. Materielkostnaderna inom ledningsstridskrafterna har ökat avsevärt både gällande avskrivningar och kostnader för vidmakthåll främst avseende sambandsmateriel, stridsledningssystem och luftbevakning.
2. Personalkostnaderna har ökat netto i förhållande till föregående år vilket är en följd av den ökade verksamheten.
3. Försvarsmaktens hyreskostnader är fördelade i enlighet med respektive organisations hyresobjekt. Variationer mellan åren är beroende av flertalet interna och externa faktorer såsom förändringar i lokalbeståndet, hyreskostnader och övriga lokalkostnader.
4. Ledningsstridskrafterna har haft ökade verksamhetskostnader som en följd av ett stort antal genomförda övningar, t.ex. Aurora, CJSE, ASSÖ, Särimer, Anaconda samt deltagit i utvecklingen av internationella samarbeten. Främst är det materielrelaterade kostnader som har ökat kopplade till ledningssystem och sambandsmateriel.
5. Lokala omkostnader återspeglar en ökning av personalkostnader.
6. Redan 2016 förändrade Försvarsmakten redovisningsprinciperna för centrala omkostnader genom att inte fördela kostnaderna för central ledning. Under 2017 har Försvarsmakten valt att redovisa kostnader för skolor, centrum och koncerngemensamma funktioner inom ramen för verksamheten För Insatsorg Gemensamt vilket reducerar stridskrafternas kostnader i motsvarande proportion.

Logistikförband

Förbandsproduktionen har genomförts mot måluppfyllnad och enligt plan.

Förbanden har i varierande omfattning deltagit i bl.a. ASSÖ, Brigstri, CJSE, *Geltic Bear 1 och 2*, LOGEX, *Spring Storm*, Våreld och Aurora. Samtliga logistikförband deltog i övningen Aurora och uppnådde övnings- och träningsmålen. Repetitionsutbildningar har genomförts med pliktpersonal och GSS/T med avsett resultat.

Genom förbands- och ledningsträningsovningar, tillsammans med övriga nationella övningar, har logistikförbanden fortsatt utvecklats stegvis.

Antalet inryckande till grundutbildning har dock, i likhet med för resten av Försvarsmakten, underskridit målsättningen, vilket på både kort och lång sikt försvårar planerad förbandsomsättning och tillväxt.

Med anledning av att det genomförts flera stora nationella övningar har belastningen på försvarslogistiken ökat markant. Detta får särskilt stor påverkan där vakansläget och resursbristen är stor, t.ex. bland legitimerad medicinsk personal, personal med teknisk kompetens eller specialkompetenser inom övriga logistikfunktioner.

Teknisk underhållsproduktion, av materiel i bruk, har genomförts kontinuerligt. Materieltillgänglighet vid krigsförbanden begränsas dock av bristande tillgång på fordon, reservdelar och verktygs- och reservdelssatser.

Delar av logistikförbanden har deltagit i förberedelser och utbildningar inför insatsen MINUSMA samt bemannat insatsen med personal. Försvarsmaktens fortsatta begränsade tillgång till läkare och sjuksköterskor innebär

svårigheter att över tid försörja internationella insatser med rätt sjukvårdskompetens med nuvarande inriktning och omfattning.

Sammanfattningsvis har den operativa förmågan vid logistikförbanden utvecklats under 2017 tack vare den höga övningsfrekvensen. Resultat och erfarenheter av Aurora bidrar positivt till krigsförbandens krigsduglighet och den operativa förmågan.

Utfall netto (kostnader och intäkter)

Logistikförband (Mnkr)	2017	2016	2015	Not
Materiel	679	944	1 614	1
Personal	744	747	175	2
Infra	329	358	34	3
Verksamhet	230	-72	363	4
Lokala omkostnader	281	560	166	5
Centrala omkostnader	91	658	331	6
Totalt utfall, inkl. fördelade omkostnader	2 353	3 194	2 683	

Tabell 16 Utfall netto - Logistikförband 2015-2017

- Inom logistikstridskrafterna har materielkostnaderna minskat under året både avseende vidmakthåll och avskrivningar. Nedgången kan härledas främst till att bl.a. vidmakthållskostnaderna för beklädnadsmateriel var väsentligt högre 2016 än 2017. Avskrivningskostnaden är en konsekvens av Försvarmaktens logistikplan som varierar över åren.
- Personalkostnaderna är på samma nivå som föregående år.
- Försvarmaktens hyreskostnader är fördelade i enlighet med respektive organisations hyresobjekt. Variationer mellan åren är beroende av flertalet interna och externa faktorer såsom förändringar i lokalbeståndet, hyreskostnader och övriga lokalkostnader.
- Logistikförbanden har haft en ökad övningsverksamhet under året, bl.a. omfattandes logistikstöd till andra stridskrafterns övningar t.ex. ASSÖ, *Geltic Bear* och Våreld, men även den egna stridskraftspecifika övningen LOGEX samt deltagande i Aurora. Utfallet 2016 innehåller FMV reglerade viten 2006-2016 varvid det inte är jämförbart med årets utfall.
- Det lägre utfallet beror främst på att Försvarmakten har intagit ny organisation vilket innebär en omallokering av stabsfunktioner till produktionsdelar av organisationen.
- Redan 2016 förändrade Försvarmakten redovisningsprinciperna för centrala omkostnader genom att inte fördela kostnaderna för central ledning. Under 2017 har Försvarmakten valt att redovisa kostnader för skolor, centrum och koncerngemensamma funktioner inom ramen för verksamheten För Insatsorg Gemensamt vilket reducerar stridskrafternas kostnader i motsvarande proportion.

Hemvärn med nationella skyddsstyrkor

Under året har verksamheten genomförts enligt plan. Verksamhetsåret har karaktäriserats av hög övningsintensitet där samtliga hemvärnsbataljonerna genomfört 40 KFÖ och 86 särskild övning förband (SÖF).

Med stöd av lednings- och underrättelseförband har *Geltic Bear 1 och 2*, genomförts med 19 hemvärnsbataljonsstaber om sammanlagt 700 deltagare. I övningsledningen ingick två regionala staber (norr och syd) samt delar ur vissa länsstyrelser och kommunledningar. Måluppfyllnaden för övningen var god och ledningsförmågan ökar för varje genomförande. Ledningsträningsövning (LTÖ) har haft god effekt på förmågan till territoriell ledning, inklusive förmågan till samverkan med civila myndigheter och media. Under övningen påbörjades även utbildning i det nya stabstödsystemet Informationssystem Hemvärn (IS-HV) för bataljon/kompanistab. Systemet är användarvänligt och ger ett värdefullt stöd för stabsarbetet.

Under Aurora övades cirka 7 000 hemvärnssoldater och ett antal ianspråktogs för skarpa bevakningsuppgifter. Hemvärnets deltagande har till stor del varit framgångsrikt. För funktionsförband (trafik, pionjär och CBRN), som är beroende av större förbandsvolym, har Aurora varit extra berikande.

Under året har även central chefsutbildning genomförts med 600 elever.

Rikshemvärnstring, i enlighet med Hemvärnsförordningen, genomfördes under november månad i Skellefteå där drygt 100 motioner behandlades.

Införandet av de tre återstående hemvärnsgranatkastarplutonerna fortgår varvid rekrytering av tidigare värnpliktiga har fungerat väl.

Under ledning av Rikshemvärnschefen har samverkansmöte genomförts mellan de nordiska och baltiska staternas motsvarighet till Chef för Hemvärdet (SCANBAL).

Sammantaget har hemvärnsförbandens förmåga i huvudsak vidmakthållits under året. En del hemvärnsbataljoner har dock påverkats negativt av materielbrister, bland annat fordonsmateriel, samt av vakanser bland personal ur de frivilliga försvarsorganisationerna.

Frivillig försvarsverksamhet

Det finns 18 frivilliga försvarsorganisationer (FFO) varav Försvarsmakten under 2017 gett uppdrag till 13 av dessa. Försvarsmakten stödjer FFO verksamhet med exempelvis utlåning av materiel, lokaler och övningsområden. Myndighetens samverkan med FFO redovisas i Personalberättelsen (bilaga 1).

Utfall netto (kostnader och intäkter)

Hemvärdet och de nationella skyddsstyrkorna (Mnkr)	2017	2016	2015	Not
Materiel	0	7	24	1
Personal	440	417	393	2
Infra	96	105	165	3
Verksamhet	478	439	602	4
Lokala omkostnader	221	64	84	5
Centrala omkostnader	48	341	647	6
Totalt utfall, inkl. fördelade omkostnader	1 282	1 374	1 914	

Tabell 17 Utfall netto - Hemvärdet och de nationella skyddsstyrkorna 2015-2017

1. Materielkostnaderna är allokerade till den stridskraft som Hemvärnsbataljonen tillhör och redovisas därmed främst inom armétridskrafterna.
2. Personalkostnaderna har ökat något jämfört med föregående år, främst kopplat till hemvärnsersättningar då övningsverksamheten varit intensiv under året.
3. Försvarsmaktens hyreskostnader är fördelade i enlighet med respektive organisations hyresobjekt. Variationer mellan åren är beroende av flertalet interna och externa faktorer såsom förändringar i lokalbeståndet, hyreskostnader och övriga lokalkostnader.
4. Utfallet för verksamhet är något högre 2017 än 2016 främst beroende på att Hemvärdet och de nationella skyddsstyrkorna har haft ett intensivt övningsår bl.a. med ett stort deltagande i Aurora.
5. Högre lokala omkostnader under 2017 är ett resultat av höga personalkostnader som inte redovisats ut som direkta personalkostnader.
6. Redan 2016 förändrade Försvarsmakten redovisningsprinciperna för centrala omkostnader genom att inte fördela kostnaderna för central ledning. Under 2017 har Försvarsmakten valt att redovisa kostnader för skolor, centrum och koncerngemensamma funktioner inom ramen för verksamheten För Insatsorg Gemensamt vilket reducerar stridskrafternas kostnader i motsvarande mån.

Övningsverksamhet

Genomförda försvarsmaktsövningar ska redovisas för inriktningsperioden 2016-2020. Kostnaderna för större övningar ska redovisas. De avgränsningar som ligger till grund för redovisningen ska motiveras. Planering, omfattning och slutsatser av under året genomförd repetitionsutbildning ska redovisas och analyseras.⁴

Övningsverksamheten har under året varit omfattande med bland annat genomförande av försvarsmaktsövning 17, Aurora, och krigsförbandsövningar. Övningarna har genom sin intensitet och utformning bidragit till en utveckling av Försvarsmaktens operativa förmåga, bl.a. avseende brigadledning, interoperabilitet,

⁴ Förutom redovisning avseende utveckling av förmågan till ubåtsjakt redovisas resterande krav (RB p 3) i separata bilagor.

logistikförsörjning och samverkan. Så väl de nationella som de internationella övningarnas tidsomfång och komplexitet har ökat, vilket bidrar till Försvarmaktens förmågeutveckling.

Nedan redovisas kostnaderna för större övningar, vilka är relaterade till personal, förhyrningar för att kunna genomföra övningar och verksamhetsberoende kostnader samt pålägg.

Övning (Mnkr)	Utfall
Försvarmaktsövning 17 (FMÖ 17), Aurora	639
Väreld 17	41
Northern Coasts (NOCO) 17	40
Arctic Challenge Exercise (ACE) 17	36
Combined Joint Staff Exercise 17 (CJSE 17)	26
Brigstri 17	24
Vintersol 17	24
Baltops 17	19
Arméns stabs- och sambandsövning (ASSÖ) 17	18
Brigadunderstödsövning17 (Joint Fire)	17
Summa	884

Tabell 18 Kostnader för större övningar 2017

Genomförd repetitionsutbildning med värnpliktig personal framgår av bilaga 7.

Försvarmaktsövning 17, Aurora

Under året planerades och genomfördes försvarmaktsövning 17, Aurora, den största övningen i sitt slag på mer än 20 år. Numerärt sett var övningen den näst största i Västeuropa sedan 2013, Natos övningar inkluderat, med totalt 21 900 deltagare.

Övningen genomfördes mellan den 11 och den 29 september med koncentration till Göteborg, Mälardalen och Gotland.

Deltagandet fördelades på:

- 17 800 ur samtliga stridskrafter
- 2 000 ur förband från Danmark, Estland, Finland, Frankrike, Lettland, Litauen, Norge och USA
- 500 representanter från 30 olika myndigheter
- 1 600 i central övningsledning samt övningsledning för Mark, Sjö, Luft, Gotland, Specialförband, Vårdlandsstöd och en försvarsupplysningsdag

Efter övningen påbörjades ett omfattande analys- och utvärderingsarbete (*Exercise Evaluation - EXEVAL*). De preliminära resultaten visar att Försvarmaktens övningsmålsättningar i allt väsentligt uppnåddes. Samtidigt har övningen resulterat i många lärdomar samt tydliggjort områden där utveckling erfordras.

Samverkan med andra myndigheter och aktörer, inför och under övningen, samt Försvarmaktens strategiska kommunikation, har bidragit till att synliggöra Försvarmakten och dess verksamhet i högre grad. Därtill har myndighetens roll i samhället och i totalförsvaret påvisats. Målsättningarna med den strategiska kommunikationen överträffades, vilket bland annat visade sig i allmänhetens breda uppslutning under försvarmaktsdagarna på Gärdet och i Visby.

Sett till övningens storlek och komplexitet inträffade få allvarliga olyckor och tillbud.

Betydande övningsverksamhet

Övning	Syfte och övergripande beskrivning	Måluppfyllelse (ja, delvis, över)	Involverade stridskrafter
ARCTIC CHALLENGE EXERCISE 17 (ACE 17)	Multinationell flygövning i Sverige, Norge och Finland. Finland var planeringsansvarig för ACE 17.	Ja	Flygstridskrafter
ASSÖ 17	Arméns stabs- och sambandsövning är en ledningsträningsövning med det övergripande målet att befästa brigadstabens rutiner i ledning och stabstjänst samt att tillämpa dessa för brigad. Utöver det ska marktaktisk förmåga utvecklas inför möjliga operationer under ledning av insatsstaben. På grund av begränsningar i den materiella tillgängligheten har övningsmålen anpassats.	Över	Arméstridskrafter, flygstridskrafter, marinstridskrafter, lednings- och underrättelseförband och logistikförband
ATCH FÄLTÖVNING 17	Fältövningen var indelad i två delar. Den första delen, under ATS ansvar, avhandlade krigsplanering (olika taktiska problem) för krigsförbandschefer (bataljonchefer) inklusive brigadchefer med delar av respektive brigadstab. Den andra delen, under MSS ansvar, avhandlade FMÖ 17 Aurora.	Ja	Arméstridskrafter
BALTOPS 17	Huvudsyftet är att träna enheters uppträdande i större multinationella styrkesammansättningar som tillsammans kan skapa stabilitet och säkerheten i områden kring Östersjön. I årets övning deltog 14 nationer, cirka 5 000 personer, ett 50-tal fartyg, ett 60-tal stridsflygplan och helikoptrar och ett flertal fordon. Övningen har marint fokus även om stridsflyg ingår i övningen. Svensk förmåga stärktes avseende bl.a. internationell samverkan, interoperabilitet, havsövervakning och hantering av asymmetriska hot.	Ja	Marinstridskrafter och lednings- och underrättelseförband
BEACH XVII (17)	Före detta MACE. Övningen omfattar utveckling, värdering och validering av fpl 39 skyddsformåga.	Ja	Lednings- och underrättelseförband
BEK LTÖ 17	Bekämpningsledningsträningsövningen övade brigadstabens bekämpningsfunktion så att ledning, planering och genomförande av indirekt bekämpning inom brigadens strid ska ske ensat.	Ja	Arméstridskrafter och lednings- och underrättelseförband
BOLD QUEST 17	<i>Bold Quest</i> är en utvecklingsövning inom ramen för <i>Combat Identification (IK)</i> , <i>CYBER</i> (relaterar till eller involverar datorer eller datanätverk t.ex. Internet), ledningssystem, <i>Close Air Support (CAS)</i> , <i>Intelligence, Surveillance and Reconnaissance (ISR)</i> , <i>Joint FIRE</i> , samt <i>Integrated Air & Missile Defence(IAMD)</i> . Övningen genomförs med fokus på interoperabilitet.	Ja	Arméstridskrafter och lednings- och underrättelseförband
BRIGADUNDERSTÖDSÖVNING 17 (JOINT FIRE)	Är en årlig indirekt eld- och ledningsövning <i>Command Post Exercise - CPX/LIVEX</i> . Övningen genomfördes med 2. brigaden och direkt underställda chefer (DUC) samt 1. Amfbat.	Ja	Arméstridskrafter och logistikförband
BRIGSTRI 17	Nationell ledningsträningsövning för bataljonsstaber med huvudsyfte att öka förmågan att inom brigads ram lösa stridsuppgifter. Övningen är ett viktigt steg mot en ökad brigadformåga och var direkt sammankopplad med och ett viktigt steg mot Aurora. De övergripande målen var att träna rutiner i ledning, stabstjänst, stridsteknik och taktik. På grund av begränsningar i den materiella tillgängligheten har övningsmålen anpassats.	Ja	Arméstridskrafter, flygstridskrafter (Hkpflyg och LSS), lednings- och underrättelseförband och logistikförband

Övning	Syfte och övergripande beskrivning	Måluppfyllelse (ja, delvis, över)	Involverade stridskrafter
C SWEDEC AMMUNITIONS- OCH MINRÖJNING- ÖVNING 17	Övningen syftade till ökad förmåga att verka i bebyggelse samt ökad förmåga genom samövning mellan sökgrupper, IED/EOD (<i>Improvised Explosive Devices/Explosive Ordnance Disposal</i>) och polisiära enheter.	Ja	Arméstridskrafter och marinstridskrafter
COMBINED JOINT STAFF EXERCISE 17 (CJSE 17)	<i>Combined Joint Staff Exercise</i> är en försvarsmaktsgemensam ledningssträningsövning som genomförs i samarbete mellan Försvarsmakten och Försvarshögskolan. I övningen ingick även internationella deltagare och deltagare från civila myndigheter. Övningen genomfördes på flera olika orter i Sverige med syfte att förbereda enskilda deltagare att ingå i en multinationell stab. För Försvarsmakten är övningen ett led i utvecklingen av ledningsförmåga på operativ och taktisk nivå. Fokus för övningen är att träna stabsarbetsmetoder och processer för chefer och stabsmedlemmar. Övningen har utvecklats och implementerats i andan av Natos Partnerskap för fred (PPF). Totalt deltog ca 1 200 personer från 27 olika nationer.	Över	Arméstridskrafter, marinstridskrafter, flygstridskrafter, lednings- och underrättelseförband och logistikförband
CWIX 17	Övningens syfte var att utveckla Försvarsmaktens förmåga att verka i nationella och multinationella operationer (interoperabilitet).	Ja	Marinstridskrafter, lednings- och underrättelseförband
DYNAMIC MERCY 17	Natos sjöräddningsövning som genomförs vartannat år i Östersjön. Deltagarna övar räddning till sjöss och samverkan mellan kustbevakningar, sjöräddningscentraler, försvarsmakter och sjöfartsverk ur samtliga länder med kuststräcka i Östersjön, förutom Ryssland. Försvarsmakten deltog med patrullfartyg.	Ja	Marinstridskrafter
DYNAMIC MOVE 17	<i>Dynamic Move</i> är en Nato-övning (<i>Computer Assisted Exercise - CAX/Command Post Exercise - CPX</i>) där stabspersonal övas i ledning av minröjningsoperationer i marin miljö. Övningen genomförs vid det Belgiska minröjningscentrumet i Eguermin. Sjöstridflottilljerna deltar normalt med åtta till tio stabsofficerare i en internationell stab och i en Nordisk stab.	Ja	Marinstridskrafter
FINAL 17	Finsk flygövning som avslutar taktiskt flygutbildning med syfte att öva vunna erfarenheter inom ramen för fredstida förhållanden och undantagsförhållanden. I övningen deltog svenska flygelever.	Ja	Flygstridskrafter
FLOGC FÄLTÖVNING 17	En årligen återkommande övning med deltagande från Försvarsmakten och andra myndigheter. Syftet var att under fyra teman avhandla relationen mellan Försvarsmakten och civila myndigheter, försvarsmedicinsk funktionskedja, försvarslogistikens stöd till Försvarsmakten, samt försörjningen av Gotland.	Ja	Arméstridskrafter, marinstridskrafter, flygstridskrafter, lednings- och underrättelseförband och logistikförband samt civila myndigheter
FM LSÖ 17	Försvarsmaktens Lednings- och sambandsövning (FM LSÖ) var uppdelad i två delar, dels en systemövning som syftade till att testa system och öva teknisk personal och dels en funktionsövning som syftade till att öva grundläggande arbetsmetodik i en funktion.	Ja	Arméstridskrafter, marinstridskrafter, flygstridskrafter, lednings- och underrättelseförband och logistikförband

Övning	Syfte och övergripande beskrivning	Måluppfyllelse (ja, delvis, över)	Involverade stridskrafter
FMLS IO14 SYSTEMÖVNING 17	Systemövningen ska säkerställa ledningsförbandens förmåga att upprätta och drifthålla ledningsstödssystemen. Övningen har ett tekniskt fokus och ska säkerställa funktionalitet i tilldelad materiel. Kompletterande verksamhet genomfördes inför Brigstri 17.	Delvis	Lednings- och underrättelseförband, arméstridskrafter och logistikförband
FMTIS FÄLTÖVNING 17	Övning inom ramen för ledning av ledningssystem i krigsförbanden.	Ja	Arméstridskrafter, marinstridskrafter, flygstridskrafter, lednings- och underrättelseförband och logistikförband
FTCH FÄLTÖVNING 17	Den flygtaktiska chefens del i fältövningsserien.	Ja	Flygstridskrafter
FTS LEDNINGS- TRÄNINGSOVNING 17 (LTÖ 17)	Övningen syftar till att förmedla flygtaktisk chefs syn på luftoperativ ledning och förbandsledning.	Ja	Flygstridskrafter
FUNKTIONSOVNING UND & SÅK 17	Funktionsövning underrättelse- och säkerhetstjänst (FUS). Utbildnings- och momentövning avseende JIPB (CPOE), upprättande av underrättelseplan samt funktionsplan undsäk. Syftet är att träna förbandenspersonal i metoder och standard <i>operating procedures (SOP)</i> , att öva och utvärdera undsäkmetodik i SWECCIS, samt att utvärdera utgivna undsäk handböcker.	Ja	Lednings- och underrättelseförband, arméstridskrafter och logistikförband
FÖRSVARSMAKTS- ÖVNING 17 (FMÖ 17) AURORA	FMÖ 17, Aurora ⁵ , genomfördes i september och syftade till att öka den samlade förmågan att möta ett angrepp mot Sverige. Stora delar av Försvarsmakten deltog varvid stridskrafterna samverkade och övade tillsammans. Övningsområdet var hela Sverige med fokus mot Mälardalen och Stockholm, på och runt Gotland samt Göteborg. Totalt deltog ca. 21 900 personer ur Försvarsmakten, andra myndigheter, organisationer och åtta samarbetsländer.	Ja	Arméstridskrafter, marinstridskrafter, flygstridskrafter, lednings- och underrättelseförband, logistikförband och hemvärnsförband
GELTIC BEAR 17:1 och 17:2	Ledningsträningsovning i syfte att träna hemvärnsbataljonsstaber i stabsmetodik och ledning av bataljon samt samverkan med civila aktörer. Övningen omfattade utbildning och träning i digitalt stabstödsystem som infördes under 2017.	Ja	Hv-batstaber, MR staber, lednings- och underrättelseförband och logistikförband
JOINT WARRIOR 171	<i>Joint Warrior</i> är en brittisk multinationell <i>Joint LIVEX</i> med fokus mot den operativa/taktiska nivån, men övningen erbjöd även utbyte på stridsteknisk nivå. Brittiska <i>Joint Tactical Exercise Planning Staff (JTEPS)</i> planerade övningen och den genomfördes i norra Storbritannien. Svenskt syfte vara att öva och validera deltagande förbands förmåga i <i>Forward Air Controller (FAC)</i> och <i>Tactical Air Control Party (TACP)</i> samt <i>Naval Gunfire Support (NGS)</i> .	Ja	Marinstridskrafter

⁵ Benämns Aurora i övriga avsnitt

Övning	Syfte och övergripande beskrivning	Måluppfyllelse (ja, delvis, över)	Involverade stridskrafter
JPOW 17	<i>Combined and Joint Air & Missile Defence Joint Project Optic Windmill (JPOW)</i> . Övningen genomfördes i Tyskland och riktade sig mot behovet av nära samarbete mellan deltagarländer och deltagande organisationer vid luft- och robotförsvarsoperationer. Övningen genomfördes som stabsövning (<i>Command Post Exercise – CPX</i>) och som <i>LIVEX</i> med tyngdpunkt mot operationsplanering, genomförande av operation och interoperabilitet. Övningen riktade sig för svenskt vidkommande mot Lvbat 2020.	Ja	Arméstridskrafter
LOGEX 17	<i>Command Post Exercise (CPX)</i> syftade till att skapa förmåga att vid en insats i Europa kunna verka i en multinationell logistikstab, t.ex. <i>Joint Logistic Support Group (JLSG)</i> eller brigadstab. För <i>National Support Element (NSE)</i> innebar det att samarbeta med JLSG och andra länders NSE. Övningen genomfördes med stöd av <i>Logistics Functional Services (LOGFAS)</i> vilket gav en bra förståelse för hur systemet kan nyttjas vid planering, uppföljning och rapportering. Övningen bygger på workshops som sker året före genomförandet där t.ex. utbildning i <i>LOGFAS</i> genomförs. Vid genomförandet deltog Sverige med <i>LOGFAS</i> -operatörer som därigenom befäste sina kunskaper, vilket under Aurora nyttjades inom främst transporttjänsten. Under övningen bemannade Försvarsmakten även med stabsofficerare för planering och uppföljning av sjukvård.	Ja	Logistikförband
LSC FÄLTÖVNING 17	Ledningssystemchefens del i fältövningsserien. Fokus var ledningssystem inom ramen för krigsförbanden och då särskilt erfarenhet från Aurora. 110 personer deltog.	Ja	Arméstridskrafter, marinstridskrafter, flygstridskrafter, lednings- och underrättelseförband och logistikförband
MILEX 17	MILEX 17 omfattade <i>Common Security and Defence Policy (CSDP)</i> med fokus på de militära aspekterna av krishantering på militär och operativ nivå för en EU-ledd krishanteringsinsats utan tillgång till Natos gemensamma resurser och förmågor. Övningen fokuserade på samspelet mellan <i>EU Operation Head-Quarters (OHQ)</i> som tillhandahölls av Storbritannien (<i>UK EU OHQ</i>), <i>EU Force Head-Quarters ((F)HQ)</i> som tillhandahölls av Spanien (<i>ESP EU (F)HQ</i>), <i>EU Military Staff (EUMS)</i> samt <i>European External Action Service (EEAS)</i> och <i>EU Commission (CION)</i> . Syftet var att öva aktivering och stabstjänst; bibehålla och utveckla kunskap; testa kommunikations- och informationssystem (CIS); vid behov revidera riktlinjer, begrepp och förfaranden samt erbjuda EU:s politisk-strategiska aktörer en möjlighet att förbättra kunskaperna avseende de militära aspekterna vid krishantering.	Ja	HKV (Primary Augmenties)
MLT 17	Marinens ledningsträning. Nationell ledningsträning med samtliga marina förband.	Ja	Marinstridskrafter, flygstridskrafter, lednings- och logistikförband
MOBILITY GUARDIAN 17	Taktisk transportövning i USA. Sverige deltog med observatörer.	Ja	Flygstridskrafter
MTCH FÄLTÖVNING 17	Det övergripande målet för marintaktisk chefs (MTCH) fältövning 2017 var att implementera och utveckla den taktiska planeringen internt och externt i syfte att öka förmågan att hantera en nationell regional kris i "gråzonen" mellan fred och väpnad konflikt.	Ja	Marinstridskrafter, arméstridskrafter, flygstridskrafter, lednings- och underrättelseförband och logistikförband

Övning	Syfte och övergripande beskrivning	Måluppfyllelse (ja, delvis, över)	Involverade stridskrafter
NAX 17	Artilleriövningen <i>Nordic Artillery Exercise (NAX)</i> genomfördes inom ramen för det nordiska samarbetet på Rovajärvi skjutfält i norra Finland. Planeringen verkställdes vid den finska artilleriskolan i Niinisalo med tillresta representanter från Sverige, Norge och Danmark. <i>NAX</i> ingår som en del i en större finsk artilleriövning som även är slutövning för den finska värnpliktiga åldersklassen. Sverige, genom Artilleriregementet, bidrog bland annat med fyra Archerpjäser, två Arthur artillerilokaliseringsradar, en eldledningsgrupp samt tre eldledningsgrupper uppsatta med OP-, SOU- och YBK-elever. Totalt ca 100 personer.	Ja	Arméstridskrafter
NORDIC HELMET 17	Samnordisk, inom ramen för NORDEFKO-samarbetet, <i>Command Post Exercise (CPX)</i> för luftvärnsförband. Övningen genomfördes i Finland med målsättningen att precisera gemensam övningsplanering för 2020. Sverige deltog med fyra officerare ur Lv 6. Under övningen genomfördes ett nordiskt inspektörmöte.	Ja	Arméstridskrafter
NORTHERN CHALLENGE 17	<i>Northern Challenge (NOCH)</i> är en multinationell <i>EOD-övning (Explosive Ordnance Disposal) C-IED (Counter Improvised Explosive Devices)</i> med Island som värdland, där deltagarna delar militär taktik, teknik och procedurer för att uppnå interoperabilitet i samband med att de utför kombinerade fredsbevarande och humanitära insatser, eller när de motverkar globala eller regionala hot mot sjösäkerheten. Deltagarna kom från Belgien, Danmark, Frankrike, Island, Italien, Kanada, Nederländerna, Norge, Polen, Storbritannien, Sverige, Tyskland, USA och Österrike.	Ja	Marinstridskrafter
NORTHERN COASTS 17	<i>Northern Coasts (NOCO)</i> är en multinationell övning som tränar stridsledning i olika nivåer och stridsförmågan hos förbanden. Tillsammans övas de deltagande ländernas förmåga att agera gemensamt vid kriser och utmaningar till havs och i kustnära områden. Övningen bygger på ett fiktivt internationellt högkonfliktscenario som medger träning av samtliga stridsfunktioner inom ramen för en multinationell insatsstyrka under FN-mandat. Tyskland leder övningen sedan starten 2007 och 2017 var det Sveriges tur att agera värd. Övningen omfattade ett femtiotal fartyg och ungefär lika många fordon, tillsammans med ungefär 5 000 deltagare. Länderna som deltog var bland annat Belgien, Danmark, Estland, Finland, Kanada, Lettland, Litauen, Nederländerna, Norge, Polen, och Tyskland samt Nato-förband.	Ja	Marinstridskrafter och flygstridskrafter
NORTHERN SUN 17	Bilateral ubåtsräddningsövning med Sverige och Polen.	Ja	Marinstridskrafter
PALNATOKE 17	Multinationell övning för flygbasjägare i Danmark.	Ja	Flygstridskrafter
RIKSHVC INSATSÖVNING 17	Rikshemvärnschefens insatsövning 2017 genomfördes av MarinB med stöd av HvSS. MarinB HvBat övade inom ramen för egen KFÖ och Aurora. P7 och FömedC deltog med ett insatskompani. Utöver det deltog en pluton från Danska respektive Norska Hv vilka underställdes MarinB HvBat under genomförandet.	Ja	Arméstridskrafter, marinstridskrafter och logistikförband

Övning	Syfte och övergripande beskrivning	Måluppfyllelse (ja, delvis, över)	Involverade stridskrafter
RUSKA 17	RUSKA är en finsk flygövning med tyngdpunkt på nationellt försvar. Övningen var det finska flygvapnets största krigsövning under 2017 och målsättning var att ge Finlands luftförsvar möjlighet att öva tillsammans inom ramen för en omfattande luftoperation. I övningen deltog ca 4 500 personer och över 60 flygplan (stridsflygplan, skolflygplan, transportflygplan, helikoptrar och ledningsflygplan). Från Sverige deltog ca 185 personer varav 85 var stationära i Finland samt med JAS 39 Gripen, transport- och stridsledningsplan. Den svenska uppgiften var att tillsammans med finska resurser agera försvarare samtidigt som delar av det svenska bidraget agerade kvalificerad motståndare.	Ja	Flygstridskrafter
SHARK 17	Finsk helikopterövning inom <i>Search and Rescue (SAR)</i> .	Ja	Flygstridskrafter
SPRING STORM 17 (KEVADTORM)	Stabsövning i Estland för försvarsmedicinsk personal. Årets övning genomfördes med färre deltagare än planerat.	Delvis	Logistikförband
SVEA 17	Det övergripande målet med övning SVEA är att öka och förstärka möjligheterna till framgångsrik operativ samverkan då Försvarets makt stödjer polisen vid terrorismbekämpning och att Försvarets makt ska kunna stödja Polisen utifrån gällande orderverk. Delmål för övning SVEA 2017 var att öva och utveckla processer och rutiner då Polismyndigheten eller Säkerhetspolisen inkommer till Regeringskansliet med en stödbegäran enligt lagen (2006:343) om Försvarets maktens stöd till polisen vid terrorismbekämpning.	Ja	Försvarets makt Säkerhetspolisen Polisen
TEX 17	Övningen <i>Tactical Exercise (TEX)</i> syftar till att nya besättningar ska nå statusen Combat Ready inom det taktiska transportflyget (Tp 84). Scenariot för 2017 låg inom ramen för nationellt försvar, med inslag av samarbete med nordiska grannländer och genomfördes över stora delar av landets yta. Under årets övning har bland annat fallskärmsjägarförband, mekaniserade förband samt marint hemvärn deltagit i olika stadier.	Ja	Flygstridskrafter
TOXIC TRIP 17	Övning avseende CBRN-skydd för flygande personal.	Ja	Flygstridskrafter
UBJ-ÖVNING	Ubåtsjaktövning som genomfördes i Stockholms skärgård. Denna funktions-/förbandsövning syftade till att öka ubåtsjaktförmågan. Övningen genomfördes med gott resultat.	Ja	Marinstridskrafter och flygstridskrafter (Hkp 15)
VINTERSOL 17	Vintersol genomfördes i området från Jokkmokk till Boden. I övningen ingick ca 1 300 deltagare från sju förband. Övningen genomfördes inom brigads ram med 3. brigadstab som högre chef och syftet var att öka brigad- och brigadledningsförmåga, vinterförmåga och samverkan mellan förband.	Över	Arméstridskrafter, flygstridskrafter, lednings- och underrättelseförband
VÄRELD 17	Syftet var att öka svensk förmåga att med markstridskrafter försvara Sverige och landets intressen. Under övningen övades anfall, försvar och fördröjningsstrid. I övningen deltog ca 1 500 deltagare från elva olika förband. Övningen genomfördes på bland annat Skövde övnings- och skjutfält. Övningen genomfördes inom brigad ram med 2. brigadstab som högre chef.	Ja	Arméstridskrafter, flygstridskrafter (Hkpflj), lednings- och underrättelseförband och logistikförband

Övning	Syfte och övergripande beskrivning	Måluppfyllelse (ja, delvis, över)	Involverade stridskrafter
WASA-III	Ubåtsjaktövning som genomfördes tillsammans med US Navy. Ersatte FINSWEEEX 17.	Ja	Marinstridskrafter

Tabell 19 Betydande övningsverksamhet

Personalförsörjning

Försvarmaktens personalförsörjning har fortsatt fokuserats till att säkerställa utbildning och bemanning av organisationen vilket successivt ökar krigsförbandens användbarhet och tillgänglighet samt bidrar till förmågeuppbyggnaden. Under 2017 har utbildningen av officerare gått enligt plan varvid bland annat antalet antagna till officersprogrammet uppnått målsättningarna. Tillskottet är välbehövligt men samtidigt överstiger pensionsavgångarna årets inflöde. Antalet inryckande till Militär grundutbildning (MGU) respektive antalet hel- och deltidstjänstgörande gruppbefäl, soldater och sjömän (GSS) har inte nått årets målsättningar. Tillsammans med behovet av att öka andelen kvinnor inom de militära personalkategorierna utgör därmed försörjningen av GSS och officerare personalområdets tydligaste utmaningar.

Sommaren 2017 avslutades det första genomförandet av MGU varvid en glädjande stor andel av rekryterna, 90 procent av kvinnorna och 89 procent av männen, valde att på något sätt fortsätta sitt engagemang i Försvarmakten, de flesta som GSS. Till MGU med start under 2017, som slutförs 2018, ryckte sammantaget 2 230 rekryter in vilket ska jämföras med målsättningen om 3 500. Den främsta orsaken till det kraftiga underskridandet var att tillräcklig prövningskapacitet saknades för att kunna omhänderta intresset, detta trots åtgärder hos Totalförsvarets rekryteringsmyndighet (TRM). En annan orsak var att oväntat många individer valde att avstå sina tilldelade prövnings- eller utbildningsplatser. Antalet inryckande rekryter till MGU med start 2017 har därmed inte motsvarat Försvarmaktens långsiktiga behov varvid möjligheten att med plikt komplettera den frivilliga personalförsörjningen blir än viktigare för att kunna bemanna och öva krigsförbanden.

Antagningen till Officersprogrammet (148 st.) har för första gången på flera år nått målsättningen. Samtidigt har Försvarmaktens arbete med *Fler vägar in* resulterat i att 22 personer, med annan akademisk examen som grund, påbörjat den första anpassade officersutbildningen. Därtill fylldes nära 90 procent (316 st.) av elevplatserna vid specialistofficersutbildningen. Sammantaget innebär det att officersförsörjningen i huvudsak följt planen för 2017. De omfattande pensionsavgångarna bland officerare understryker dock vikten av att fortsätta det långsiktiga arbetet med att säkerställa officersförsörjningen varför Försvarmakten fortsätter att utveckla möjligheterna till att bli officer på olika sätt.

För övriga personalkategorier kan noteras att reservofficersutbildningen återupptagits under året och att den bedöms säkerställa ett långsiktigt och viktigt inflöde till Försvarmakten. Vidare har antalet tidvis tjänstgörande gruppbefäl, soldater och sjömän (GSS/T) ökat under 2017. Utvecklingen beror framför allt på en minskad avgångstakt och att fler GSS/K väljer att ta anställning som GSS/T då de avslutar sin heltidsanställning. När det gäller den civila personalförsörjningen är den fortsatt tillfredställande med en omsättningstakt i paritet med jämförbara statliga myndigheter.

Den omfattande insats- och beredskapsverksamheten har tillsammans med förmågeuppbyggnadsarbetet ställt höga krav på personalen. Belastningen på personalen har periodvis varit hög varför Försvarmaktens systematiska arbetsmiljöarbete och uppföljning av ohälsotal etc. fortsatt är av stor betydelse.

Årets medarbetarundersökning visar en positiv utveckling i medarbetarnas syn på Försvarmakten som arbetsplats och arbetsgivare. Den sociala arbetsmiljön upplevs vara god i termer av kamratskap och gemenskap med grund i respekt och tillit, dock finns det arbetstagare som inte upplever sig inkluderade i den goda arbetsgemenskapen. Uppropet #metoo har inom försvarssektorn motsvarats av #givaktochbitihop. Försvarmakten har tagit del av de berättelser om sexuella trakasserier och andra kränkningar som framkommit. Bilden bekräftas också till del av medarbetarundersökningen där andelen medarbetare som uppger att de varit utsatta för kränkande särbehandling i någon form är sex procent. Försvarmaktens samtliga förband kommer att

analysera och vidta åtgärder med anledning av resultatet i medarbetarundersökningen respektive utifrån vad som framkommit i uppropet #givaktochbitihop. Därtill har ett myndighetsövergripande arbete initierats för att säkerställa kvalitet i såväl det förebyggande arbetet som i framtida utredningsförfaranden.

Samverkan med arbetstagarorganisationerna

Samverkan med arbetstagarorganisationerna har under året präglats av en grundläggande respekt för varandras roller och behov. Konstruktiv samverkan har genomförts i ett stort antal frågor. Bland annat har parterna, efter ett omfattande förhandlingsarbete, träffat ett nytt arbetstidsavtal och under hösten genomfördes partsgemensam utbildning av avtalet. Såväl Försvarmakten som arbetstagarorganisationerna är av uppfattningen att avtalet är mer ändamålsenligt, mer användarvänligt och mer balanserat än det regelverk som från och med årsskiftet 2017/2018 nu ersatts.

Materielförsörjning

Materielproduktionen har under året i stort gått enligt plan. I bilaga 2 (Materielberättelsen) redovisas viktigare materielleveranser, lagda beställningar samt i förekommande fall väsentliga avvikelser.

Samarbetet med FMV har vidareutvecklats under året. Effekter av en fortsatt utveckling av försvarslogistiken tillsammans med ytterligare steg i införandet av stödsystemet PRIO har medgett att enskilda leveranser av materiel gradvis ersätter leveransförfarande med milstolpar.

Leveranser av materiel till stridskrafterna har i stort genomförts enligt plan, även om materielproduktionen i vissa fall drabbats av förseningar vilka dock inte har inneburit väsentlig påverkan på möjligheten att bedriva verksamhet under året.

Viktigare materielleveranser 2017

Stridskraft	Materielobjekt
Arméstridskrafterna	Finkalibrig ammunition Remo 77B anskaffning Archer Brobandvagn steg 1 RENO Robot 97 Robot 98
Marinstridskrafterna	RIB-båt EOD sjö RIB-båt (550,650) Livstidsförlängning Carlskrona REMO vedettbåt HMS Malmö GÖ minröjningsfartyg KOSTER modifiering
Flygstridskrafterna	Radarjaktrobot Meteor Förvaringscontainer basdelar helikopter Helikopter 14F Helikopter 16 modifieringssatser Flygsäkerhetshöjande åtgärder tp84 Kommunikationsplattform Flygbas
Lednings- och underrättelseförbanden	SWECCIS driftsystem Utveckling telekrigsbataljon 11-14 HF ⁶ -radio (ra 1513)
Logistikförbanden	Elverk UPS 250 kVA Gummicistern 50 m ³
Hemvärnsförbanden	Informationssystem Hv Hemvärnsfordon
Stridskrafterna gemensamt	Flaklastbilar Skåplastbilar Fältutrustning Återtagande av brister inom personlig utrustning

⁶ Hög frekvens Radio

Utveckling

Verksamhetens bidrag till framtida förmågor/förmågeutveckling

Den forskning och utveckling som bedrivs med medel ur anslag 1:4 *Forskning och teknikutveckling* syftar främst till att stödja utveckling av Försvarsmaktens operativa förmåga och att stärka Försvarsmaktens förmåga att möta framtida hot. Det sker i huvudsak genom kunskapsuppbyggnad och icke objektsbunden teknikutveckling. Ledtiden mellan forskning och teknikutveckling (FoT), samt leverans och implementering av materielsystem, är i normalfallet lång. Samtidigt kan rön vunna genom FoT och studier ofta ligga till grund för en snabb taktisk anpassning eller förändrad utbildning. Sammantaget innebär detta att områdets bidrag till den operativa förmågan realiseras längre fram i tiden.

Under 2017 har tidigare år uppbyggd forsknings- och utvecklingskompetens använts i ett antal olika områden. Några exempel är:

- I kravställningen vid anskaffning av nytt medelräckviddigt luftvärnssystem, har kunskap som under ett flertal år byggts upp inom såväl vapen och skydd som inom sensor och telekrigsområdet kommit till nytta.
- Uppbyggda kunskaper inom FoT-områdena Sensor och signaturanpassning, Telekrig och Ledning har nyttiggjorts vid kravställning inför omsättning av sensorkedjan för luft- och sjöövervakning.
- Inom eldhandvapenstudien har kunskap inom ett stort antal forskningsområden bidragit till att öka Försvarsmaktens förmåga att verifiera skjutresultat.
- I arbetet med perspektivstudien har kunskap uppbyggd inom forskning och utveckling använts såväl för motståndarbedömningar som för identifiering av framtida egna förmågebehov.

Genomförd verksamhet och dess resultat

Forskning och utveckling

Forskning och Teknikutveckling (FoT)

Försvarsmakten ska redovisa hur verksamheten inom forskning och teknikutveckling har utförts utifrån den försvarspolitiska inriktningen. Vidare ska redovisas hur medlen för försvarsunderrättelseforskning har använts.

RB p 11

Försvarsmakten bedriver forskning och teknikutveckling inom ett tiotal områden inklusive ett samverkansprogram och två temaområden. FoT-verksamheten sker i samverkan med utvalda institut och lärosäten som levererar forskningsresultat. De integritetskritiska områdena är högst prioriterade. Dessa områden är: Sensorer och signaturanpassning, Undervattens teknik, Vapen och skydd, Telekrig samt delar av Ledning och MSI (Människa-System-Interaktion). Därefter kommer Flygsystem syftande till att bibehålla och vidareutveckla nationell kompetens med målet att långsiktigt bidra till förutsättningar för nationell handlingsfrihet för framtida materielförsörjning och förmågeutveckling inom flygområdet. Förutom dessa områden lämnar Försvarsmakten samråd till FOI avseende föreslagen inriktning av CBRN-forskning.

Den försvarspolitiska inriktningen innebär att forskning och utveckling ska bidra till den långsiktiga förmågeutvecklingen. I Försvarsmaktens strategiska inriktning har detta brutits ner i målsättningar:

- Forskning- och utvecklingsverksamheten ska i högre grad ges ett långsiktigt perspektiv.
- Ökad fokusering ska ske mot integritetskritiska- och försvarsmaktsspecifika områden där andra alternativ är otillräckliga eller saknas.
- Behov av kompetens inom nya områden ska kontinuerligt identifieras, värderas och balanseras mot befintliga områden och succesivt ges plats i Försvarsmaktens forsknings- och utvecklingsportfölj. Här ska cyber, långräckviddig bekämpningsförmåga och totalförsvar särskilt prioriteras.

Samtliga FoT-områden har inriktats mot det nationella försvaret och mot förmågan att möta väpnat angrepp från en kvalificerad motståndare.

Utöver detta har ett antal nya verksamheter startats under 2017. Området Operationer i cyberdomänen har skapats för att samla tidigare forskning inom området där en gemensam struktur kan bidra till synergieffekter och omhändertas på ett effektivare sätt. Vidare har forskningsverksamhet inom autonomiområdet startats utifrån analysen att mängden autonoma och obemannade farkoster kommer att öka på stridsfältet.

Genom strategiska satsningar under 2017 har ett temaområde Specialoperationer inrättats. Dessutom har satsningar skett på rymdbaserade förmågor samt beslutstöd och kognitiva system för forskning och utveckling om artificiell intelligens (AI) till stöd för försvarmaktsspecifika tillämpningar. Vidare har förstärkning av forskning och teknikutveckling inom området Autonomi och obemannade system skett.

Forskning

Genomförd forskning skapar förutsättningar för att bibehålla och vidareutveckla den nationella kunskapsbank som byggts upp under lång tid. Denna kunskapsbank används kontinuerligt som grund för långsiktiga beslut avseende Försvarmaktens förmågeutveckling och kravställning. I kortare perspektiv stödjer även forskningen befintliga förmågor. Leveranser sker såväl i form av metod- och kunskapsstöd till Försvarmaktens studier och konceptutveckling, som genom tillförsel av viktig kunskap för teknikutveckling och materielanskaffning.

Inom området Kompetens och prestation har bland annat rekrytering, urval och förmåga att behålla personal studerats samt olika aspekter inom veteranforskning. Inom området Krigsvetenskap har bland annat militär maktutövning och skapandet av militära förmågor studerats. Inom Försvarsrelaterad medicin har forskning genomförts inom militär traumatologi, flygmedicin, marinmedicin, arbets- och termofysiologi samt fysiskt stridsvärde. Inom militär traumatologi har verksamhet bedrivits med målet är att identifiera nya terapeutiska mål för akut behandling av blödningar efter trauma samt nya mekaniska metoder för att stoppa svåra blödningar i en prehospital miljö. Inom arbets- och termofysiologi har studier visat att gångekonomin är betydligt sämre i mörker än i dagsljus, vilket innebär att syreupptagningsförmågan är sämre i mörker.

Inom området Ledning och MSI har forskningen förstärkts inom beslutstöd och kognitiva system, med fokus på att öka kunskapen inom artificiell intelligens (AI) som stöd för försvarsspecifika tillämpningar. Ytterligare exempel på forskning inom området är robusta integrerade positioneringstekniker samt olika aspekter på människa-system-interaktion.

Inom Sensorer och signaturanpassning har kompetensutvecklingen fortsatt för att förbereda anskaffning av nya, både aktiva och passiva, sensorer till den nya sensorkedjan. Vidare har kompetensutvecklingen fortgått inom tekniker för att skydda förband mot improviserade sprängmedel vid utlandsoperationer samt bättre kunna verka i urban miljö och tidigare upptäcka och identifiera hot. Kompetens har vidareutvecklats inom sensorfusion med syfte att möjliggöra användning av flera olika typer av sensorer för att bättre kunna bevaka obemannade försvarsanläggningar. Inom Rymdområdet har bred omvärldsbevakning bedrivits med målet att följa aktuella trender och teknisk utveckling inom området. Särskilt fokus har under året varit på att skapa förmåga till rymdlägesbild.

Inom Undervattensteknik har forskningen kring utläggbara undervattenssystem bedrivits längs två huvudspår, avancerade hydrofonantenner respektive sensornätverk med samverkande noder. Viktiga framsteg har gjorts för skillnadsdetektion i sonarbilder för ökad effektivitet vid återavsökning efter minor i ett tidigare minfritt område.

Inom Vapen och skydd har förmåga att värdera vapen- och skyddssystem på såväl övergripande operativ som taktisk och teknisk nivå utvecklats. Inom området har också forskning kring verkan och skydd mot långräckviddiga vapen genomförts.

Inom Telekrig har forskning och teknikutveckling bedrivits inom områdena varnar- och motmedelssystem, telekrig mot radarsystem, telekrig mot kommunikationssystem, telekrig mot navigationssystem samt lasersystem och mikrovågsvapen.

Inom Flygsystem har forskning bedrivits inom området luftoperativ värdering och utveckling med målet att utgående från olika tekniska och taktiska hotbilder och scenarier utveckla modeller och metoder för taktisk och operativ värdering och utveckling av flygstridskrafter. Vidare har forskning bedrivits inom värdering och utveckling av systemförmåga, plattformsanalys och modelleringsteknik samt prestandaanalys.

Särskilt om försvarsunderrättelseforskning

Forskningen inom underrättelse- och säkerhetstjänstområdet har bidragit till att utveckla Försvarmaktens förmåga inom området. Forskningen har under året fortsatt inom de tre delområdena: bearbetning och analys, ledning av underrättelse- och säkerhetstjänstfunktionen samt konceptutveckling. Forskningen har resulterat i insikten om ett behov av att utveckla forskningsfrågorna inom de olika delområdena. Resultaten från den inledande forskningen har använts inom arbetet med perspektivstudien samt försvarsberedningsarbetet.

Teknikutveckling

Resultat från genomförd teknikutveckling kommit till nytta vid anskaffning, modifiering och anpassning av materielsystem. Resultaten omsätts även i direktstöd åt förband, stridsskolor, studieverksamhet och andra myndigheter. Exempel på områden där teknikutvecklingsverksamhet genomförts under året är:

- Ledning och MSI - teknikutveckling har bedrivits inom områdena beslutsstöd och informationssystem, kommunikation för det framtida försvaret samt inom MSI.
- Sensorer och signaturanpassning - teknikutveckling har bedrivits med fokus att utveckla kompetens för kravställning och värdering inför kommande anskaffningar samt pröva realiserbarhet av framtida teknik.
- Undervattens teknik - teknikutvecklingen har syftat till att utveckla och utvärdera realiserbarheten av rent optiska metoder för mätning av hydroakustiska signaler.
- Vapen och skydd - teknikutvecklingen har fokuserat på att stödja anskaffning och omsättning av vapen och skydd genom bland annat kompetensutveckling inom värdering av verkans- och skyddssystem.
- Telekrig - teknikutveckling har bedrivits inom områdena telekrig mot radarsystem, telekrig mot kommunikation samt lasersystem och laserverkan.
- Flygsystem - ett nationellt konceptprogram har startats syftande till definiera framtida flygkoncept och att ta fram krav på framtida teknologier. Inom flygteknikutvecklingen har också flera internationella projekt inom framdrivning, batteriteknik och signaturer genomförts.

Transferprogram

Transferprogrammet har varit vilande under 2017.

Studier och konceptutveckling

Studier och konceptutveckling syftar till kunskapsuppbyggnad och för att ta fram beslutsunderlag avseende Försvarmaktens utveckling på både kort och lång sikt. Underlag från studier och konceptutveckling har använts i Försvarmaktens förmågeutveckling och planering i övrigt samt som underlag till försvarsberedning.

Övrig och koncernövergripande forskning och utveckling (FoU)

Övrig och koncernövergripande FoU är en verksamhet av övergripande karaktär inom vars ram även stöd till ledning av forskning och utveckling beställs. Verksamheten har omfattat: Vidareutveckling av Flygvapnets luftstridssimuleringscentrum, Nationella Flygtekniska Forskningsprogrammet, Teknisk prognos och avskanning av forskningsfronten samt Operationsanalytiskt stöd (OA-verksamheten) till Högkvarteret. Utöver ovanstående uppdrag ingår i koncernövergripande FoU även vissa särskilda forskningsprojekt, utredningar och externt stöd inom ramen för FoU.

Verksamhetsutfall anslag 1:4 per FoT-områden och andra FoU-områden

Område (Mnkr)	Forskning 2017	Teknikutv. 2017	Totalt 2017	Totalt 2016	Totalt 2015	Totalt 2014	Not
Modellering och simulering	5,2	0,0	5,2	-3,3	15,0	15,4	1
Ledning och MSI (människa och systeminteraktion)	34,5	5,5	40,0	44,5	44,1	45,1	
Militära professionen	27,2	0,0	27,2	27,4	29,3	31,2	
Sensorer och signaturanpassning	59,0	24,0	83,0	80,9	78,5	80,2	
Undervattensteknik	44,2	6,2	50,4	52,8	49,1	46,2	
Vapen och skydd	53,4	23,8	77,2	76,0	77,8	73,4	
Operationer i Cyberdomänen	1,5	0,0	1,5				2
Telekrig	58,7	18,9	77,6	72,4	72,8	74,8	
Försvarsrelaterad medicin	22,7	0,0	22,7	22,2	25,2	24,5	
Flygteknik med elektronik och byggsätt	18,0	11,1	29,1	55,5	64,5	65,4	
CBRN och miljö	0,0	0,0	0,0	0,0	1,0	0,0	3
Logistik	0,0	0,0	0,0	1,5	3,1	0,0	4
Temaområden (FOI)	6,5	0,0	6,5	1,0	0,0	8,5	
Scanning av forskningsfronten (FOI)	2,4	0,0	2,4	0,0	2,4	2,4	
Samverkansprogrammet	2,9	13,3	16,2	13,4	8,5	16,3	5
Underrättelse och säkerhet	13,4	0,0	13,4	14,6	0,0	0,0	6
Delsumma FoT	349,6	102,8	452,4	458,9	471,3	483,4	
Forskning- och teknologitransfer			8,4	28,6	13,6	22,2	
Forsknings- och utvecklingsamarbete inom den Europeiska försvarsbyrån, EDA			6,5	7,7	4,7	17,4	
Nationella flygtekniska forskningsprogrammet, NFFP			15,0	15,0	15,0	15,0	7
Koncernstödsuppdrag, inkl. FLSC och OA-stöd			70,0	70,3	61,9	68,9	
Studier och konceptutveckling			28,1	19,3	17,2	20,3	
Totalt	349,6	102,8	580,4	599,8	583,7	627,2	

Tabell 20 Verksamhetsutfall anslag 1:4 (fd. 1:5) fördelat på FoT-områden, koncernstödsuppdrag samt studier m.m.

1. Modellering och simulering utgör inte längre ett eget FoT-område utan beställs som koncernstödsuppdrag.
2. Nytt FoT-område fr.o.m. 2017.
3. Begreppet CBRN omfattar skydd mot kemiska, biologiska, radiologiska och nukleära stridsmedel. Detta forskningsområde finansieras med anslag till FOI och utgör inte ett eget FoT-område.
4. Logistik utgör inte längre ett eget FoT-område.
5. Uppdragen Militär Innovation samt Marinteknisk kompetens KTH beställs som koncernstödsuppdrag.
6. Nytt FoT- område fr.o.m. 2016.
7. Högsta finansiella villkor enligt Regleringsbrev.

Utfall netto (kostnader och intäkter)

Forskning och utveckling (Mnkr)	2017	2016	2015	Not
Materiel	0	0	0	
Personal	13	8	13	1
Infra	0	0	0	
Verksamhet	585	567	554	2
Lokala omkostnader	5	3	5	
Centrala omkostnader	1	4	9	
Totalt utfall, inkl. fördelade omkostnader	604	582	581	

Tabell 21 Utfall netto - Forskning och utveckling 2015-2017

1. Personalkostnaderna är för 2017 i paritet med utfallet 2015 vilket är i enlighet med den fleråriga plan för FoU som Försvarmakten följer.
2. Under 2017 har studieverksamheten ökat i syfte att öka nyttan av forskningen och bidra till förmågeutvecklingen. Ny forskning har initierats inom områden såsom autonomi, artificiell intelligens samt cyber. Forskning inom etablerade områden som undervattenssystem har förstärkts.

Materielutveckling

Materielutveckling syftar till att stödja krigsförbandens långsiktiga utveckling mot operativa krav och realiseringen av planerad insatsorganisation för 2017. Här utgör samordningen av utvecklingsplaner för olika operationsmiljöer en viktig del.

Omfattningen av ekonomin för materielutvecklingen inom anslag 1:3 *Anskaffning av materiel och anläggningar* har ökat jämfört med 2016. Exempel på materielutveckling återfinns inom delförmåga sjöstridssystem, slutredovisning av Neuron UCAV-demo för flygförband samt inom snabb geografisk informationsförsörjning.

Under året har målsättningar utarbetats som kravställning av tekniska system inför leverans till Försvarmakten.

Organisations- och metodutveckling

För att skapa underlag till målsättningsarbetet har spelverksamhet genomförts och ett Simuleringsbaserat stöd till spelverksamhet och värdering utvecklats.

Utfall netto (kostnader och intäkter)

Materielutveckling (Mnkr)	2017	2016	2015	Not
Materiel	0	-13	3	1
Personal	140	141	124	2
Infra	6	3	10	3
Verksamhet	264	84	29	4
Lokala omkostnader	71	70	58	5
Centrala omkostnader	8	46	80	6
Totalt utfall, inkl. fördelade omkostnader	490	331	303	

Tabell 22 Utfall netto - Materielutveckling 2015-2017

1. Materielkostnader har under 2017 enligt en uppdaterad fördelningsnyckel fördelats till stridskrafterna inom förbandsverksamheten.
2. Personalkostnaderna för året är i nivå med föregående år.
3. Försvarsmaktens hyreskostnader är fördelade i enlighet med respektive organisations hyresobjekt. Variationer mellan åren är beroende av flertalet interna och externa faktorer såsom förändringar i lokalbeståndet, hyreskostnader och övriga lokalkostnader.
4. Verksamhetskostnaderna har ökat med ca 180 miljoner kronor från 2016 vilket återspeglas i materielutvecklingsuppdrag inom bl.a. sjöstridssystem, projekt inom målsättningsarbete för stöd för spelverksamhet och värdering samt Neuron, d.v.s. beväpnad UAV.
5. Lokala omkostnader är i nivå med föregående år.
6. Redan 2016 förändrade Försvarsmakten redovisningsprinciperna för centrala omkostnader genom att inte fördela kostnaderna för central ledning. Under 2017 har Försvarsmakten valt att redovisa kostnader för skolor, centrum och koncerngemensamma funktioner inom ramen för verksamheten För Insatsorg Gemensamt vilket reducerar stridskrafternas kostnader i motsvarande proportion.

Övrig verksamhet

Internationell militär test- och övningsverksamhet (ITÖ) har genomförts vid sex tillfällen under totalt 14 veckor med deltagare från Tyskland, USA, Storbritannien, Nederländerna, Danmark, Belgien, Estland, Lettland, Litauen och Polen.

SFS
2007:1266
5 d §

Avseende internationell utbildningsverksamhet har ca 130 elever genomfört utbildning inom vinterförmåga/vinterstrid, inklusive dyktjänst vintertid.

Inom ramen för Wiendokumentet har det under perioden tagits emot tre områdesinspektioner från Bulgarien, USA och Portugal samt en förbandsutvärdering från Kanada. Det har genomförts en områdesinspektion i Azerbajdzjan tillsammans med finsk gästinspektör samt en förbandsutvärdering i Moldavien. Närvaro har skett vid två flygbas- och förbandsbesök i Tyskland respektive Slovenien samt vid tre observationer av övning i Rumänien, Vitryssland (som del av övningen Zapad) och Polen. Det har även arrangerats en frivillig observation av övning i samband med Aurora.

Inom fördraget av observationsflygningar har Sverige genomfört flygningar över följande länder:

- Vitryssland och Ryssland tillsammans med USA
- Vitryssland och Ryssland tillsammans med Tyskland och Ukraina
- Ukraina tillsammans med Tjeckien och Spanien
- Ukraina tillsammans med Finland
- Litauen.

En observationsflygning över Vitryssland och Ryssland tillsammans med Storbritannien och Danmark kunde inte genomföras på grund av rådande väder. Sverige har tagit emot en observationsflygning från Ryssland samt en observationsflygning från Ukraina. Det svenska observationsflygplanet, OS-100, har under året hyrts ut vid fem tillfällen.

Inom förhandlingsstöd och minhantering har deltagande skett vid statspartsmöten och expertmöten inom 1980-års vapenkonvention, CCW, bl.a. rörande *Lethal Autonomous Weapons Systems (LAWS)*, samt inom

Klusterkonventionen och Ottawakonventionen. Vidare har arbete genomförts för att implementera Protokoll V i CCW. Arbetet syftar till att ta fram en metod för att protokollföra användandet av explosiv ammunition. Det har även genomförts uppföljning av minihundtjänsten vid Norsk Folkehjelp i Kambodja.

Inom ramen för lätta vapen har deltagande skett i *Multinational Small Arms and Ammunition Group* i USA respektive Belgien.

Försvarmakten ska samlat redovisa effekterna av den exportfrämjande verksamheten.

RB p 8

Exportstöd har genomförts på uppdrag av Försvarets materielverk (FMV) med full kostnadstäckning. I det fall Försvarmakten bedömer att exportstöd kan genomföras utan negativa konsekvenser för egen produktion och operativ förmåga bejakas uppdragen. Försvarmakten värderar därutöver risker i samband med exportstöd. Det bör särskilt noteras att exportstöd i sig inte innebär något exportåtagande och därmed inte direkt ger någon positiv försvarsnytta.

Stöd har bl.a. lämnats till Saab AB för radar- och ledningssystem, luftvärnssystem, simulatorer, ubåtar och vid Gripenkampanjer, inkl. deltagande i internationella mässor. Aktuella länder har varit Estland, Lettland, Singapore, Polen, Nederländerna Kuwait och Förenade Arabemiraten.

Vidare har stöd även lämnats till FMV vid Gripenkampanjer i bl.a. Slovakien, Belgien, Finland, Botswana, Indien, Colombia, Österrike och Kroatien.

Statsceremoniell verksamhet med traditionsvård har genomförts i form av bl.a. högvakt för bevakning vid Stockholms och Drottningholms slott. Salut har avgivits från salubatterierna i Boden, Norra Brännan, Skeppsholmen, Kungshall och Skansen Lejonet.

Utöver högvakt och ordinarie salutschjutningar har statsceremoniell verksamhet bedrivits vid följande tillfällen:

- H.M. Konungens mottagning av främmande sändebud i högtidliga audienser vid åtta tillfällen.
- Paradering vid:
 - statsbesök från Kanada
 - högtidligheter inom kungahuset
 - veterandagen, nationaldagen och riksmötets öppnande
 - Kungliga Krigsvetenskapsakademiens öppnande och vid Svenska Akademiens högtidsdag
 - serafimerringning för republiken Finlands förutvarande president Mauno Koivisto
 - Konungariket Thailands kung Bhumibol Adulyadejs.
- Kransnedläggningar vid:
 - statens veteranmonument på Kungliga Djurgården i samband med utländska besök
 - Finlandsmonumentet i närvaro av Finlands president.
- Örlogsbesök från bl.a. Finland, Tyskland, USA, Frankrike, Belgien, Holland och Danmark samt en fartygsstyrka ur Nato.

Vidare har Försvarmakten engagerats för ceremoniell verksamhet vid:

- Mottagande av Georgiens, Danmarks, Botswanas, Estlands, Indonesiens och Brasiliens försvarsministrar.
- Besök av ordförande för EU för militärkommitté (EU MC).
- Besök av Australiens, Estlands och Japans försvarshefer.
- Besök av *US Army COM TRADOC*, Storbritanniens *Air Chief Marshal*, chefen för EU:s militärstab (*DG EU MS*) och biträdande chefen *USAEUR Nationalguard*
- Besök med anledning av Nordiskt försvarshefsmöte (Norge, Finland, Danmark, Lettland, Litauen och Polen) samt av Bangladesh premiärminister.

Utfall netto (kostnader och intäkter)

Övrig verksamhet (Mnkr)	2017	2016	2015	Not
Materiel	0	0	0	
Personal	116	107	121	1
Infra	20	21	40	2
Verksamhet	38	48	36	3
Lokala omkostnader	97	44	47	4
Centrala omkostnader	9	62	115	5
Totalt utfall, inkl. fördelade omkostnader	280	282	358	

Tabell 23 Utfall netto - Övrig verksamhet 2015-2017

1. Personalkostnaderna för övrig verksamhet är i paritet med föregående år.
2. Försvarets hyreskostnader är fördelade i enlighet med respektive organisations hyresobjekt. Variationer mellan åren är beroende av flertalet interna och externa faktorer såsom förändringar i lokalbeståndet, hyreskostnader och övriga lokalkostnader.
3. Verksamheten under 2017 har omfattat högvakt, salutschjutning, statsbesök från Kanada, högtidligheter i kungahuset samt högtidlighållande av veterandagen. Utfallet är i nivå med föregående år.
4. Lokala omkostnader har ökat som en följd av förändrade fördelningsnycklar.
5. Redan 2016 förändrade Försvaret redovisningsprinciperna för centrala omkostnader genom att inte fördela kostnaderna för central ledning. Under 2017 har Försvaret valt att redovisa kostnader för skolor, centrum och koncerngemensamma funktioner inom ramen för verksamheten För Insatsorg Gemensamt vilket reducerar stridskrafternas kostnader i motsvarande proportion.

Försvaret har från 2017 valt att redovisa Försvarets gemensamma skolor och centrum, vilket motsvarar knappt 3 miljarder kronor, samt vissa koncerngemensamma funktioner, motsvarande ca 3 miljarder kronor, samlat under För insatsorganisation gemensamt. Verksamheten som bedrivs inom detta område utgör en fundamental förutsättning för att Försvaret ska kunna producera krigsförbanden, t.ex. genom utbildning av officerare etc. Tidigare fördelades dessa kostnader till respektive stridskraft som central omkostnad.

Utfall netto (kostnader och intäkter)

För insatsorg. gemensamt (Mnkr)	2017	2016	2015	Not
Materiel	139	0	0	
Personal	1 071	0	0	
Infra	201	0	0	
Verksamhet	543	0	0	
Lokala omkostnader	571	0	0	
Centrala omkostnader	3 252	0	0	
Totalt utfall, inkl. fördelade omkostnader	5 777	0	0	

Tabell 24 Utfall netto - För insatsorganisation gemensamt 2015-2017

Övrig resultatredovisning

Miljöredovisning

Varje myndighet ska i sin årsredovisning 2016-2019 redovisa hur planen genomförs (plan med åtgärder för genomförande av det instruktionsenliga uppdraget att verka för att relevanta delar av generationsmålet och miljö kvalitetsmålen nås).

M nr I:26

Under året har miljöledningssystemet vidareutvecklats för att uppfylla miljöledningsstandard ISO 14001:2015 och för att integrera miljöhänsyn i Försvarsmaktens olika processer. För att kunna fokusera arbetet genomfördes under våren en analys av den nya standarden (ISO 14001:2015) varvid en handlingsplan för att uppfylla kraven togs fram samtidigt som en uppdatering av Försvarsmaktens miljöutredning genomfördes. Detta gjorde att Försvarsmakten fick nya miljöaspekter samt nu överser möjligheten till två ytterligare miljömål. Under året inleddes även interna miljörevisioner med hjälp av myndighetens egna miljörevisorer (24 st.). Under året har även förslag på en ny miljöpolicy tagits fram. Den årliga miljöredovisningen enligt EMAS har utarbetats på engelska och svenska, vilken finns tillgänglig i tryckt och digitalt format.

Under 2017 undertecknade de sex myndighetscheferna inom försvarssektorn ett inriktningsdokument inom miljöområdet i syfte att fokusera de gemensamma krafterna inom *Energi och klimat* respektive inom *Giftpfri miljö*. Åtagandet inom energi och klimat är att använda energin på ett effektivare sätt, öka andelen av energi från förnybara energikällor samt att minska utsläpp av växthusgaser. Inom kemiområdet ska myndigheterna verka för att begränsa påverkan från hälso- och miljöfarliga ämnen i kemiska produkter och varor.

Uppföljning av Försvarsmaktens miljömål

Nedan presenteras en kvalitativ uppföljning av Försvarsmaktens miljömål, baserad på uppgifter från samtliga förband, då statistiken för miljömålsuppföljning inkommer först under första kvartalet 2018. Viktigt att poängtera är dock att med den planerade utökade verksamheten kommer även Försvarsmaktens miljöpåverkan att öka. Detta tas också hänsyn till genom fler indikatorer och nyckeltal vid utformningen av styrningar inom miljöledningssystemet och vid analys av måluppfyllnad. Miljömålen är att:

- Försvarsmakten ska minska den nationella verksamhetens el- och värmeanvändning med 20 procent till och med 2020, jämfört med 2011 års nivå.
- Försvarsmakten ska öka andelen avfall som går till materialåtervinning med 5 procent till och med 2020, jämfört med 2015 års andel.
- Vid alla övningar och insatser, nationellt som internationellt, ska det i ordern finnas en miljöbilaga.

Minska den nationella verksamhetens el- och värmeanvändning

Energimålet fokuserar främst på energianvändning inom infrastruktur. Den fastighetsrelaterade andelen är cirka en tredjedel av Försvarsmaktens totala energianvändning. Den största energianvändningen finns i det fastighetsbestånd som hyrs av Fortifikationsverket, antingen via det egna förvaltade beståndet eller genom införhyrningar. Styrningar sker mellan myndigheterna via hyresmodell och delöverenskommelser.

Under året har Försvarsmakten deltagit i ett av Europeiska försvarsbyråns (EDA) projekt som syftar till att pröva ISO 50001 som arbetsmetod för energibesparingar. I projektet ingår även Fortifikationsverket och FMV. Ett pilotprojekt avseende metodik genomförs 2017-2018 på MHS Karlberg. Arbetet har bland annat lett till att styrningar kring energimålet kommer att förtydligas under 2018. Försvarsmakten och Fortifikationsverket har även påbörjat arbetet med en ny energiöverenskommelse som förväntas stärka och effektivisera myndigheternas energiarbete. Överenskommelsen bedöms bli klar under 2018.

Energimålet bidrar/påverkar främst följande mål inom det nationella miljömålssystemet; 1, 2, 3, 5, 6, 7, 8 och 16 samt inom Agenda 2030; 7, 12 och 13.

Öka andelen avfall som går till materialåtervinning

Försvarsmakten har stor möjlighet att påverka avfallsmängderna genom inköp, attitydförändringar, avfallsplaner, information och utbildning. Myndigheten arbetar aktivt med frågor som grön upphandling, utbildningsinsatser och ökade möjligheter för källsortering i syfte att långsiktigt bidra till en hållbar avfallshantering.

Under 2017 har ett nytt avfallsavtal för verksamhetsavfall tecknats med ny leverantör. Vidare har en handlingsplan för Försvarsmaktens miljömål ”minskad andel sorterat avfall” tagits fram. Under försvarsmaktsövning 17, Aurora hanterades avfallet enligt ordinarie rutin på ett tillfredsställande sätt.

Avfallsmålet bidrar/påverkar främst följande mål inom det nationella miljömålssystemet; 2, 3, 4 och 5 samt inom Agenda 2030; 6, 12, 13, 14 och 15.

Miljöhänsyn vid övningar och insatser

Myndigheten har en process för övningar och insatser för att ta miljöhänsyn vid övning/insats. Processen innefattar punkter som kontakt med markägare för överenskommelse kopplat till användning av övningsområden, samråd med andra berörda myndigheter och länsstyrelser etc. Vid övningar sker utbildning kring mark- och miljöhänsyn, det utarbetas avfallsplaner samt tas fram informationsunderlag och arrangeras informationsmöten för allmänhet. Till övningsplaneringen sammanställs riktlinjer för miljöarbetet i en särskild bilaga.

Försvarsmakten integrerade miljöaspekterna vid planeringen av verksamhet inför Aurora. I Försvarsinspektören för Hälsa och Miljö (FIHM) inspektionsrapport konstateras det att ”Aurora planerades och genomfördes på ett tillfredsställande sätt avseende miljöfrågor”. Nytt utbildningsmaterial togs fram och utbildning genomfördes med både svenska och gästande förband. Nyttjandet av en digital applikation för hantering av restriktionsområden och skadehantering var också en framgångsfaktor. En fortsatt utveckling av plattformen sker under 2018.

Målet Miljöhänsyn vid övningar och insatser bidrar/påverkar främst följande mål inom det nationella miljömålssystemet; 4 och 10 samt inom Agenda 2030; 5, 6, 8, 12, 13, 14, 15 och 16.

Övrigt Miljöarbete

Kemi

Försvarsmaktens samarbete har fortsatt inom ramen för försvarssektorns kemigrupp. De gemensamma kriterier som gäller för inköp och upphandling av kemiska varor och produkter fastställdes av Försvarsmakten under hösten. Kriterierna utgör grunden för det substitutionsarbete som genomförts under året för de varor och produkter som Försvarsmakten använder. PFAS är fortsatt en prioriterad fråga och det omfattande arbetet med att utreda föroreningar fortsätter. Samtidigt pågår ett arbete med att anpassa arbetssätt och släckutrustning till förändrade regelverk.

Biologisk mångfald

Försvarsmakten har fortsatt arbetet med naturvårdsprojekt enligt lokala handlingsplaner. Exempel på projekt är naturvårdsutbildning för flygplatspersonal i syfte att skydda och bevara områdets naturvärden samt en rad olika inventeringar och naturvårdsprojekt i samarbete med länsstyrelser och andra aktörer. Tillsammans med Fortifikationsverket utvecklas även samarbetet med naturvård och biologisk mångfald på övnings- och skjutfält.

Utbildning

Under året har en rad olika utbildningar genomförts, exempelvis revisionsutbildning för miljörevisorer en grundläggande miljöutbildning som bland annat omfattande en genomgång av Försvarsmaktens miljöledningssystem, samt ett flertal kemikalieutbildningar som genomförts vid förbanden.

Globala hållbarhetsmålen, Agenda 2030

Arbetet med de globala hållbarhetsmålen har startats upp och integrerats i det ordinarie miljöarbetet. Försvarsmakten har valt att arbeta med tio av de 17 målen varav sex berör miljöarbetet. Under året beslutades att 2018 inrätta en hållbarhetssektion (på Ledningsstabens totalförsvarsavdelning) med uppgift att inrikta och leda Försvarsmaktens strategiska hållbarhetsarbete med stöd av de globala hållbarhetsmålen.

Internationellt försvarsmiljösamarbete

Försvarsmakten har enligt uppdrag medverkat i det internationella försvarsmiljösamarbetet samt samverkat med andra berörda nationers myndigheter. Samarbete har skett med EDA, EU och Nato samt genom det trilaterala samarbetet mellan Sverige, USA och Finland.

Tillsynsverksamhet

Försvarsinspektören för hälsa och miljö (FIHM)

Den 1 oktober 2017 bytte Generalläkaren benämning till Försvarsinspektören för hälsa och miljö. Regeringens utredning Tillsyn och kontroll på hälso- och miljöområdet inom försvaret resulterade i ett utökat tillsyns- och kontrollmandat och ett namnbyte som bättre speglar verksamheten.

SFS
2007:1266
21 §

Försvarsinspektören för hälsa och miljö har utövat tillsyn och kontroll i enlighet med uppdraget i 21 § förordningen (2007:1266) med instruktion för Försvarsmakten.

Försvarsinspektören har genomfört inspektioner och tillsyn i huvudsak enligt fastställd plan. Fokus har lagts vid tillsyn av insatsen i Mali och Aurora, där planering, orderverk och genomförande granskades i samband med tillsynen.

Miljöbalkstillsynen har haft fokus på egenkontroll, skyddad natur och sprängningar i vatten. Omfattande arbete har ägnats åt samverkan kring och tillsyn av PFAS-föreningar.

Livsmedelskontroller har genomförts enligt plan utifrån verksamheternas riskklass. Kontroller har skett på en rad olika verksamheter såsom militärrestauranger, mässar, vattenverk, dricksvattenledningsnät och fartyg. Hemvärnets livsmedelshantering och hundtjänst har kontrollerats i samband med Aurora. Djurskyddskontroller har utförts enligt plan samt vid behov efter inkomna djurskyddsanmälningar.

Tillsynen av hälso- och sjukvård har i likhet med tidigare år inriktats mot central ledning och vårdgivarens egenkontroll.

Resultaten av tillsyn och kontroll redovisas i Försvarsinspektörens verksamhetsberättelse⁷.

Flygsäkerhetsinspektören (FSI)

I samband med ändringen av luftfartsförordningen (2010:700) bemyndigas flygsäkerhetsinspektören (FSI) vid Försvarsmakten att utöva tillsyn över att bestämmelserna i luftfartslagen och föreskrifter som meddelats med stöd av lagen följs i fråga om militär luftfart. Vid utövandet av tillsyn är FSI inte underställd överbefälhavaren.

SFS
2007:1266
21 a §

FSI generella bedömning av flygsäkerhetsläget är att detta är godtagbart. Verksamheten präglas fortsatt av en hög ambitionsnivå och påtaglig vilja att lösa uppgifterna även om resurserna är knappa. Detta gäller i stort alla verksamhetsutövare. Pressade tidskrav, utveckling av nya förmågor i organisationer som normalt har ont om resurser ställer mycket stora krav på att verksamheten är i balans.

Under året har verksamheten prioriterat tillsyner i samband med övningsverksamhet. Avvikelse och observationerna i samband med övningen ACE gav många nyttiga och värdefulla erfarenheter för berörda.

Genomförda tillsynsaktiviteter har skett enligt plan, vilket har varit cirka 60 stycken. Ytterligare tillsyner har genomförts efter uppkomna behov. Tillsynen omfattar såväl nationella som internationella aktörer. Som exempel

⁷ Redovisning sker innan utgången av första kvartalet 2018

kan nämnas FM Flygoperatör, FMV, Saab och internationella organisationer som Turbomeca, Gulfstream, NHI och Agusta Westland.

Arbetet med certifiering av JAS 39 Gripen E fortsätter med hög prioritet. Vidare pågår kontinuerlig verksamhet med vidmakthållande av militära typcertifikat; Hkp 14, 15, Tp84, Fpl 100 och JAS 39 C/D.

Utvecklingen av Regler för militär luftfart (RML) har fortsatt under året samt stöd gällande implementeringen av nytgivna RML delar. Fortsatt regelutveckling har påbörjats och prioriterats under 2017.

Flygsäkerhetsinspektionen har vidare medverkat vid utvecklandet av ett gemensamt europeiskt regelverk för militär luftfart. Det gäller främst gemensamma kravdokument för design och produktion av luftfartyg, underhåll och fortsatt luftvärdighet.

Chefen för säkerhetsinspektionen (C SÄKINSP)

Säkerhetsinspektionen har genomfört inspektioner, tillsyner och revisioner i Försvarsmakten, FMV och Fortifikationsverket. Aurora har inspekterats och i stort har verksamhetssäkerheten i Försvarsmakten hanterats på ett godtagbart sätt. Vapen- och ammunitionshantering har fungerat väl. Brister kvarstår inom vissa områden, t.ex. elsäkerhet, dock har åtgärder vidtagits mot en förbättring.

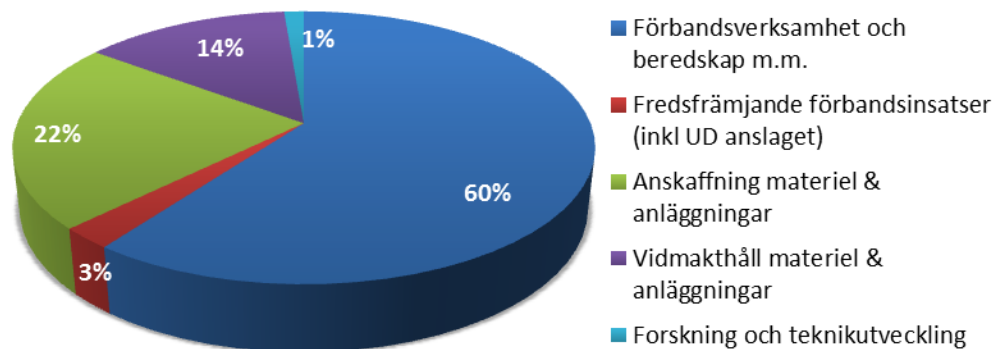
Sjösäkerheten är tillfredställande. Tidigare noterade kvalitetsbrister i upphandlat underhåll kvarstår.

Regelomlägningsarbetet fortgår och ett antal bestämmelser omarbetas för närvarande till föreskrifter (FFS, FIB). Reglementariska bestämmelser och handböcker har överförts eller kommer att överföras till chefen för produktionsledningen.

Försvarsmaktens undersökningskommission (FMUK) har under året undersökt olyckan då en soldat förolyckades vid övning Vintersol.

Fördelning anslagsförbrukning per anslag och per verksamhet

Anslagets fördelning

Figur 1 Anslagsförbrukning/Andel 2017

Av ovanstående figur framgår respektive anslags andel av den totala förbrukningen under året.

Genomförandet av internationella insatser, i enlighet med regeringens beslutade ambition, har under året uppgått till tre procent av det totala anslaget, vilket är något högre än föregående år (två procent).

Förbandsverksamhetens andel uppgår till 60 procent (2016: 59 procent) i form av utbildning, övning, rekrytering och förrådshållning etc. Andelen för materielanskaffning har under året ökat något (2016: 21 procent) och andelen för vidmakthållande av materiel har nedgått till 14 procent (2016: 16 procent).

Anslagsförbrukning per verksamhet

Avräkning anslag 2017 (Mnkr)	1:1	1:2	1:3	1:4	UD 1:2.1	Summa
1 Insatser						
07 Internationella insatser	259	1 040	0	0	0	1 299
09 Nationella insatser	55	0	0	0	0	55
Totalt insatser	314	1 040	0	0	0	1 354
2 Uppbyggn. av IO och beredskap						
08 För Insatsorg. Gemensamt	5 687	0	-5	0	0	5 682
01 Arméförband	5 170	0	1 414	0	0	6 584
02 Marinförband	3 681	0	1 428	0	0	5 109
03 Flygvapenförband	7 146	0	4 753	0	0	11 899
04 Lednings- och undförband	6 671	0	2 085	0	0	8 756
05 Logistikförband	2 456	0	92	0	0	2 548
06 Nationella skyddstyrkorna	1 331	0	0	0	0	1 331
Totalt IO/Beredskap	32 142	0	9 767	0	0	41 909
3 Utveckling						
Utveckling gemensamt						0
10 Forskning och utveckling	24	0	0	580	0	604
11 Materielutveckling	223	0	267	0	0	490
Totalt utveckling	247	0	267	580	0	1 094
4 Övriga verksamheter						
12 Övriga produkter	281	0	0	0	0	281
5 Int. Fredsfrämjande verksamhet						
13 Fredsfrämjande verksamhet	0	0	0	0	56	56
6 Stöd till samhället						
14 Lag Skydd Olyckor och stöd t civil vht	7	0	0	0	0	7
Summa Försvarsmakten	32 990	1 040	10 035	580	56	44 700

Tabell 25 Anslagsförbrukning per verksamhet 2017

Internationellt samarbete

Försvarsmakten ska samlat redovisa sitt samarbete med Nato, EU, FN, Nordefco, länder i närområdet, Storbritannien och USA. Genomförda aktiviteter och deras påverkan på Försvarsmaktens verksamhet och operativa förmåga ska redovisas.

Det ska framgå vilket samarbete som genomförts med andra svenska myndigheter⁸

Försvarsmakten ska särskilt redovisa hur partnerskapet med Nato utvecklats avseende östersjöregionen.

Försvarsmakten ska i delårsrapporten och årsredovisningen för 2017 redovisa hur det svensk-finska samarbetet har utvecklats.

Utvecklingen av den gemensamma svensk-finska marina stridsgruppen ska belysas liksom övningar som genomförts med övriga svenska och finska förband.

RB p 7

Utveckling av det internationella samarbetet

Försvarsmakten ska kunna lösa sina uppgifter självständigt, men även i samverkan med andra myndigheter, länder och organisationer. Detta ställer krav på att internationella samarbeten prioriteras till de organisationer och länder som är de mest avgörande för lösande av dessa uppgifter. Försvarsmaktens internationella samarbeten bidrar därmed i huvudsak till att öka den operativa förmågan.

Försvarsmakten konstaterar att de internationella försvarssamarbetena för närvarande kräver stora resurser, främst personella, inte minst för att det är samma militära enheter och personal som med nödvändighet måste användas för att genomföra verksamhet i flertalet prioriterade men delvis divergerande samarbetsformat.

Nordiskt försvarssamarbete - Nordefco

2017 tog Finland över ordförandeskapet i Nordefco efter Danmark. Under året har de nordiska länderna gemensamt slutfört och undertecknat ett flertal projekt. Vid ministermötet i november undertecknades samförståndsavtal avseende *Nordic Cooperation on Air Surveillance (NORECAS)*. Avtalet, som möjliggör utbyte av radardata mellan de nordiska länderna, gäller i ett första steg i fredstid. Utbyte av radardata bidrar väsentligt till att öka Försvarsmaktens operativa förmåga. *Nordic Cooperation on Tactical Air Transport (NORTAT)* som syftar till ett nordiskt samnyttjande av respektive länders transportflygplan undertecknades i början av 2017. I november anslöts även Island till avtalet om alternativa landningsplatser (*Alternate Landing Base Concept, ALB*). Avtalet möjliggör för de nordiska ländernas flygstridskrafter att, trots dåliga väderförhållanden vid hemmabasen, kunna genomföra sina uppdrag för att sedan nyttja en alternativ landningsplats vid någon av de andra nordiska ländernas flygbaser. Vidare innebär avtalet att tillgängligheten ökar avseende övning för alla de nordiska ländernas flygstridskrafter och därmed den operativa förmågan hos Försvarsmakten i stort. Ett arbete har påbörjats att också inkludera beväpnade flygplan i avtalet. Därtill har ett omfattande arbete med att förenkla tillträde mellan de nordiska länderna inletts. Projektet benämns *Easy Access* och kommer pågå de närmaste åren i syfte att väsentligt förbättra möjligheter till träning och övning mellan de nordiska länderna.

Ett projekt som är prioriterat ur svenskt perspektiv är Nordefco handlingsplan *Northern Flag*. Arbetet syftar till att utveckla den nuvarande flygövningen *Arctic Challenge Exercise (ACE)* till en högintensiv flygövning med fler kvalificerade övningsmoment och en mer komplex simulerad hotmiljö. Under 2017 ingicks ett *Letter of Intent (LoI)* mellan de nordiska flygvapencheferna och amerikanska flygvapnet i Europa (*USAFE*). En gemensam utveckling av *ACE* till en högintensiv flygövning på flag-nivå kommer bidra till att öka interoperabiliteten inom flygstridskrafterna.

Det nordiska försvarssamarbetet bidrar till att omfattande övnings- och träningsverksamhet kan genomföras mellan de nordiska länderna. Under 2017 har bland annat *ACE*, *Cross-Border Training* och nordiskt deltagande i *Aurora* genomförts. Detta ökar Försvarsmaktens interoperabilitet med övriga nordiska länder.

Finland

Försvarsmaktens samarbete med Finland har fortsatt utvecklats. Svenska och finska förband har genomfört omfattande övningsverksamhet, särskilt inom flyg- och marinstridskrafterna. Den försvarsmaktsgemensamma

⁸ Nationella samarbeten redovisas bl.a. under avsnittet Arbetet med totalförsvaret

implementeringsplanen för tidsperioden 2017-2019 samt andra direktiv ligger som grund för samarbetet och genomförandet kommande år. Under hösten påbörjades revidering av implementeringsplanen för perioden 2018-2020. Arbetet med att skapa förutsättningar och förmåga att genomföra gemensamma militära operationer i olika konfliktnivåer utvecklas stegvis. Det gemensamma nyttjandet av militära resurser ökar Försvarsmaktens operativa förmåga och utvecklar interoperabiliteten med den finska försvarsmakten.

Samarbetet på operativ ledningsnivå har utvecklats och syftar delvis till att koordinera samarbetsaktiviteter och övningar på operativ och taktisk nivå. Detta omfattar förutom samarbete inom flyg-, armé- och marinstridskrafter även samarbetsområden som bland annat cyber, ledning och säker kommunikation. Infrastruktur för informationsbyte via säker kommunikation har tillförts under året.

Inom armésamarbetet har förbandsbesök, utbildningsutbyten samt deltagande i övningar genomförts. Finska arméförband deltog i Aurora och både Sverige och Finland deltog i *Bold Quest*. Vidare har artilleriövningen *Nordic Artillery Exercise (NAX)* och luftvärnsövningen *Nordic Helmet* genomförts. Under våren genomfördes stabssamtal mellan ländernas arméstaber i syfte att planera kommande verksamhet och övningar.

Samarbetet med den finska marinen för att utveckla en gemensam marin stridsgrupp (*Swedish Finnish Naval Task Group, SFNTG*) har fortsatt enligt plan under 2017. Den marina stridsgruppens stab har tränats under övningen *CJSE* som en del i förmågeuppbyggnadsarbetet. Under stabsövningen genomfördes det första steget i evalueringsprocessen som syftade till att kunna uppnå initial operativ förmåga 2017. Det andra steget av evalueringen genomfördes under övningen *Northern Coasts*. I december deklarerade Sverige och Finlands marinchefer att initial operativ förmåga för den gemensamma marina stridsgruppen var uppnådd samtidigt som ett avtal för logistikstöd, värdlandstöd och alternativ marin basering undertecknades. Detta medför bl.a. möjlighet till gemensamma sjöövervakningsoperationer.

Inom flygvapensamarbetet har förmågan till gemensamma operationer fortsatt utvecklas genom kontinuerlig övningsverksamhet och planering för kommande övningsverksamhet. Finska och svenska flygvapnet har övat tillsammans i *ACE*, Aurora, *RUSKA*, *BAANA* samt *Final*. Under *RUSKA* deltog svenska flygstridskrafter integrerat i det finska luftförsvaret. I syfte att skapa en gemensam luftlägesbild och utvecklad förmåga till ledning har Försvarsmakten, efter bemyndigande från regeringen, påbörjat förhandlingar för att ingå avtal som är en förutsättning för utbyte av luftlägesinformation med Finland. Samarbetet bedöms ge förbättrad luftlägesuppfattning.

USA

I regeringens proposition, Försvarspolitisk inriktning – Sveriges försvar 2016-2020, framgår att det ligger i svenskt intresse att upprätthålla och ytterligare fördjupa den bilaterala relationen till USA. Vidare ska som övergripande ändamål vara att förstärka Försvarsmaktens förmåga kopplade till områdena interoperabilitet, förmågeutveckling, övningar och utbildning, materielsamarbete, forskning och utveckling samt internationella operationer.

Dessa områden har även bekräftats och givits prioritet i och med den avsiktsförklaring som USA:s och Sveriges försvarsministrar skrev under i juni 2016. Försvarsmakten har under året fortsatt arbetet att inom samtliga ovan angivna områden fördjupa samarbetet med USA. På strategisk nivå har stabssamtal genomförts med såväl *US Joint Staff* som med den europeiska staben *US EUCOM*. Vidare har Försvarsmakten tillsammans med *US EUCOM* stått värd för ett antal högnivåmöten, däribland: *Northern Europe Chiefs of Defence Conference* (Stockholm) och *Arctic Security Forces Roundtable* (Boden). Försvarsmakten och *US EUCOM* har också slutfört omförhandlingarna av och ingått ett nytt generellt logistikstödsavtal (*Acquisition and Cross-Servicing Agreement, ACSA*). Det nya *ACSA* kunde t.ex. nyttjas i samband med det omfattande amerikanska deltagandet i övning Aurora.

Danmark

Målet med det fördjupade försvarssamarbetet mellan Sverige och Danmark är att öka den operativa effekten inom ramen för flyg- och marinverksamhet i fredstid. Under 2017 har Försvaretsmakten tillsammans med danska försvarsmakten genomfört arbetsmöten i syfte att implementera delar av samarbetsområdena som överenskommit inom ramen för samförståndsavtalet från 2016 genom en stegvis ansats där flygvapensamarbetet och förenklat tillträde är prioriterat. Vidare har Danmark deltagit i Aurora samt genomfört högnivåbesök i Sverige.

Polen

Försvaretsmakten har en tydlig strävan att stärka det bilaterala försvarssamarbetet med Polen. Av särskilt intresse är samarbete inom undervattensområdet vilket bedöms kunna öka den operativa förmågan genom att svara mot kostnadseffektivisering, förmåge-, erfarenhets- och övningsutbyte. Under 2017 har Försvaretsmakten deltagit i ett antal aktiviteter och möten för att stärka det bilaterala samarbetet. Ett antal högnivåmöten har genomförts. I enlighet med åtgärdsplanen från det senaste stabssamtalet på militärstrategisk nivå har det under 2017 genomförts försvarsgrensvisa stabssamtal.

Estland, Lettland och Litauen

Försvaretsmakten har under 2017 genomfört stabssamtal med Lettland samt tagit emot högnivåbesök från Litauen. Estland, Lettland och Litauen deltog i Aurora. Försvaretsmakten deltog med försvarsmedicinsk personal i den estniska övningen *Kevadtorm*. Vidare har marinen genomfört örlogsbesök och bilateralt utbyte med Estland under november. Representanter från Estland, Lettland och Litauen har vidare deltagit i olika mötesforum inom Nordefco. Samarbetet med Estland, Lettland och Litauen har fokus på utbildnings- och övningsarbete.

Norge

Under 2017 har Sverige och Försvaretsmakten återinfört resident försvarsattaché i Norge. Norge deltog med förband under Aurora. Svenska, norska och finska flygstridskrafter har övat regelbundet inom ramen för *Cross Border Training*. Vidare har ett flertal högnivåmöten genomförts i Sverige av norska försvarsmaktens företrädare.

Storbritannien

Försvaretsmakten har under 2017 fördjupat sitt samarbete med Storbritannien genom att gå med i den av Storbritannien ledda *Joint Expeditionary Force (JEF)*. Under 2017 har uppdatering av *Programme of Defence Cooperation* mellan Storbritannien och Sverige genomförts.

Tyskland

Försvaretsmakten ökar sin ambitionsnivå gentemot Tyskland; dels med anledning av det försämrade säkerhetspolitiska läget i Östersjöregionen, dels beroende på gemensamma säkerhetspolitiska och försvarsindustriella projekt samt mot bakgrund av Brexit. Under 2017 har en ny bilateral avsiktsförklaring signerats (*Letter of Intent*) och ett antal högnivåbesök genomförts. Sverige medverkade som arrangörspartner i *Berlin Security Conference* i november och marinen har genomfört örlogsbesök i Kiel.

EU

Försvaretsmakten har deltagit i samtliga *EU Training Missions (EUTM)*, *EUTM Somalia*, *EUTM Mali* och *EUTM RCA*, vidare har Försvaretsmakten deltagit med stabspersonal i *Op Sophia* och *Op Atalanta* samt även med truppbidrag i *Op Atalanta*. Stabsofficerare har deltagit i stabsövningen *MILEX*, vilket ökat deras förmåga att verka i en multinationell stab. Det på längre sikt mest påverkande under 2017 är Sveriges signering av aktiveringen av Lissabonfördragets artikel 42.6, och därmed deltagande i att skapa ett Permanent Strukturerat Samarbete (PESCO) inom EUs gemensamma säkerhets och försvarspolitik (GSFP).

Nato

Sveriges samarbete med Nato är av stor vikt för att utveckla Försvarsmakten, både för det nationella försvaret och för förmågan att genomföra operationer i och utanför närområdet. Behovet av att fortsatt utveckla Försvarsmaktens förmåga är därför en viktig utgångspunkt för Natosamarbetet. Partnerskapet med Nato ger Försvarsmakten tillgång till kvalificerad utbildnings-, tränings-, och övningsverksamhet, samt standardiserings-, evaluerings-, och certifieringsverksamhet. Detta är centralt för Försvarsmaktens interoperabilitetsarbete. *Enhanced Opportunities Programme (EOP)*, en status som erbjuds enskilda länder på treårsbasis, har givit Försvarsmakten förbättrade möjligheter att ytterligare fördjupa samarbetet med Nato inom ovan nämnda områden.

Inom ramen för *EOP* har Försvarsmakten under 2017 verkat för:

- Substantiellt deltagande i de mest avancerade och komplexa övningarna varvid övningen *High Visibility Exercise/Trident Juncture 18 (HVE/TRJE 18)* varit i fokus.
- Utvecklat informationsutbyte med Nato bland annat genom deltagande i övningen *Crises Management Exercise (CMX)*.

Partnership for Peace Planning and Review Process (PARP) och partnerskapsmålen är fortsatt en viktig mekanism för hur Sverige utvecklar sin förmåga och interoperabilitet för militära krishanteringsoperationer inom ramen för såväl Nato som EU, FN och OSSE. Målsättningarna har bl.a. som utgångspunkt att tydliggöra och stödja den ambition och de möjligheter som öppnats genom *EOP*-statusen. Försvarsmaktens deltagande i Natos standardiserings- och interoperabilitetsarbete sker genom deltagande i övnings-, kurs-, seminarie- och workshoputbyte som erbjuds inom ramen för bland annat *Partnership Cooperation Menu (PCM)*.

Förenta Nationerna (FN)

Med anledning av Sveriges icke-permanenta plats i FN:s säkerhetsråd 2017-2018 har Försvarsmakten under 2017 lämnat stöd avseende personalförstärkning på Sveriges FN-representation i New York. Sveriges samlade och långsiktiga engagemang i FN för fred, internationell säkerhet och utveckling manifesteras dels genom bidrag till *MINUSMA*, *UNMOGIP*, *UNTSO*, *MINURSO*, *UNMISS* och *MONUSCO*, dels genom träning av officerare och civila via *SWEDINT* och *NCGM*. Sverige stödjer FN genom experter till *Medical Division* och *DPKO* (utveckling av *Force Generation Manual*, Handbok Underrättelsetjänst, *Contingent Owned Equipment Manual* och Generalforsamlingens arbetsgrupp C-34), samt stöd till *Integrated Training Service*-kurser. Under 2017 har Sverige haft tre flaggofficerare i FN:s insatser (*MINUSMA*, *MINURSO* och *UNMOGIP*). Vidare har Försvarsmakten haft ett stort engagemang avseende genderfrågor.

Reformer och verksamhetsförändringar i Försvarmakten

FM2025 Försvarets förändrings- och utvecklingsarbete

Det försvarspolitiska inriktningsbeslutet 2016-2020, som styr hur myndigheten ska uppfylla Sveriges säkerhetspolitiska målsättningar, är grunden till Försvarets strategiska inriktning där vision och verksamhetsmål fastställts. Utifrån Försvarets framtidsbild har förändrings- och utvecklingsarbetet under året omsatts i verksamhet. Det mest synliga och konkreta exemplet är övningen Aurora. Samtliga förband har deltagit aktivt i arbetet med vision och övergripande mål. Effekterna av utvecklingsarbetet följs genom både interna och externa mätningar.

Framtidsbilden förtydligar hur Försvarmakten ska utvecklas i ett tioårigt perspektiv och omfattar vision samt övergripande mål.

Vision: ”Ett starkare försvar - möter varje hot, klarar varje utmaning.”

Verksamhetsidé: ”Vi försvarar Sverige och landets intressen, vår frihet och rätten att leva som vi själva väljer.”

Framtidsbilden förtydligar hur Försvarmakten ska utvecklas i ett tioårigt perspektiv och omfattar visionen och övergripande mål.

Övergripande mål: ”Ökad trovärdig militär förmåga, relevans och förtroende externt samt stolthet och förtroende internt.”

Inom FM2025 har det identifierats fyra strategiska effekter och fem förändrings- och utvecklingsområden som är prioriterade för att uppnå det övergripande målet.

Strategiska effekter:

- Tröskeeffekt
- Trovärdighet
- Tillgänglighet
- Tillsammans

De strategiska effekterna innebär att Försvarmakten tillsammans med övriga totalförsvaret ska utgöra en tröskel för den som vill angripa eller utöva påtryckningar på Sverige. Det ska åstadkommas genom trovärdighet i krigföringsförmågan och vidare förstärkas genom tillgänglighet av dugliga krigsförband och ett nära samarbete tillsammans med andra myndigheter, företag, stater och organisationer.

Förändrings- och utvecklingsområden:

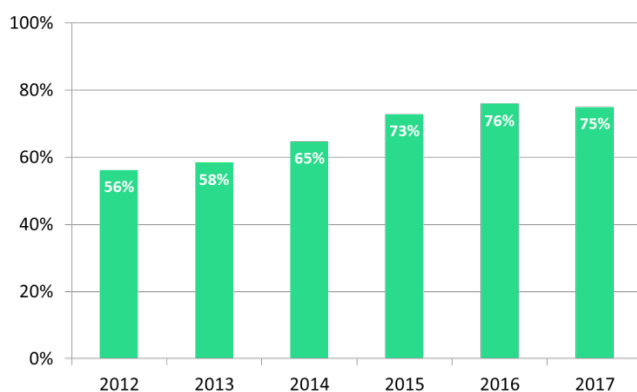
- Ansvarskultur präglad av målstyrning och uppdragstaktik
- Bemanning, utrustning och samövning av krigsförband
- Anställdas och frivilligas betydelse för den totala förmågan
- Effektiva samarbeten internt och externt
- Ökad kunskap hos medborgarna om verksamheten, förmågor och uppgifter

Fortsatt utbredd stöd för ett militärt försvar

I ett omfattande förändrings- och utvecklingsarbete är det viktigt att ha såväl medarbetarnas som allmänhetens förtroende. Försvarets makt mäter sedan 2012 löpande hur myndigheten och dess uppgifter uppfattas.

I 2017 års externa mätning framkom att allmänhetens stöd för ett militärt försvar var högt och stabilt under hela året, tre av fyra uppgav att de tycker det är viktigt att Sverige har ett militärt försvar. Stödet var lika stort bland män och kvinnor, men däremot var det tydliga skillnader i olika åldersgrupper, unga ansåg att ett militärt försvar var mindre viktigt än vad de över 35 år tyckte.

Oro på grund av omvärldsläget bedöms vara en betydande faktor för stödet för ett militärt försvar. Tre av fyra svenskar kände oro för det rådande omvärldsläget där terrorism omnämndes som den största anledningen.

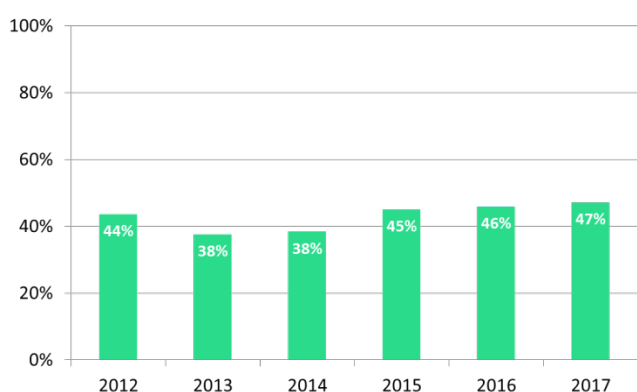

Figur 2 Vikten av ett militärt försvar ⁹

Oförändrat förtroende, men variationer under året

Förtroendet för Försvarets makt var 2017 på samma nivå som under 2016. Under året varierade förtroendet och det högsta värdet, sedan mätningen startade, uppmättes under andra kvartalet. Det förklaras primärt av beslutet att återinföra totalförsvarsplikt, vilket mottogs positivt av en bred majoritet av svenska folket.

Under 2017, och särskilt i samband med försvarsmaktsövningen Aurora, stärktes förtroendet för Försvarets maktens uppgifter, undantaget internationella insatser vilket låg kvar på samma nivå som året innan. Högst förtroende hade allmänheten för Försvarets maktens förmåga att ge stöd till samhället.

Figur 3 Övergripande förtroende för Försvarets makt

Försvarets makt som arbetsgivare

2017 års interna varumärkesmätning visar på ett ökat förtroende för Försvarets makt bland medarbetarna. Även viljan att rekommendera Försvarets makt som arbetsgivare ökade.¹⁰

⁹ Kontinuerlig varumärkesmätning 2017, Demoskop. Mätningen genomförs i en webbpanel med 200 intervjuer i veckan. Målgruppen är ett statistiskt urval av allmänheten i åldersspannet 15-74 år. Resultaten vägs både avseende kön och ålder.

Stoltheten över att arbeta inom Försvarets makt är utbredd, 80 procent av medarbetarna svarade att de känner stolthet över att jobba i organisationen. Kvinnor är mer stolta än män och tycker i större utsträckning att Försvarets makt är en attraktiv arbetsgivare. Kvinnor anser också i större utsträckning att ett jobb inom myndigheten är meriterande för andra yrken.⁹ Kvinnorna har samtidigt en mer negativ bild av Försvarets makt i frågor som gäller etik och moral, jämställdhet, likabehandling, miljömedvetenhet och modernitet.

Resultaten från den interna varumärkesmätningen och medarbetarundersökningen analyseras och integreras i Försvarets maktens långsiktiga förändrings- och förbättringsarbete FM 2025.

Arbetet med totalförsvaret

Krigsplacering

Den 11 maj uppdrog regeringen åt Försvarets makt och MSB att främja och utveckla en sammanhängande planering för totalförsvaret under inriktningsperioden fram till 2020.¹¹ Inom ramen för detta uppdrag ska Försvarets makt och MSB bland annat verka för att samtliga berörda aktörer krigsplacerar den personal som behövs vid höjd beredskap inom militärt och civilt försvar samt informerar sin personal om vad det innebär.¹² Försvarets makt har under 2017, tillsammans med MSB och TRM, tagit fram en myndighetsgemensam rapport med övergripande bestämmelser avseende totalförsvarsplikt och krigsplaceringar.

Försvarets makt har haft dialog med Tullverket och Polismyndigheten efter att myndigheterna, med stöd av TRM, har genomfört disponibilitetskontroll på sin personal. Försvarets makt har så långt det varit möjligt gått Tullverket och Polismyndigheten till mötes i deras önskemål. Omdisponering av personal har kunnat göras utan att det har påverkat Försvarets makt.

Försvarets maktens behov av stöd

I juni redovisade Försvarets makt tillsammans med MSB resultatet av ett tidigare regeringsuppdrag¹³ vilket var en sammanställning av Försvarets maktens behov av stöd från bevakningsansvariga myndigheter samt myndigheternas möjligheter att lämna stöd. Redovisningen fokuserade på ett antal för samhället viktiga funktioner såsom telekommunikation, transporter och sjukvård.

Inom ramen för det nya regeringsuppdraget den 11 maj¹⁴ gjorde Försvarets makt under hösten en förnyad sammanställning av myndighetens behov av stöd där en längre uthållighet beaktades och fler prioriterade områden inkluderades (såsom energiförsörjning och finansiella tjänster). För att få en mer heltäckande bild av samhällets förmåga att lämna stöd till Försvarets makt, under höjd beredskap, kommer ett stort antal för totalförsvaret viktiga myndigheter, kommuner och privata aktörer under våren 2018 att få bedöma i vilken utsträckning de kan tillhandahålla sådant stöd. Myndigheterna ska även beskriva hur långt de har kommit i planeringen för höjd beredskap, samt i vilket utsträckning de bedömer att de kan upprätthålla samhällsviktig verksamhet och skydda civilbefolkningen.

Juridiska frågor

När det gäller juridiska frågor för totalförsvaret har Försvarets makt bland annat deltagit i en kommitté som syftar till att utveckla säkerhetsskyddet för totalförsvaret.¹⁵ Därtill deltar myndigheten i en arbetsgrupp som genomför en översyn av vilka lagar och förordningar som kan behöva ses över utifrån samhällets förutsättningar. Arbetet kommer att resultera i bättre skydd för totalförsvarets infrastruktur.

¹⁰ Intern varumärkesmätning 2017, Demoskop. Mätningen genomförs med postala utskick med inbjudan till en webbenkät. Den riktar sig till ett urval av både kontinuerligt anställda och tidvis tjänstgörande.

¹¹ Fö2017/00688/MFI

¹² Detta är ett pågående arbete som ska vara genomfört senast 31 december 2018

¹³ Fö2015/0916/MFI

¹⁴ Fö2017/00688/MFI

¹⁵ Kommittén för förbättrat skydd för totalförsvarets verksamhet (Fö 2017:02)

Hälso- och sjukvård

Inom ramen för hälso- och sjukvård har flera arbeten genomförts under året. Bland annat har samarbetsprojektet Totalförsvarets sjukvårdssystem, mellan Försvarsmakten och Socialstyrelsen, slutförts. Detta har resulterat i en överenskommelse om civil-militär förmågeutveckling inom hälso- och sjukvårdssektorn, över hela hotskalan. Försvarsmakten har även deltagit i Socialstyrelsens projekt och mötesserier som syftar till att hantera läkemedelsförsörjning i kris, höjd beredskap och krig.

Utbildning och kunskapsspridning

Försvarsmakten har tillsammans med MSB verkat för förmågehöjande insatser i samhället genom information och kunskapsspridning. Regional utbildning i totalförsvaret har genomförts vilken syftar till att sprida och höja kunskapen hos aktörer inom länsstyrelsernas ansvarsområde. Två säkerhets- och skyddsutbildningar, en webbaserad utbildning och en regional utbildning riktad mot kommuner har utvecklats och bedrivs av Försvarshögskolan på uppdrag av MSB. Försvarsmakten stödjer och kvalitetssäkrar utbildningarna. De regionala utbildningarna hålls över hela landet fortsätter under 2018¹⁶. Försvarsmakten även lämnat stöd till MSB avseende att öka samhällets kunskap om förberedelser inför kriser och höjd beredskap¹⁷.

Totalförvarsövning, TFÖ 2020

Försvarsmakten och MSB planerar för en nationell totalförvarsövning 2020. Syftet med övningen är att utveckla och pröva totalförsvarets förmåga att upprätthålla samhällsviktig verksamhet och samtidigt försvara landet. Under året undertecknade ÖB och Generaldirektören MSB en avsiktsförklaring och planeringsarbetet inleds i början av 2018.

Totalförsvarets chefsmöte

Under året arrangerade Försvarsmakten tillsammans med MSB vid två tillfällen totalförsvarets chefsmöte med deltagande ur bevakningsansvariga och centrala myndigheter samt ur militärregionerna. Deltagarna informerades om pågående regeringsuppdrag och diskuterade formerna för en sammanhängande och kontinuerlig planering för totalförsvaret.¹⁸

Avtalsfrågor

Försvarsmakten har inom ramen för ett flertal arbeten identifierat behov av att skapa behovstäckning av förnödenheter och tjänster från andra aktörer inom totalförsvaret i alla beredskapsnivåer. Behovet avser stöd i olika former såväl från näringslivet som från myndigheter och andra organisationer. Försvarsmakten och FMV har under 2017 påbörjat ett arbete med att överse rättsliga förutsättningar och vilka former av avtal som behöver tecknas för att kunna förbereda för och täcka Försvarsmaktens behov av förnödenheter i alla beredskapsnivåer.

Uttagning av egendom

ÖB har beslutat att återta förmåga, och utveckla metoder för, att täcka utrustningsbehovet i krigsorganisationen genom uttagning av egendom i händelse av höjd beredskap och/eller mobilisering. Försvarsmakten är uttagningsmyndighet¹⁹ avseende fordon, fartyg och hundar. Under 2017 har arbetet fokuserat på uttagning av fordon. Samverkan med Transportstyrelsen har påbörjats och fortsätter under 2018. Försvarsmakten och Trafikverket har även påbörjat samverkan kring hur andra behovsmyndigheters behov av fordon ska beredas.

Vädertjänst

Samarbetet mellan Försvarsmaktens vädertjänst och SMHI regleras genom en återkommande femårig överenskommelse. Överenskommelsen avser att gälla i samtliga beredskapsnivåer och vid kriser. För att analysera och nå de totalförsvarsmål som är uppsatta, sker regelbunden samverkan mellan myndigheterna. Båda myndigheterna har behov av att ha en fungerande meteorologisk infrastruktur i alla beredskapsnivåer. Under

¹⁶ FM2016:13584:3/MSB2016-25

¹⁷ Ju2017/01534/SSK

¹⁸ FM2016:13584:3/MSB2016-25

¹⁹ Förordning (1992:391) om uttagning av egendom för totalförsvarets behov

2017 har Försvarmakten och SMHI satt upp en samverkansgrupp för att se över säkerhet och redundans mellan verksamheterna, med fokus på kritisk teknik och nyckelpersonal. I november genomfördes också ett första scenariospel avseende säkerhetshöjande åtgärder vid höjd beredskap. Denna mötesserie kommer att fortsätta. Därtill har övergripande samverkan med Strålskyddsmyndigheten startats upp avseende CBRN-underlag.

Ledning, logistik och förändrat huvudmannskap

Försvarmakten ska, enskilt eller i samverkan med berörd myndighet, löpande och i årsredovisningen redovisa åtgärder inom logistikverksamheten som omfattar frågan om förändrat huvudmannskap. Redovisning ska ske när Försvarmakten enskilt eller tillsammans med berörd myndighet fattat beslut om att närmare utreda en åtgärd samt inför ett beslut om att genomföra åtgärden. Redovisningen ska omfatta motiv för åtgärden, ekonomiska konsekvenser, möjliga effektiviseringar och en beskrivning av hur Försvarmaktens operativa förmåga och beredskap påverkas.

RB p 10

Omdaning av försvarslogistiken

Under 2017 avslutade Försvarmakten omdaning av försvarslogistiken.²⁰ Målet har varit att effektivisera logistikproduktionen samt att generera besparingar. Arbetet har under året bestått av att slutföra överföringen av verksamheter och att realisera återstoden av besparingskraven. Försvarmaktens omställningskostnader för 2017 uppgår till 2,3 miljoner kronor. Myndighetens återstående besparing, inom omdaning av försvarslogistiken, var för 2017 planerad till 45 miljoner kronor, resultatet blev ett utfall om 67 miljoner kronor. Försvarmakten har under året inte genomfört några förändringar gällande huvudmannskap inom logistikverksamheten.

Ledning för ett starkare försvar

Försvarmakten är inne i ett omfattande förändringsarbete för att bygga ett starkare försvar mot bakgrund av ett försämrat omvärldsläge och ny försvarspolitisk inriktning mot ett nationellt försvar. Ledning för ett starkare försvar är ett samlingsnamn för ett förändringsarbete inom såväl Försvarmaktens ledningsstruktur och ledningsorganisation som inom materiel- och logistikförsörjningen. Syftet är att bidra till den militära förmågan genom ökad robusthet och uthållighet, förenklade lednings- och lydnadsförhållanden samt ökad uppdragstaktik.

Försvarmaktens ledningsstruktur

Försvarmakten lämnade den 28 februari 2017 förslag i form av utredningen Ledning för ett starkare försvar till regeringen i samband med budgetunderlaget för 2018. Regeringen beslutade därefter om att etablera Gotlands regemente.

Under 2017 har etableringen av Gotlands regemente per den 1 januari 2018 förberetts. Dessutom har organisering och lokalisering av försvarsgrensstaber beretts varvid det är Försvarmaktens inriktning att efter beslut av regeringen etablera försvarsgrensstaber för armén, marinen och flygvapnet från och med 2019.

Försvarmaktens materiel- och logistikförsörjning

Den 25 juni 2015 beslutade regeringen om en översyn av materiel- och logistikförsörjningen till Försvarmakten.²¹ Utredningen Logistik för högre försvarsberedskap hade i uppgift att lämna förslag till hur den samlade materiel- och logistikförsörjningen bör utformas i enlighet med 2015 års försvarspolitiska inriktningsbeslut. Utredningen hade dessutom i uppgift att lämna förslag till hur de brister skulle omhändertas som Statskontoret och Ekonomistyrningsverket pekat på avseende verksamhetsmässig och finansiell styrning inom materiel- och logistikförsörjningsområdet.

I december 2016 presenterade utredningen sina förslag i betänkandet Logistik för högre försvarsberedskap.²² Betänkandet syftar främst till att öka effektiviteten ur ett operativt perspektiv, varvid ett fullföljande av förslag och rekommendationer i utredningen i sin helhet ger Försvarmakten bättre förutsättningar att ta ansvar för försvarsförmågan och den militära beredskapen.

²⁰ Regeringens beslut från den 28 juni 2012.

²¹ Direktiv 2015:71.

²² SOU 2016:88.

Försvarets makt delade i stort i utredningens förslag då den stärker myndighetens möjligheter att öka den operativa förmågan i enlighet med 2015 års försvarspolitiska inriktningsbeslut. Vidare påtalade myndigheten i sitt yttrande över betänkandet i mars 2017²³ att det är angeläget att förändringarna genomförs skyndsamt.

I Förslag till statens budget för 2018²⁴ konstaterar regeringen att man i allt väsentligt delar bedömningarna i betänkandet Logistik för högre försvarsberedskap.

I oktober 2017²⁵ fick Försvarets makt i uppdrag att förbereda inordnandet av vissa uppgifter från Försvarets materielverk. Försvarets makt har under hösten 2017 påbörjat förberedelserna för en verksamhetsövergång per den 1 januari 2019.

I november 2017²⁶ fick Försvarets makt i uppdrag att förbereda övergång till ändrad finansiell styrmodell för materiel- och logistikförsörjningen.

²³ FM2017-4724:3.

²⁴ PROP. 2017/18:1 UTGIFTSOMRÅDE 6.

²⁵ Regeringsbeslut 3, 2017-10-26, F62017/01443/MFU.

²⁶ Regeringsbeslut 2, 2017-11-02, F62017/01489/MFU.

Övrig redovisning med återrapporteringskrav

Vind och vågkraft

Försvarsmakten ska till Regeringskansliet (Försvarsdepartementet) årligen redovisa myndighetens medverkan i beredningen av ärenden rörande vind- och vågkraft samt de åtgärder myndigheten har vidtagit för att bidra till att nå den nationella planeringsramen för vindkraft. Förordning (2010:650).

SFS
2007:1266
21 §

Försvarsmakten ansvarar för redovisning och bevakning av riksintressen för totalförsvarets militära del. Flera av riksintressena kan redovisas öppet med kartmaterial och värdebeskrivningar för varje enskilt riksintresse. I andra fall kan riksintressena inte redovisas öppet, då de omfattas av försvarssekretess. De riksintressen som omfattas av sekretess påverkas till största delen av höga objekt så som byggnader, vindkraftverk och telemaster samt anläggningar i mark och vatten. Därför har Försvarsmakten informerat om att samråd ska ske med myndigheten för alla objekt som överstiger 20 meter utanför tätort respektive 45 meter inom tätort samt för ärenden vad gäller sjökablar m.m. Riksintresseanspråken redovisas på myndighetens hemsida och information sänds direkt till kommuner, länsstyrelser och andra berörda myndigheter. Det senaste beslutet om riksintresseanspråk och områden av betydelse fattades av Försvarsmakten i november 2017.

Remissvar för projekt

Försvarsmakten deltar i den nationella samhällsplaneringen och bevakar riksintressen för samtliga myndigheter inom totalförsvarets militära del (Försvarsmakten, FOI, FMV och FRA). Myndighetens remissvar gällande vindkraft omfattar således samtliga dessa myndigheter. I en dominerande del av de inkomna remisserna har Försvarsmakten inget att erinra. I över 63 procent av de individuella positioner som Försvarsmakten analyserat under året, har myndigheten inget att erinra 148 remisser gällande vindkraft har inkommit under år 2017.²⁷ Under år 2016 var antalet remisser 150 och år 2015 var det 225. I dessa ärenden inkluderas såväl remisser om bygglov och miljöprövningar för vindkraftverk, som vindbruksplaner och remisser i tidigt skede. Remisser i tidigt skede är en service Försvarsmakten bistår vindkraftsintressenter med och innebär en bedömning av föreslagna vindkraftetableringar innan de officiella prövningsförfarandena hos myndigheter (t.ex. kommun eller länsstyrelse) inleds.

Bedömningen är att möjligheten till vindkraftsutbyggnad i Sverige endast i begränsad omfattning påverkas av Försvarsmakten då myndigheten inte framfört några synpunkter i 62 procent av fallen. Bedömningen är en uppskattning baserat dels på de individuella positioner där Försvarsmakten inte framfört några synpunkter dels en uppskattning av potential inom områden/delar av områden, där individuella positioner inte preciserats (så kallad boxmodell och liknande) och konflikter inte föreligger.

Vad avser vågkraft har Försvarsmakten endast deltagit i tidiga dialoger för sådana projekt bland annat avseende utökning av vågkraftsanläggningar på västkusten. I sådana ärenden har Försvarsmakten framfört erinran vad avser att etablera vågkraftsanläggningar inom myndighetens sjöövningsområden. Detta med hänsyn till att fasta anläggningar begränsar övnings- och utbildningsmöjligheterna inom sjöövningsområden och att sprängningar m.m. kan medföra skada på vågkraftanläggningar.

Ärendetyp	Antal ärenden	Totalt antal positioner	Positioner FM inte haft synpunkter	Synpunkter	Synpunkter
Vindkraftsremisser	148	1 899	1 197	702	37,0%
Ärenden, enskilda positioner	106	1 691	1 070	621	36,7%
Ärenden, områden	42	208	127	81	38,9%

Tabell 26 Utfall remissvar 2017 på vindkraftsremisser och positioner

²⁷ Se rad 2 i tabellen

Myndighetssamverkan avseende vindkraft

Genom Energimyndigheten bereds Försvarmakten goda möjligheter att sprida den information avseende riksintressen för totalförsvarets militära del som berör vindkraft. I projekten med samlingsnamnet Vindlov.se, där bland annat Vindbrukskollen finns, deltar Försvarmaktens som en part tillsammans med länsstyrelserna m.fl. myndigheter.

Under 2017 har Försvarmakten intensivt deltagit i Havs- och vattenmyndighetens arbete med den statliga havsplaneringen. Arbetet har pågått under ett flertal år men har nu kommit till en fas där avvägningar mellan olika typer av intressen genomförs. Försvarmakten har till Havs- och vattenmyndigheten löpande lämnat underlag om vilka områden som kan komma att hamna i konflikt med riksintressen för totalförsvarets militära del, om vindkraft eller andra fasta anläggningar etableras där. Försvarmakten har i denna dialog ställt sig positiv till flera av de områden som Havs- och vattenmyndigheten utreder som lämpliga för Energi, utvecklingsområde, där olika typer av förnyelsebar energi kan bli lämplig att etablera på sikt.

Omlokalisering Järfälla Barkarby

Försvarmakten ska lämna en slutlig redovisning av [hur omlokaliseringen från fastigheten Järfälla Barkarby 4: 1](#) har genomförts.

RB p 16

Barkarby lämnades av Försvarmakten den 31 december 2016 enligt plan. Materielen är flyttad till andra platser inom Mellansverige och förvaras enligt gällande bestämmelser. Avtalet med Fortifikationsverket avseende förhyrningen på Barkarby är avslutat.

Rapportering från och deltagande i internationella möten

Försvarmakten ska redovisa hur myndigheten samverkat med övriga försvarsmyndigheter inför internationell mäss- och konferensverksamhet i syfte att uppnå ett väl avvägt svenskt deltagande.

RB p 33

Aktuell stridskraftsavdelning (armé, marin, flyg) och utbildningsavdelningen vid produktionsledningen har, för de mässor Försvarmakten beslutat att delta i, ansvarat för planering och samordning av deltagandet från Försvarmakten. Vidare har samordning med andra myndigheter, fördelning av uppgifter, utfärdande av instruktioner till deltagare samt uppföljning och rapportering genomförts. Sammantaget har detta skett i syfte att uppnå ett väl avvägt svenskt deltagande.

Deltagande i mässor inom ramen för exportstödsuppdrag har samordnats av FMV.

Överflyttning av statsflygverksamheten

Försvarmakten ska genomföra en överflyttning av hela statsflygverksamheten från Bromma till Arlanda. Försvarmakten ska till Regeringskansliet (Försvarsdepartementet) redovisa datum för när flytten är genomförd

RB p 40

Statsflygverksamheten har sedan den 1 juli 2017 bedrivits i sin helhet från Arlanda flygplats. Kvarvarande delar på Bromma, kopplade till avveckling av verksamheten, slutfördes enligt plan före den 1 september. Försvarmakten har idag inga lokalförhyrningar kvar på Bromma flygplats.

Swedavias åtagande att upprätta tillfälligt väderskydd (tälthangar för ett flygplan) jämte befintlig hangar på Arlanda är försenat och planeras att färdigställas under 2018. Konsekvensen av förseningen medför sämre tillgänglighet då flygplan riskerar att stå utomhus längre perioder utan torrluft och skydd mot korrosion.

Avgiftsfinansierad verksamhet

Avgiftsintäkter utöver 4 § avgiftsförordningen som redovisas mot anslag

Enligt regleringsbrevet för år 2017 får Försvarsmakten, utöver vad som anges i 4 § avgiftsförordningen, även disponera inkomster från ett antal uppdragsverksamheter.

Uppdragsverksamheter (Tkr)	2017	2016	2015	Not
	Intäkter	Intäkter	Intäkter	
Verkstadsverksamhet	120 469	170 383	259 928	
Reservmateriel	53 081	42 035	52 472	
Utö och övningsintäkt	457 171	388 465	360 563	1
ITÖ – verksamhet	13 252	2 757	13 188	
Flygtransporter	8 264	6 865	10 861	
Statsflyget	7 728	9 067	10 252	
Övr. transportverksamhet	13 831	7 394	2 480	
Stödtjänster FMV	190 325	191 448	211 170	
Elev- och befälshotell	1 105	1 475	2 735	
Drivmedel	37 633	32 211	45 544	
Utlandsstyrkans drift i campvht.	0	43	15 634	
Stöd till civil verksamhet	3 084	3 248	2 541	
Övriga avgiftsintäkter	8 236	7 669	7 592	
Summa	914 179	863 060	994 961	

Tabell 27 Avgiftsintäkter utöver 4 § avgiftsförordningen som redovisas mot anslag 2015-2017

1. Ökade intäkter kopplade till exportåtagande JAS 39

Finansiell redovisning

Sammanställning över väsentliga uppgifter (tkr)

Belopp (tkr)	2017	2016	2015	2014	2013	Not
Beviljad låneram	2 975 000	3 000 000	3 500 000	3 690 000	3 485 000	
Utnyttjad låneram vid årets slut	2 045 265	2 326 506	2 906 084	3 191 813	3 127 175	
Beviljade kontokrediter hos Riksgäldskontoret	1 200 000	1 500 000	1 410 000	2 500 000	2 500 000	
Maximalt utnyttjade kontokrediter	0	0	0	1 148 901	0	
Räntekostnader på räntekonto	22 699	32 817	12 242	467	0	
Ränteintäkter på räntekonto	9	0	0	5 879	36 834	
Avgiftsintäkter, beräknat belopp i regleringsbrev	-	-	-	-	-	1
Avgiftsintäkter som myndigheten disponerar	1 387 680	1 924 078	1 301 973	1 388 660	1 482 367	2
Anslagsavräkning	44 829 948	43 985 076	42 982 498	42 510 397	40 071 044	3
Beviljad anslagskredit	1 348 854	2 083 334	1 426 268	1 384 298	1 380 672	4
Utnyttjad anslagskredit	554 292	837 456	494 531	8 228	327 744	5
Summa utgående reservationer	0	0	0	0	0	
Summa utgående anslagssparande	140 873	100 671	956 080	550 506	1 091 384	6
Summa tilldelade bemyndiganden	93 000 000	93 900 000	85 500 000	91 500 000	96 200 000	7
Totalt gjorda åtaganden	85 988 389	83 690 788	80 603 834	78 133 097	78 808 339	8
Antalet årsarbetskrafter	18 828	18 935	18 105	18 678	18 159	
Medelantalet anställda	20 435	20 529	20 733	20 680	19 983	
Driftkostnad per årsarbetskraft	2 009	1 990	1 838	1 899	1 949	
Driftkostnad	37 826 624	37 686 667	33 268 873	35 465 032	35 393 790	
Årets kapitalförändring	-7 570 185	-8 182 219	-6 548 782	-9 348 965	-9 652 391	
Balanserad kapitalförändring	0	0	224	361	1 435	

1. Det finns inget beräknat belopp angivet i regleringsbrevet för 2017.
2. I avgiftsintäkter som myndigheten disponerar ingår intäkter av avgifter som tagits ut med stöd av 4§ avgiftsförordningen (1992:191) med 422 702 tkr.
3. Anslagsavräkning avser anslagen 1:1, 1:2, 1:3 och 1:4. Fördelningen framgår av "Anslagsredovisning - Finansiella villkor".
4. Beviljad anslagskredit avser anslagen 1:1, 1:2, 1:3 och 1:4. Fördelningen framgår av "Anslagsredovisning - Finansiella villkor".
5. Utnyttjad anslagskredit avser anslagen 1:1 och 1:3. Fördelningen framgår av "Anslagsredovisning - Redovisning mot anslag" och "Anslagsredovisning - Finansiella villkor".
6. Utgående anslagssparande avser anslagen 1:2, 1:4 och UD-anslag 1:2 ap.1. Fördelningen framgår av "Anslagsredovisning - Redovisning mot anslag".
7. Summa tilldelade bemyndiganden avser beställningsbemyndiganden för anslagen 1:1 och 1:3. Fördelningen framgår av "Anslagsredovisning - Redovisning av beställningsbemyndigande".
8. Totalt gjorda åtaganden avser beställningsbemyndiganden för anslagen 1:1 och 1:3. Fördelningen framgår av "Anslagsredovisning - Redovisning av beställningsbemyndigande". Varav utomstatliga åtaganden uppgick till totalt ca 64 292 tkr (se även not 36 - Redovisning av beställningsbemyndigande).

Resultaträkning

Belopp (tkr)	2017	2016	Not
Verksamhetens intäkter			
Intäkter av anslag	36 629 050	35 630 849	1
Intäkter av avgifter och andra ersättningar	1 387 680	1 924 078	2
Intäkter av bidrag	4 721	4 980	3
Finansiella intäkter	16 755	18 101	4
Summa Verksamhetens intäkter	38 038 206	37 578 008	
Verksamhetens kostnader			
Kostnader för personal	-13 979 155	-13 462 705	5
Kostnader för lokaler	-2 166 684	-2 149 227	6
Övriga driftkostnader	-21 680 785	-22 074 735	7
Finansiella kostnader	-30 468	-46 168	8
Avskrivningar och nedskrivningar	-7 751 299	-8 027 392	9
Summa Verksamhetens kostnader	-45 608 391	-45 760 227	
Verksamhetsutfall	-7 570 185	-8 182 219	
Uppbördsverksamhet			
Intäkter av avgifter m.m. som inte disponeras	71 347	51 764	10
Medel som tillförts statens budget från uppbördsverksamhet	-71 347	-51 764	
Saldo	0	0	
Transfereringar			
Medel som erhållits från statens budget för finansiering av bidrag	79 204	109 375	
Lämnade bidrag	-79 204	-109 375	11
Saldo	0	0	
Årets kapitalförändring	-7 570 185	-8 182 219	12

Balansräkning

Tillgångar (tkr)	Utgående balans 2017-12-31	Utgående balans 2016-12-31	Not
Immateriella anläggningstillgångar			
Balanserade utgifter för utveckling	592 751	913 431	13
Rättigheter och andra immateriella tillgångar	0	0	13
Summa Immateriella anläggningstillgångar	592 751	913 431	
Materiella anläggningstillgångar			
Förbättringsutgifter på annans fastighet	250 567	234 969	14
Maskiner, inventarier, installationer m.m.	1 209 299	1 138 154	14
Pågående nyanläggningar	152 912	96 281	14
Beredskapstillgångar	97 808 047	95 588 378	15
Summa Materiella anläggningstillgångar	99 420 825	97 057 782	
Varulager m.m.			
Varulager och förråd	309 945	260 645	16
Summa Varulager m.m.	309 945	260 645	
Kortfristiga fordringar			
Kundfordringar	48 061	37 321	
Fordringar hos andra myndigheter	501 197	616 728	17
Övriga kortfristiga fordringar	12 492	13 574	18
Summa Kortfristiga fordringar	561 750	667 623	
Periodavgränsningsposter			
Förutbetalda kostnader	246 627	151 975	19
Upplupna bidragsintäkter	171	0	20
Övriga upplupna intäkter	55 568	86 402	21
Summa Periodavgränsningsposter	302 366	238 377	
Avräkning med statsverket			
Avräkning med statsverket	592 226	1 300 419	22
Summa Avräkning med statsverket	592 226	1 300 419	
Kassa och bank			
Behållning räntekonto i Riksgäldskontoret	6 042 708	5 049 290	23
Kassa och bank	19 280	13 351	
Summa Kassa och bank	6 061 988	5 062 641	
Summa Tillgångar	107 841 851	105 500 918	

Kapital och Skulder (tkr)	Utgående balans 2017-12-31	Utgående balans 2016-12-31	Not
Myndighetskapital			24
Statskapital	105 387 252	103 779 617	25
Kapitalförändring enligt resultaträkningen	-7 570 185	-8 182 219	
Summa Myndighetskapital	97 817 067	95 597 398	
Avsättningar			
Avsättningar för pensioner och liknande förpliktelser	222 429	221 557	26
Övriga avsättningar	392 565	379 702	27
Summa Avsättningar	614 994	601 259	
Skulder m.m.			
Lån i Riksgäldskontoret	2 045 265	2 326 506	28
Kortfristiga skulder till andra myndigheter	4 101 964	3 707 367	29
Leverantörsskulder	1 332 900	1 263 452	
Övriga kortfristiga skulder	210 623	219 151	30
Summa Skulder m.m.	7 690 752	7 516 476	
Periodavgränsningsposter			
Upplupna kostnader	1 718 332	1 784 412	31
Oförbrukade bidrag	706	224	32
Övriga förutbetalda intäkter	0	1 149	33
Summa Periodavgränsningsposter	1 719 038	1 785 785	
Summa Kapital och Skulder	107 841 851	105 500 918	

Ansvarsförbindelser

Övriga ansvarsförbindelser

34

Anslagsredovisning

Redovisning mot anslag (tkr)

Anslag	Not	Ingående överföringsbelopp	Årets tilldelning enligt regleringsbrev	Omdisponerade anslagsbelopp	Utnyttjad del av medgivet överskridande	Indragning	Totalt disponibelt belopp	Utgifter	Inkomster	Saldo	
Anslag inom Försvarsdepartementets utgiftsområde nr 6											
1:1.1	Förbandsverksamhet och beredskap	35	-154 242	26 013 475	-90 000		25 769 233	-27 209 626	1 151 699	-288 694	
1:1.3	Vidmakthållande av materiel och anläggningar	35		6 032 746	75 000		6 107 746	-6 416 397	158 866	-149 785	
1:1.4	Militära underrättelse- och säkerhetstjänsten	35	-3 118	811 861	15 000		823 743	-831 583		-7 840	
1:2.1	Försvarsmaktens väpnade insatser internationellt samt Athena	35	70 136	1 033 251	21 753	-41 389	1 083 751	-980 794	834	103 791	
1:2.2	Försvarsmaktens övriga insatser internationellt	35	16 442	99 600	-21 753	-14 417	79 872	-60 129	16	19 759	
1:3.1	Anskaffning av materiel och anläggningar	35	-494 896	10 449 356			9 954 460	-10 160 111	97 678	-107 973	
1:4.1	Forskning och teknikutveckling	35	4 694	586 542		-4 694	586 542	-580 401		6 141	
1:4.1 (2016)	Vidmakthållande, avveckling m.m. av materiel och anläggningar	35	-185 200				-185 200	185 200		0	
Anslag inom Utrikesdepartementets utgiftsområde nr 5											
1:2.1	Freds- och säkerhetsfrämjande verksamhet (UD)	35	9 399	65 000		-7 692	66 707	-55 588	63	11 182	
S:a			-736 785	45 091 831	0	0	-68 192	44 286 854	-46 109 429	1 409 156	-413 419

Redovisning mot inkomsttitel (tkr)

Inkomsttitel	Beräknat belopp	Inkomster
4525 Återbetalning av lån för svenska FN-styrkor		71 347

Redovisning av beställningsbemyndigande (tkr)

Anslag	Not	Tilldelat bemyndigande	Ingående åtaganden	Utestående åtaganden	Utestående åtagandenas fördelning per år ¹⁾					
					2017	2017	2018	2019	2020	2021
1:1.3	Vidmakthållande av materiel och anläggningar	36	18 000 000	19 482 653	15 735 799 ²⁾	7 268 730	4 161 065	2 453 706	1 551 250	301 048
1:3.1	Anskaffning av materiel och anläggningar	36	75 000 000	64 208 135	70 252 590 ³⁾	10 543 299	12 154 644	10 782 268	8 450 774	28 321 605

- Fördelningen avser utestående åtaganden uppdelade på de år när infrianden (redovisning mot anslag) beräknas ske. Beräkningen är gjord med hänsyn tagen till de prognoser för leveranser (infrianden) som respektive leverantör lämnar Försvarsmakten. I princip baseras beräkningen på historik/statistik avseende leveranssäkerhet med justering för av leverantören meddelade särskilda uppdragsvisa förseningar som inte omhändertagits genom ändring av avtal vid prognostillfället.
- Varav 7 094 tkr avser utomstatliga åtaganden (se även not 36 – Redovisning av beställningsbemyndigande).
- Varav 57 198 tkr avser utomstatliga åtaganden (se även not 36 – Redovisning av beställningsbemyndigande).

Andra åtaganden (tkr)

Åtagandena avser tjänster inom forskning och studier (anslag 1:4). Det som beställs tillförs inte insatsorganisationen utan används för forskning och studier. I flera fall avser åtagandet löpande, årligt återkommande, uppdrag som av administrativa skäl beställs för flera år i taget. Nedan framgår summan av gällande beställningar för denna typ av åtaganden.

Åtaganden FoT- verksamhet	2018	2019	2020-2023	Totalt
Försvarets Materielverk	97 830	15 141	6 000	118 971
Kungliga tekniska högskolan	10 800	10 800	10 800	32 400
Totalförsvarets forskningsinstitut	5 850	500	0	6 350

Finansiella villkor (tkr)

Anslag	Anslagskredit	Anslagsbehållning som disponeras 2017	Indrag av anslagsbelopp	Utnyttjat	Överdrag	
Anslag inom Försvarsdepartementets utgiftsområde nr 6						
1:1.1	Förbandsverksamhet och beredskap	778 154	3%	0	288 694	0
1:1.3	Vidmakthållande av materiel och anläggningar	183 232	0%	0	149 785	0
1:1.4	Militära underrättelse- och säkerhetstjänsten	24 805	3%	0	7 840	0
1:2.1	Försvarsmaktens väpnade insatser internationellt samt Athena	31 154	30 772	0	0	0
1:2.2	Försvarsmaktens övriga insatser internationellt	2 832	Inget	0	0	0
1:3.1	Anskaffning av materiel och anläggningar	311 081	3%	0	107 973	0
1:4.1	Forskning och teknik-utveckling	17 596	Inget	0	0	0
1:4.1 (2016)	Vidmakthållande, avveckling m.m. av materiel och anläggningar	0	Allt	0	0	0
Anslag inom Utrikesdepartementets utgiftsområde nr 5						
1:2.1	Freds- och säkerhetsfrämjande verksamhet (UD)	1 950	3%	0	0	0

Redovisning av utfall mot villkor i regleringsbrev och regeringsbeslut för 2017 (kr)

Nr	Villkor för anslag	Utfall
Anslag inom Försvarsdepartementets utgiftsområde nr 6		
	1:1 ap.1 Förbandsverksamhet och beredskap	
4	Högst 2 500 000 kronor får användas till stöd för utländskt deltagande vid PFF-aktiviteter samt aktiviteter i andan av PFF och motsvarande i Sverige och utlandet.	0
5	Högst 104 000 000 kronor får användas för uppdragsersättning till de frivilliga försvarsorganisationerna för deras utbildningsverksamhet, inklusive ungdomsverksamhet.	104 000 000
6	Högst 46 500 000 kronor får användas till organisationsstöd enligt 5§ förordning (1994:524) om frivillig försvarsverksamhet. Av dessa medel får högst 1 700 000 kronor användas för bidrag till Försvarets civila idrottsförbund och till vissa militära tidskrifter.	46 464 000 1 664 000
7	Högst 30 000 000 kronor får användas till statsbidrag till frivilliga veteransoldat- och anhörigorganisationer för verksamhet som stödjer Försvarsmaktens personal före, under och efter tjänstgöring i internationella militära insatser samt anhöriga till sådan personal.	22 109 900
8	Högst 2 500 000 kronor får användas för generalläkarens tillsynsverksamhet exklusive lönekostnader.	1 090 057
9	Högst 500 000 kronor ska utbetalas till Geneva Center for Security Policy (GCSP).	500 000
10	Försvarsmakten får använda högst 81 320 000 kronor som abonnemangsavgift för det gemensamma radiokommunikationssystemet Rakel. Beloppet ska betalas efter fakturering från Myndigheten för samhällsskydd och beredskap.	81 320 000

Nr	Villkor för anslag	Utfall
11	Högst 124 000 000 kronor får användas för att betala avgifter till Totalförsvarets rekryteringsmyndighet.	109 279 556
12	Högst 5 000 000 kronor får användas för förtroende- och säkerhetsskapande verksamhet i enlighet med bilaga 3.	1 982 838
Fö2016/01425/SI (delvis)	Regeringen bemyndigar Försvarsmakten att med behörig myndighet i Ukraina förhandla och ingå överenskommelser om en årsplan (så kallad arrangemangsplan) för det försvarsrelaterade samarbetet 2017. Kostnaden för de i årsplanen upptagna bilaterala aktiviteterna får uppgå till högst 1 700 000 kronor.	955 393
Fö2016/01425/SI (delvis)	Regeringen bemyndigar Försvarsmakten att med behörig myndighet i Georgien förhandla och ingå överenskommelser om en årsplan (så kallad arrangemangsplan) för det försvarsrelaterade samarbetet 2017. Kostnaden för de i årsplanen upptagna bilaterala aktiviteterna får uppgå till högst 1 500 000 kronor.	304 350
	1:2 ap.1 Försvarsmaktens väpnade insatser internationellt samt Athena	
1	För respektive insats får Försvarsmakten använda högst följande belopp per insats (beloppen avser särutgifter):	
	Minusma	833 000 000 758 896 697
	Återställningskostnader Isaf	12 000 000 11 581 810
	Uppföljning personal i internationella insatser	20 000 000 13 063 020
	ATHENA (inkl. Sveriges nationella kostnader samt Sveriges del av gemensamma kostnader)	25 751 000 21 296 728
	OIR	140 000 000 98 620 168
	RSM	55 000 000 52 890 052
	Atalanta	36 000 000 23 611 789
	1:2 ap.2 Försvarsmaktens övriga insatser internationellt	
Fö2016/01631/MFI	Uppdrag till Försvarsmakten att delta i EU:s utbildningsinsats i Centralafrikanska republiken till stöd för reformen av den nationella försvars- och säkerhetssektorn Försvarsmaktens kostnader för placeringen får för 2017 uppgå till högst 26 000 000 kronor enligt den justerade särkostnadsmodellen.	9 282 423
Fö2016/01632/MFI	Uppdrag till Försvarsmakten om fortsatt deltagande i EU:s utbildningsinsats i Mali till stöd för Malis försvarsmakt. Försvarsmaktens kostnader för placeringen får för 2017 uppgå till högst 12 500 000 kronor enligt den justerade särkostnadsmodellen.	12 270 578
Fö2016/01633/MFI	Uppdrag till Försvarsmakten om fortsatt deltagande i EU:s utbildningsinsats i Somalia till stöd för den nationella somaliska armén. Försvarsmaktens kostnader för placeringen får för 2017 uppgå till högst 22 000 000 kronor enligt den justerade särkostnadsmodellen.	14 093 551
Fö2016/01635/MFI	Uppdrag till Försvarsmakten om fortsatt placera officerare vid högkvarteret för EU:s insats EUNAVFOR Somalia/Op. Atalanta. Försvarsmaktens kostnader för placeringen får för 2017 uppgå till högst 6 000 000 kronor enligt den justerade särkostnadsmodellen.	3 494 257
Fö2016/01636/MFI	Uppdrag till Försvarsmakten om fortsatt placera officerare vid EU:s operativa högkvarter i Rom, Italien. Försvarsmaktens kostnader för placeringen får för 2017 uppgå till högst 4 000 000 kronor enligt den justerade särkostnadsmodellen.	3 822 403
Fö2016/01637/MFI	Uppdrag till Försvarsmakten om fortsatt stöd till Kosovos säkerhetsstruktur. Den totala kostnaden får uppgå till högst 6 800 000 kronor under 2017.	2 672 104
Fö2016/01671/MFI	Uppdrag till Försvarsmakten att lämna stöd till säkerhetssektorreformprojekt i Serbien under 2017. Försvarsmaktens kostnaderna för ändamålet får för 2017 högst uppgå till 200 000 kronor.	62 668
Fö2016/01672/MFI	Uppdrag till Försvarsmakten att lämna stöd till säkerhetssektorreformprojekt i Bosnien och Hercegovina under 2017. Kostnaderna får uppgå till högst 500 000 kronor.	206 119
Fö2017/00292/MFI	Uppdrag till Försvarsmakten att stödja den östafrikanska fredsstyrkan 2017. Försvarsmaktens kostnader för verksamheten ska rymmas inom en ekonomisk ram om 4 500 000 kronor.	3 177 082
Fö2016/01425/SI (delvis)	Uppdrag till Försvarsmakten att lämna stöd till säkerhetssektorreformprojekt i Ukraina. Högst 1 800 000 kronor får användas för uppdraget.	1 053 085
Fö2016/01425/SI (delvis)	Uppdrag till Försvarsmakten att lämna stöd till säkerhetssektorreformprojekt i Georgien 2017. Högst 2 050 000 kronor får användas för uppdraget.	831 726
Fö2016/01425/SI (delvis)	Uppdrag till Försvarsmakten att lämna stöd till säkerhetssektorreformprojekt i Moldavien 2017. Högst 1 025 000 kronor får användas för uppdraget.	165 331
Fö2017/00109/MFI	Uppdrag till Försvarsmakten att bidra till Natos fond för kapacitetsutbyggnad av den afganska armén. Försvarsmakten får använda högst 7 000 000 kronor för bidrag till den nämnda fonden.	7 000 000
	1:3 ap.1 Anskaffning av materiel och anläggningar	
4	Försvarsmakten ska efter rekvisition betala högst 422 000 kronor till Försvarets materielverk för tillsyn av efterlevnaden av förordningen (1993:1067) om elektromagnetisk kompatibilitet samt föreskrifter med stöd av förordningen.	422 000
Fö2016/00601/MFI	Framställning från Försvarsmakten om bemyndigande att förhandla och ingå avtal om sjöövervakning inom ramen för Europeiska försvarsbyrån. Kostnaderna för Försvarsmaktens åtagande får uppgå till högst 50 000 euro fördelat på 2017, 2018 och 2019.	500 000
	1:4 ap.1 Forskning och teknikutveckling	
2	Högst 15 000 000 kronor får användas för flygteknisk forskning inom NFFP i enlighet med de beslut som fattas inom programmet.	15 000 000
3	Högst 15 000 000 kronor får användas för försvarsunderrättelseforskningen.	13 390 138
Anslag inom Utrikesdepartementets utgiftsområde nr 5		
	1:2 ap.1 Freds- och säkerhetsfrämjande verksamhet	

Nr	Villkor för anslag	Utfall
	Personalbidrag Av medlen får 61,8 miljoner kronor användas för personalbidrag inom ramen för EU-delegationer samt EU:s, FN:s och andra organisationers insatser enligt specifikation.	53 121 115
	Insatsnära verksamhet Av medlen får högst 2,5 miljoner kronor användas för annan insatsnära verksamhet i form av t.ex. insatsförberedande utbildning.	2 295 478
	Försvarmakten ska bidra till att förstärka kunskaperna i franska språket hos sådan utvald personal som avses för tjänstgöring i internationella krishanteringsinsatser där sådana kunskaper är nödvändiga. Försvarmakten får avsätta högst 0,7 miljoner kronor för de merkostnader som denna utbildning skapar.	108 035

Finansieringsanalys

Belopp (tkr)	2017		2016		Not
Drift					
Kostnader		-37 796 221		-37 153 534	37
Finansiering av drift:					
Intäkter av anslag	36 629 050		35 630 849		
Intäkter av avgifter och andra ersättningar	1 387 680		1 924 078		38
Intäkter av bidrag	4 721		4 980		
Övriga intäkter	16 755		18 101		
Summa medel som tillförts för finansiering av drift		38 038 206		37 578 008	
Ökning (-) av lager		-49 300		28 063	
Minskning (+) av beredskapsvaror i lager		431 215		340 100	
Minskning (+) av kortfristiga fordringar		41 884		-125 363	39
Minskning (-) av kortfristiga skulder		-135 646		426 732	40
Kassaflöde från/till drift		530 138		1 094 006	
Investeringar					
Investeringar i materiella tillgångar	-8 416 773		-8 474 075		
Investeringar i immateriella tillgångar	-4 401		-29 653		
Summa investeringsutgifter		-8 421 174		-8 503 728	
Finansiering av investeringar:					
Lån från Riksgäldskontoret	387 454		255 853		
- amorteringar	-668 695		-835 431		
Ökning/minskning av statskapital med medel som erhållits från/tillförts statens budget	7 939 015		8 223 676		
Överföring av anläggningsstillgångar till annan myndighet	0		2 381		
Summa medel som tillförts för finansiering av investeringar		7 657 774		7 646 479	
Förändring av kortfristiga fordringar och skulder		524 416		-402 211	
Kassaflöde från/till investeringar		-238 984		-1 259 460	
Uppbördsverksamhet					
Intäkter av avgifter m.m. som inte disponeras	71 347		51 764		
Förändring av kortfristiga fordringar och skulder	0		0		
Inbetalningar i uppbördsverksamhet		71 347		51 764	
Medel som tillförts statens budget från uppbördsverksamhet		-71 347		-51 764	
Kassaflöde från/till uppbördsverksamhet		0		0	
Transfereringsverksamhet					
Lämnade bidrag	-79 204		-109 375		
Utbetalningar i transfereringsverksamhet		-79 204		-109 375	
Finansiering av transfereringsverksamhet:					
Medel som erhållits från statens budget för finansiering av bidrag	79 204		109 375		
Summa medel som tillförts för finansiering av transfereringsverksamhet		79 204		109 375	
Kassaflöde från/till transfereringsverksamhet		0		0	
Förändring av likvida medel		291 154		-165 454	
Specifikation av förändring av likvida medel					
Likvida medel vid årets början		6 363 060		6 528 514	
Ökning (+) av kassa och bank		5 929		-6 844	
Ökning (+) av tillgodohavande RGK		993 418		145 957	
Minskning (-) av avräkning med statsverket		-708 193		-304 567	
Summa förändring av likvida medel		291 154		-165 454	
Likvida medel vid årets slut		6 654 214		6 363 060	

Tilläggsupplysningar och noter

Redovisnings- och värderingsprinciper

Allmänt

Årsredovisningen är upprättad i enlighet med förordningen (2000:605) om årsredovisning och budgetunderlag. Belopp anges i tusen kronor (tkr) om inte annat anges särskilt.

Värdering av anläggningstillgångar

Immateriella anläggningstillgångar

Immateriella anläggningstillgångar består av programvaror, licenser och utveckling som är av väsentligt värde för verksamheten under kommande år. Programvaror och licenser aktiveras i de fall anskaffningsutgiften överstiger 25 tkr. Utveckling aktiveras om de sammanlagda utgifterna överstiger 1 000 tkr.

Avskrivningstider för immateriella anläggningstillgångar:

3 år	Licenser till dataprogram
3-5 år	Egenutvecklade IT-system

Avskrivningstiden kan i förekommande fall variera inom en anläggningsklass beroende på att individuella bedömningar gjorts i samråd med sakkunniga.

Materiella anläggningstillgångar

Alla anskaffningar (undantaget beredskapstillgångar) med en ekonomisk livslängd om minst tre år och ett anskaffningsvärde av minst 25 tkr redovisas som anläggningstillgång. På anskaffningsvärdet görs linjär avskrivning utifrån den bedömda ekonomiska livslängden.

Avskrivningstider för materiella anläggningstillgångar för verksamheten:

25 år	Fartyg och flygplan
15 år	Båtar
10 år	Verkstads- och tillverkningsutrustning, telefonväxlar, utbildningsanläggningar, simulatorer, tävlingsvapen, viss köksutrustning, tyngre transportmedel, förbättring på annans fastighet, datornät, stordatorer, möbler och inredning
5 år	Lätta transportmedel, kommunikationsmedel, minidator, kontorsapparater, djur och övrigt
3 år	Persondator med kringutrustning

Avskrivningstiden kan i förekommande fall variera inom en anläggningsklass beroende på att individuella bedömningar gjorts i samråd med sakkunniga.

Beredskapstillgångar

Förnödenheter för krigsändamål och beredskap, som har anskaffats för att klara landets behov vid kris och krig, definieras som beredskapstillgångar. Beredskapstillgångarna indelas i beredskapsinventarier och beredskapsvaror. Beredskapsinventarier skrivs av linjärt på anskaffningsvärdet i förhållande till den bedömda ekonomiska livslängden. För beredskapsinventarier är gränsen för aktivering 250 tkr.

Avskrivningstider för beredskapsinventarier

15 år/25 år	Stridsfordon, fartyg, flygplan och helikoptrar (individredovisade materielsystem)
10 år	Modifiering av materiel
3 år/5 år/10 år	Övriga beredskapsinventarier

Avskrivningstiden kan i förekommande fall variera inom en anläggningsklass beroende på att individuella bedömningar gjorts i samråd med sakkunniga.

Beredskapsvaror i lager värderas enligt principer för lagerredovisning, trots att dessa ingår under rubriken anläggningstillgångar. Försvarets tillämpar, för de lager som redovisas i system PRIO, först-in-först-ut-principen (FIFU). För de lager som ännu inte överförs till system PRIO beräknas anskaffningsvärdet enligt principen vägda genomsnittspriser.

I samband med överföring av lager till system PRIO och övrigt kvalitetssäkringsarbete avseende beredskapsvaror i lager sker även viss korrigering av lagervärdet för under tidigare år anskaffade beredskapsvaror. Under 2017 har detta inneburit att en korrigering av lagervärdet (invärdering) gjorts med ett belopp om 1 850 839 tkr (se även not 15 – Beredskapstillgångar). Årets invärdering av lager bokförs direkt mot balansposten Statskapital. Under februari 2018 har ytterligare invärdering gjorts med ett belopp om 62 130 tkr, vilket har bokförts 2018.

Varulager

Varulager värderas huvudsakligen till anskaffningsvärde. För lager i PRIO samt drivmedel exkl. fartygsdiesel utgörs anskaffningsvärdet av genomsnittspriser.

Fordringar

Fordringar värderas till det belopp som bedöms komma att inflyta.

Periodavgränsningsposter

Som periodavgränsningsposter bokförs huvudsakligen belopp överstigande 50 tkr.

Tillgångar och skulder i utländsk valuta

Tillgångar och skulder i utländsk valuta redovisas i bokslutet omräknade till balansdagskurs.

Valutakursdifferenser redovisas som finansiella intäkter respektive kostnader.

Avsättningar

Avsättning för pensionsförpliktelser redovisas till det försäkringstekniska värdet av pensionsåtaganden, beräknade med ledning av den beräkningsmodell SPV fastställt.

Avsättningar för framtida utgifter för omstrukturering är angivna i dagens prisläge utan nuvärdesberäkning.

Undantag från ekonomiadministrativa regelverket

Enligt regleringsbrevet för 2017 gäller följande undantag från ekonomiadministrativa regelverket:

1. Försvarets undantas från 12 § anslagsförordningen (2011:223) enligt nedan.

a) Försvarets får, vad avser förstagångsanskaffning (d.v.s. första lageruppbyggnad) för nya materielsystem, anskaffa ammunition, reservdelar m.m. under anslaget 1:3 *Anskaffning av materiel och anläggningar*.

Försvarets får under anslaget 1:1 ap.3 *Vidmakthållande av materiel och anläggningar* återanskaffa ammunition och reservdelar m.m. Efter hand som förbrukning av förnödenheter sker i förbandsverksamheten ska kostnaden för detta föras mot anslaget 1:1 ap.1 *Förbandsverksamhet och beredskap* och motsvarande belopp föras som intäkt mot anslaget 1:3 *Anskaffning av materiel och anläggningar* eller anslaget 1:1 ap.3 *Vidmakthållande av materiel och anläggningar*. Denna princip får även tillämpas vad gäller förnödenheter, inklusive drivmedel, anskaffade före 1 januari 2008.

b) När Försvarets förbrukar ammunition m.m. vid insatser internationellt ska kostnaden för detta föras mot anslaget 1:2 *Försvarets insatser internationellt* och motsvarande belopp föras som intäkt mot anslagen 1:1 ap.1 *Förbandsverksamhet och beredskap* eller 1:1 ap.3 *Vidmakthållande av materiel och anläggningar*.

2. Försvarets behöver inte finansiera investeringar i anläggningstillgångar som används eller kommer att användas i samband med fredsfrämjande förbandsinsatser med lån i Riksgäldskontoret enligt 2 kap. 1 § kapitalförsörjningsförordningen (2011:210).

Ledande befattningshavare i Försvarmakten

Lön och andra ersättningar har av Försvarmakten utbetalats till ledande befattningshavare under 2017 enligt nedanstående tabell. I tabellen redovisas även uppdrag som styrelse- eller rådsledamot i andra statliga myndigheter samt uppdrag som styrelseledamot i aktiebolag.

Titel	Namn	Lön och andra ersättningar (kr)	Förmåner (kr)	Uppdrag som styrelse- eller rådsledamot i andra statliga myndigheter samt uppdrag som styrelseledamot i aktiebolag
Överbefälhavare	Micael Bydén	1 902 011	90	Ledamot i styrelsen för Arbetsgivarverket
Generaldirektör	Peter Sandwall	1 340 227		Ledamot i insynsråden för Kustbevakningen, Ekonomistyrningsverket och Totalförsvarets rekryteringsmyndighet Ledamot i Statskontorets råd Ledamot i styrelsen för Institutet för kvalitetsutveckling
Chef för ledningsstaben	Dennis Gyllensporre	1 259 504		Ledamot i insynsrådet för Myndigheten för samhällsskydd och beredskap Ledamot i styrelsen för Anna Lindh Academy
Produktionschef ¹⁾	Anders Silver	203 046		
Produktionschef ²⁾	Johan Svensson	985 426		Suppleant i styrelsen för Gitarrzombien AB
Insatschef	Jan Törnqvist	1 163 757	6 797	Ledamot i styrelsen för Försvarets materielverk
Chef för enheten för underrättelse- och säkerhetsjänst	Gunnar Karlson	1 187 331	7 247	
Chefsjurist	Carin Bratt	1 144 288	804	Ledamot i Totalförsvarets Folkrådet
Ekonomidirektör	Helena Thunander Holmstedt	1 486 971		Ledamot i styrelserna för Södersjukhuset AB, Södertälje sjukhus AB, Danderyds sjukhus AB, Stiftelsen Clara, Riksgälden och Totalförsvarets forskningsinstitut
Personaldirektör	Klas Eksell	1 102 457		Ledamot i styrelserna för Stiftelsen MHS-Bostäder och Försvarshögskolan
Chef för säkerhetsinspektionen ³⁾	Ronald Månsson	855 238	129 603	Ledamot i styrelsen för ARMU AB
Chef för säkerhetsinspektionen ⁴⁾	Christer Tistam	146 073		
Försvarsinspektör för Hälsa och Miljö ⁵⁾	Pierre Campenfeldt	1 187 591	476	Ledamot i styrelserna för Stockholms Ortopediska Intyg AB och Rättsintyg Stockholm AB
Flygsäkerhetsinspektör	Anders Janson	905 353		

1. Till och med den 28 februari 2017.
2. Från och med den 1 mars 2017.
3. Till och med den 31 oktober 2017.
4. Från och med den 1 november 2017.
5. Ändrad titel från och med den 1 oktober 2017.

Ledamöter i Insynsrådet vid Försvarmakten

Regeringen har utsett följande personer att vara ledamöter i insynsrådet vid Försvarmakten från och med den 1 juni 2016 till och med den 31 maj 2019.

Titel	Namn	Uppdrag som styrelse- eller rådsledamot i andra statliga myndigheter samt uppdrag som styrelseledamot i aktiebolag
Landshövding Västmanlands län	Minoo Akhtarzand	Ordförande i insynsrådet för Länsstyrelsen i Västmanlands län Ordförande i styrelsen för Södertörns Högskola
Riksdagsledamot	Jan R Andersson	
Regiondirektör, Arbetsförmedlingen	Mattias Buvari	
Riksdagsledamot	Åsa Lindestam	Ledamot i insynsrådet för Myndigheten för samhällsskydd och beredskap
Kammarrättspresident	Thomas Rolén	Ordförande i Domarnämnden Ledamot i styrelserna för Pensionsmyndigheten och Lofsdalens Fjällanläggningar AB
Företagsledare	Åsa Söderström Jerring	Ordförande i styrelserna för Delete OY, Scanmast AB, Itain Holding AB, Infotain & Infobooks AB och Åsa Söderström AB. Ledamot i styrelserna för Vattenfall AB, Konsult AB, JM AB, OEM International AB, Nordic Home Improvement AB, Balco Group AB och FIBO AS

Inga ersättningar har utgått under 2017.

Noter till resultaträkningen

1. Intäkter av anslag

Posten består av de kostnader och intäkter som avräknats mot anslag i Försvarmaktens redovisning. Utgifter för anskaffning av beredskapstillgångar redovisas mot statskapital och utgifter för lämnade bidrag redovisas mot medel som erhållits från statens budget för finansiering av bidrag.

2. Intäkter av avgifter och andra ersättningar

(tkr)	2017	2016
Intäkter av avgifter och andra ersättningar, varav:	1 387 680	1 924 078
avgiftsbelagd uppdragsverksamhet ¹⁾	914 179	863 060
avgifter som tagits ut med stöd av 4§ avgiftsförordningen (1992:191) ²⁾	422 702	319 974
offentligrättsliga avgifter	5	22
intäkter från försäljning av övertalig materiel	20 237	9 771
intäkter enligt 6 kap. 1§ kapitalförsörjningsordningen (2011:210)	163	296
intäkter av övriga ersättningar	30 394	730 955

- Den avgiftsbelagda uppdragsverksamheten redovisas i resultatredovisningen under avsnittet "Avgiftsfinansierad verksamhet".
- Varav tjänsteexport 2 985 tkr (158) tkr.

Av intäkterna avser 1 049 686 tkr (1 613 132 tkr) intäkter från Försvarets materielverk. 149 931 tkr (188 595 tkr) av posten består av intäkter där Försvarmakten både varit beställare och underleverantör till Försvarets materielverk. Intäkter av avgifter och andra ersättningar har minskat med 536 398 tkr jämfört med 2016. Skillnaden beror i huvudsak på bokförda intäkter avseende reglering av viten, skadestånd, räntor och royalties från Försvarets materielverk. Under 2016 bokfördes ett belopp om 730 962 tkr varav 684 327 tkr avsåg reglering för tidigare år. Under 2017 har ett belopp om 30 402 tkr bokförts.

3. Intäkter av bidrag

(tkr)	2017	2016
Arbetsförmedlingen	1 696	2 014
Försäkringskassan	175	353
Kammarkollegiet	1 804	1 577
Statens veterinärmedicinska anstalt	0	886
Totalförsvarets forskningsinstitut	344	0
Kustbevakningen	231	0
Övriga bidrag	471	150
Summa	4 721	4 980

4. Finansiella intäkter

(tkr)	2017	2016
Ränta på konto hos Riksgäldskontoret ¹⁾	11 114	13 400
Övriga finansiella intäkter	5 641	4 701
Summa	16 755	18 101

- Avser ränteintäkter på lån i Riksgäldskontoret med anledning av det rådande ränteläget med negativ räntesats.

5. Kostnader för personal

(tkr)	2017	2016
Lönekostnader exkl. arbetsgivaravgifter, pensionspremier och andra avgifter enligt lag och avtal ¹⁾	-8 733 586	-8 428 523
Sociala avgifter enligt lag och avtal samt pensionskostnader	-4 624 968	-4 465 835
Övriga personalkostnader	-620 601	-568 347
Summa	-13 979 155	-13 462 705

1. Varav arvoden 29 696 tkr (36 395 tkr).

Lönekostnaderna inkl. sociala avgifter har totalt ökat med 464 196 tkr jämfört med 2016. Skillnaden mellan åren beror, dels på ökade kostnader avseende årlig löneuppräknings, dels på ökade kostnader för övningsdygnstillägg och ökad ledighetsskuld vilka är relaterade till försvarsmaktsövningen 2017, Aurora. Övriga personalkostnader har ökat med 52 254 tkr jämfört med 2016, vilket främst beror på ökade utbildningskostnader med anledning av nytt avtal med Försvarethögskolan.

6. Kostnader för lokaler

(tkr)	2017	2016
Hyror	-2 009 861	-2 013 476
Övriga lokalkostnader	-156 823	-135 751
Summa	-2 166 684	-2 149 227

Kostnaderna för lokaler har totalt ökat med 17 457 tkr jämfört med 2016, vilket i huvudsak beror på ökade kostnader för övriga lokalkostnader med 21 072 tkr.

7. Övriga driftkostnader

(tkr)	2017	2016
Kostnader för rekryter, officersaspiranter och hemvärnet	-522 590	-383 492
Materiel- och varukostnader	-2 708 483	-2 730 098
Tjänster m.m.	-18 449 712	-18 961 145
Summa	-21 680 785	-22 074 735

Kostnaderna för rekryter, officersaspiranter och hemvärnet har ökat med 139 098 tkr jämfört med 2016. Detta beror i huvudsak på förlängd GU-utbildning, höjd dagsersättning och höjd utbildningspremie för rekryter samt ökade kostnader för hemvärnet med anledning av Aurora.

Materiel- och varukostnaderna har minskat med 21 615 tkr jämfört med 2016. Skillnaden mellan åren beror delvis på att beredskapsinventarier till ett bokfört värde om 47 004 tkr (645 947 tkr) har uträddats, vilket innebär en minskad kostnad med 598 943 tkr mellan åren. Skillnaden i övrigt beror främst på ökade kostnader för ammunition med 484 752 tkr, ökade kostnader för drivmedel med 45 352 tkr samt ökade kostnader för förbrukningsinventarier med 50 545 tkr. Anskaffning till lager avseende de lager som redovisas i system PRIO bokförs direkt mot balansräkningen (se även not 15 – Beredskapstillgångar).

Kostnader för tjänster m.m. har minskat med 511 433 tkr jämfört med 2016. Detta beror delvis på att kostnader för materiellnära tjänster avseende anskaffning och vidmakthållande av materiel och anläggningar har minskat med 926 763 tkr. Skillnaden i övrigt beror på ökade reparations- och underhållskostnader samt ökade kostnader för resor och övriga tjänster.

8. Finansiella kostnader

(tkr)	2017	2016
Ränta på lån och räntekonto hos Riksgäldskontoret ¹⁾	-22 690	-32 850
Övriga finansiella kostnader	-7 778	-13 318
Summa	-30 468	-46 168

1. Avser ränta på behållningen på räntekontot i Riksgäldskontoret med anledning av det rådande ränteläget med negativ räntesats.

9. Avskrivningar och nedskrivningar

(tkr)	2017	2016
Anläggningstillgångar för verksamheten		
Lånefinansierade immateriella anläggningstillgångar	-325 143	-447 305
Lånefinansierade materiella anläggningstillgångar	-334 190	-383 915
Summa Anläggningstillgångar för verksamheten	-659 333	-831 220
Beredskapsinventarier	-7 091 966	-7 196 172
Summa	-7 751 299	-8 027 392

10. Intäkter av avgifter m.m. som inte disponeras

(tkr)	2017	2016
Ersättning från Förenta Nationerna	71 347	51 764
Summa	71 347	51 764

11. Lämnade bidrag

(tkr)	2017		2016	
	Lämnat	Regleringsbrev/motsv.	Lämnat	Regleringsbrev/motsv.
Bidrag till frivilliga försvarsorganisationer	-44 800	-44 800	-43 700	-43 700
Bidrag till militära tidskrifter och idrottsförbund	-1 664	-1 700	-1 664	-1 700
Nato	-7 068	-7 068	-5 000	-5 185
Vinnova	0	0	-15 000	-15 000
Totalförsvarets Rekryteringsmyndighet	0	0	145	0
EASF NACS Kenya	-2 434	-4 500	-3 664	-5 000
Geneva Center for Security Policy (GCSP)	-500	-500	-500	-500
Internal Security Sector Review (SSR)	-596	-5 575	-289	-2 800
Statsbidrag Veteranstöd	-22 110	-30 000	-39 708	-40 000
Övrigt	-32	0	5	0
Summa	-79 204	-94 143	-109 375	-113 885

12. Årets kapitalförändring

Årets kapitalförändring utgörs av förändring av beredskapsvaror i lager med 431 215 tkr (340 100 tkr), avskrivningar och nedskrivningar på beredskapsinventarier med 7 091 966 tkr (7 196 172 tkr) samt avyttringar av beredskapsinventarier med 47 004 tkr (645 947 tkr).

Noter till balansräkningen

13. Immateriella anläggningstillgångar

(tkr)	Balanserade utgifter för utveckling ¹⁾		Rättigheter och andra immateriella tillgångar	
	2017	2016	2017	2016
IB Anskaffningsvärde	3 635 692	3 606 039	107 942	107 942
Årets anskaffningar	4 401	29 653	0	0
Byte av anläggningsklass	62	10 532	0	0
Årets försäljningar/utrangeringar	0	-10 532	0	0
UB Anskaffningsvärde	3 640 155	3 635 692	107 942	107 942
IB Ackumulerade avskrivningar	-2 722 261	-2 276 711	-107 942	-107 942
Årets avskrivningar	-325 143	-447 305	0	0
Årets försäljningar/utrangeringar	0	1 755	0	0
UB Ackumulerade avskrivningar	-3 047 404	-2 722 261	-107 942	-107 942
Summa	592 751	913 431	0	0

1. Huvuddelen av beloppet avser utveckling av system PRIO.

14. Materiella anläggningstillgångar för verksamheten

(tkr)	Förbättringsutgifter på annans fastighet		Maskiner, inventarier, installationer m.m.		Pågående nyanläggningar	
	2017	2016	2017	2016	2017	2016
IB Anskaffningsvärde	929 904	860 613	4 883 838	4 733 348	96 281	95 326
Årets anskaffning	132 310	55 601	229 616	128 168	115 832	66 631
Omföring från pågående nyanläggningar till färdigställda	0	15 010	59 201	50 666	-59 201	-65 676
Byte av anläggningsklass	-53 191	0	53 129	-10 532		
Årets försäljningar/utrangeringar	-455	-1 320	-458	-17 812		
UB Anskaffningsvärde	1 008 568	929 904	5 225 326	4 883 838	152 912	96 281
IB Ackumulerade avskrivningar	-694 935	-622 809	-3 745 684	-3 450 572		
Årets avskrivningar	-63 445	-73 402	-270 745	-310 513		
Årets försäljningar/utrangeringar	379	1 276	402	15 401		
UB Ackumulerade avskrivningar	-758 001	-694 935	-4 016 027	-3 745 684		
Summa	250 567	234 969	1 209 299	1 138 154	152 912	96 281

15. Beredskapstillgångar

Beredskapsvaror i lager till exempel ammunition, reservmateriel och beklädnadsmateriel redovisas i balansräkningen som beredskapstillgång. De omsätts i varierande grad i förbandsverksamheten och hanteras därför med nödvändighet som omsättningstillgång i den löpande redovisningen. Årets lagerförändring ingår i Årets kapitalförändring men omförs i början av nästa år till statskapital.

(tkr)	Beredskapsinventarier		Beredskapsvaror i lager	
	2017	2016	2017	2016
IB Anskaffningsvärde	165 831 065	161 265 816		
IB Bokfört värde lager			23 033 139	22 190 932
Årets anskaffning inventarier	6 940 207	7 174 998		
Årets försäljningar/utrangeringar ¹⁾	-247 719	-2 609 749		
Årets anskaffning lager ²⁾			998 808	1 048 678
Årets invärdering lager ³⁾			1 850 839	988 020
Årets lagerändring			-431 215	-340 100
Korrigerig av lagervärde ⁴⁾			0	-854 391
UB Anskaffningsvärde	172 523 553	165 831 065	25 451 571	23 033 139
IB Ackumulerade avskrivningar	-93 275 826	-87 973 852		
Årets avskrivningar/hedskrivningar	-7 091 966	-7 196 172		
Årets försäljningar/utrangeringar ¹⁾	200 715	1 894 198		
UB Ackumulerade avskrivningar	-100 167 077	-93 275 826		
Summa	72 356 476	72 555 239	25 451 571	23 033 139

- Under 2017 har beredskapsinventarier till ett bokfört värde om 47 004 tkr (715 551 tkr) utrangerats. Utrangeringen avser bl.a. PTGB6, PTGB4, FLB13, MC 258B och FLP TP102A.
- Avser de lager som redovisas i system PRIO. För de lager som ännu inte överförts till system PRIO redovisas anskaffningen via resultaträkningen.
- Årets invärdering av lager avser korrigerig av lagervärdet för under tidigare år anskaffade beredskapsvaror. Årets invärdering av lager har bokförts direkt mot balansposten statskapital (se även not 24 – Statskapital). Under februari 2018 har ytterligare invärdering gjorts med ett belopp om 62 130 tkr, vilket har bokförts 2018.
- Under 2016 korrigerades det bokförda värdet avseende beredskapsvaror i lager med -854 391 tkr. Korrigeringen avsåg den invärdering av reservdelar och utbytesenheter avseende JAS 39A/B som gjordes under 2015. Korrigeringen har bokförts direkt mot balansposten statskapital (se även not 24 – Statskapital).

16. Varulager och förråd

(tkr)	2017	2016
Trycksaker	30 985	30 289
Drivmedel	246 059	211 532
Övrigt	32 901	18 824
Summa	309 945	260 645

17. Fordringar hos andra myndigheter

(tkr)	2017	2016
Kundfordringar	210 574	295 561
Skattefordringar ¹⁾	29 344	109
Ingående moms	261 279	321 058
Summa	501 197	616 728

- Varav 235 tkr avser skattekonto och 29 109 tkr övrig skattfordran, vilken avser återkrav för under tidigare år felaktigt inbetald punktskatt avseende drivmedel.

18. Övriga kortfristiga fordringar

(tkr)	2017	2016
Fordringar på personalen	9 656	10 420
Övriga fordringar	2 836	3 154
Summa	12 492	13 574

19. Förutbetalda kostnader

(tkr)	2017	2016
Förutbetalda hyror	6 292	41 318
Övriga förutbetalda kostnader	240 335	110 657
Summa	246 627	151 975

20. Upplupna bidragsintäkter

(tkr)	2017	2016
Karlskrona kommun	171	0
Summa	171	0

21. Övriga upplupna intäkter

(tkr)	2017	2016
Exportåtagande	47 589	30 722
Viten och royalties	0	46 635
Stödförordningen	2 361	0
Verksamhetsförlagd utbildning	0	3 958
Övriga upplupna intäkter	5 618	5 087
Summa	55 568	86 402

22. Avräkning med statsverket

(tkr)	2017	2016
Uppbörd		
Ingående balans	0	0
Redovisat mot inkomsttitel	-71 347	-51 764
Uppbördsmedel som betalats till icke räntebärande flöde	71 347	51 764
Medel från räntekonto som tillförts inkomsttitel	0	0
Skulder avseende uppbörd	0	0
Anslag i icke räntebärande flöde		
Ingående balans	257 980	231 884
Redovisat mot anslag	55 524	1 043 003
Medel hänförliga till transfereringar m.m. som betalats till icke räntebärande flöde ¹⁾	-303 399	-1 016 907
Fordringar avseende anslag i icke räntebärande flöde	10 105	257 980
Anslag i räntebärande flöde		
Ingående balans	832 762	1 094 532
Återbetalning av tidigare indragen likviditet ²⁾	0	-600 000
Redovisat mot anslag	44 644 748	42 989 573
Anslagsmedel som tillförts räntekonto	-45 057 603	-42 651 343
Återbetalning av anslagsmedel	4 694	0
Fordringar avseende anslag i räntebärande flöde	424 601	832 762
Fordran avseende semesterlöneskuld som inte har redovisats mot anslag		
Ingående balans	210 534	279 211
Redovisat mot anslag under året enligt undantagsregeln	-53 004	-68 677
Fordran avseende semesterlöneskuld som inte har redovisats mot anslag	157 530	210 534
Övriga fordringar/skulder på statens centralkonto i Riksbanken		
Ingående balans	-857	-640
Inbetalningar i icke räntebärande flöde	74 598	68 227
Utbetalningar i icke räntebärande flöde	-336 576	-1 033 587
Betalningar hänförliga till anslag och inkomsttitlar	262 825	965 143
Övriga fordringar/skulder på statens centralkonto i Riksbanken	-10	-857
Summa	592 226	1 300 419

1. Varav 30 772 tkr avser reglering mellan det icke räntebärande och det räntebärande flödet avseende disponibel anslagsbehållning tillhörande anslag 1:2 *Försvarmaktens insatser internationellt*, vilket från och med 2017 hanteras i det räntebärande flödet.
2. Tidigare indragen likviditet från räntekontot, enligt regeringsbeslut 3 år 1997 (FO97/904/ESU), som Försvarmakten redovisat som en fordran under posten avräkning med statsverket har återbetalats 2016 med ett belopp om 600 000 tkr.

23. Behållning räntekonto i Riksgäldskontoret

Beviljad räntekontokredit enligt regleringsbrev uppgår till 1 200 000 tkr.

24. Myndighetskapital

Förändring av myndighetskapitalet (tkr)	Statskapital	Kapitalförändring enligt resultaträkningen	Summa
Utgående balans 2016	103 779 617	-8 182 219	95 597 398
A Ingående balans 2017	103 779 617	-8 182 219	95 597 398
Föregående års kapitalförändring	-8 182 219	8 182 219	0
Årets anskaffning beredskapsinventarier	6 940 207	0	6 940 207
Årets anskaffning beredskapsvaror i lager	998 808	0	998 808
Årets invärdering beredskapsvaror i lager	1 850 839	0	1 850 839
Årets kapitalförändring	0	-7 570 185	-7 570 185
B Summa årets förändring	1 607 635	612 034	2 219 669
C Utgående balans 2017	105 387 252	-7 570 185	97 817 067

25. Statskapital

(tkr)	2017	2016
IB Statskapital		
Beredskapsinventarier	80 397 358	83 952 021
Beredskapsvaror i lager	23 373 239	18 079 433
Konst och andra ej avskrivningsbara inventarier	9 020	9 020
Summa IB Statskapital	103 779 617	102 040 474
Årets förändring		
Årets anskaffning beredskapsinventarier	6 940 207	7 174 998
Årets anskaffning beredskapsvaror i lager	998 808	1 048 678
Årets invärdering beredskapsvaror i lager ¹⁾	1 850 839	918 416
Korrigerig lagervärde beredskapsvaror i lager ²⁾	0	-854 391
Avskrivningar och avyttringar föregående år	-7 842 118	-10 660 057
Förändring beredskapsvaror i lager föregående år	-340 101	4 111 499
Summa Årets förändring	1 607 635	1 739 143
UB		
Beredskapsinventarier ³⁾	79 495 447	80 397 358
Beredskapsvaror i lager ⁴⁾	25 882 785	23 373 239
Konst och andra ej avskrivningsbara inventarier ⁵⁾	9 020	9 020
Summa UB	105 387 252	103 779 617

1. Året invärdering av lager avser korrigerig av lagervärdet för under tidigare år anskaffade beredskapsvaror (se även not 15 – Beredskapstillgångar).
2. Under 2016 korrigerades det bokförda värdet avseende statskapital med 854 391 tkr. Korrigerigen avsåg den invärdering av reservdelar och utbytesenheter avseende JAS 39A/B som gjordes under 2015 (se även not 15 – Beredskapstillgångar).
3. Utgående balans motsvarar beredskapsinventariers bokförda värde i föregående årsbokslut med tillägg av årets anskaffning och årets invärdering och med avdrag för inventarier som under året, utan ersättning, överförts till annan myndighet. Avskrivningar och avyttringar bokförs mot statskapital först påföljande år.
4. Utgående balans motsvarar beredskapsvarors i lager bokförda värde i föregående årsbokslut med tillägg av årets anskaffning och årets invärdering. Förändring av lager bokförs mot statskapital först påföljande år.
5. Utgående balans motsvarar konst och andra ej avskrivningsbara inventariers bokförda värde i föregående årsbokslut med tillägg av årets anskaffning och årets invärdering.

26. Avsättningar för pensioner och liknande förpliktelser

(tkr)	2017	2016
IB Avsättningar för pensioner	221 557	231 944
Periodens pensionskostnad	70 494	80 141
Periodens pensionsutbetalningar	-69 622	-90 528
UB ^{1), 2)}	222 429	221 557

	2017	2016
1) Beräknat av Statens Pensionsverk för de personer där utbetalning har påbörjats	203 760	213 454
1) Beräknat av Försvarsmakten för fattade beslut utan påbörjad utbetalning	18 669	8 103
2) Antal personer där utbetalning har påbörjats	115	128
2) Antal personer där utbetalning ännu ej har påbörjats	11	5
2) Summa antal personer	126	133

27. Övriga avsättningar

Avsättningar har gjorts för framtida utgifter avseende omstrukturering på grund av FB 04 och andra regerings- eller myndighetsbeslut.

(tkr)	Beräknas regleras under 2018	Årets förändring	2017	2016
Ändamål:				
Sanering	25 000	0	140 000	140 000
Engångspremier för uppsagd personal	745	-657	745	1 402
Kompetensväxlings- och kompetensutvecklingsåtgärder	25 000	13 395	158 595	145 200
Återställningskostnader Barkarby	0	-10 000	0	10 000
Pågående rättsliga tvister	92 425	10 125	93 225	83 100
Summa	143 170	12 863	392 565	379 702

28. Lån i Riksgäldskontoret

(tkr)	2017	2016
IB	2 326 506	2 906 084
Nya lån	387 454	255 853
Amorteringar	-668 695	-835 431
UB	2 045 265	2 326 506
Beviljad låneram	2 975 000	3 000 000

29. Kortfristiga skulder till andra myndigheter

(tkr)	2017	2016
Leverantörsskulder	3 832 542	3 426 512
Skatter och avgifter	245 420	248 668
Utgående moms	24 002	32 187
Summa	4 101 964	3 707 367

30. Övriga kortfristiga skulder

(tkr)	2017	2016
Personalens källskatt	208 298	217 205
Övriga skulder	2 325	1 946
Summa	210 623	219 151

31. Upplupna kostnader

(tkr)	2017	2016
Ledighetsskuld och övrig upplupen lön	1 115 909	1 084 667
Sociala avgifter på ledighetsskuld och övrig upplupen lön	539 115	498 262
Övriga upplupna kostnader	63 308	201 483
Summa	1 718 332	1 784 412

32. Oförbrukade bidrag

(tkr)	2017	2016
Kammarkollegiet ¹⁾	706	224
Summa	706	224

1. Oförbrukat bidrag kommer att återbetalas under första kvartalet 2018.

33. Övriga förutbetalda intäkter

(tkr)	2017	2016
Försvarets materielverk	0	888
Royal Netherlands Air Force	0	261
Summa	0	1 149

34. Övriga ansvarsförbindelser

Försvarets makt genomförde under 1990-talet en riksomfattande inventering av förorenade områden. Detta resulterade i ett större antal påträffade potentiella föroreningar som utgör grunden för Försvarets maktens arbete med förorenade områden. Antalet revideras kontinuerligt beroende på nyupptäckta objekt, genomförda efterbehandlingar eller förändringar i lagstiftningen, samt i vissa fall med anledning av avveckling av mark, byggnader och anläggningar som disponerats av Försvarets makt. Fokus för Försvarets maktens arbete med föroreningar har varit och bedöms även inom en överskådlig framtid vara föroreningar orsakade av PFAS (Poly- och perfluorerade alkylsubstanter) som tidigare använts i viss typ av brandsläckningsskum.

I övriga avsättningar (se not 27) ingår en avsättning om 140 000 tkr (140 000 tkr) för utgifter under åren 2018 - 2025 för sanering av förorenade områden. Försvarets makt kommer även efter år 2025 att ha utgifter för att sanera förorenade områden. Utgifterna för sanering efter år 2025 är dock osäkra till både tidpunkt och belopp.

Noter till anslagsredovisningen

35. Redovisning mot anslag

Anslag		Beslut och kommentarer
Anslag inom Försvarsdepartementets utgiftsområde nr 6		
1:1.1	Förbandsverksamhet och beredskap	Regeringsbeslut 10 2017-06-22 Fö2016/01158/MFI, Fö2017/00610/MFI, Fö2017/00916/ESL Vid ingången av 2017 hade Försvarsmakten en anslagskredit från 2016 om 154 miljoner kronor att reglera inom anslagspost 1:1.1 vilket reducerade de disponibla medlen med motsvarande belopp jämfört med regleringsbrevets tilldelade 25 923 miljoner kronor. 2017 har präglats av en hög ambition i verksamheten, inte minst när det gäller övningar, i syfte att fortsatt utveckla den operativa förmågan. Ambitionen har även återspeglats i det ekonomiska resultatet. Utfallet uppgick till 26 058 miljoner kronor vilket innebär ett nyttjande av anslagskredit om 289 miljoner kronor. Kreditbehovet beror bland annat på ett högre utfall för materielunderhåll och fler genomförda nationella insatser än vad som budgeterats. Ökade kostnader har till exempel uppstått med anledning av ett ökat uttag av reservdelar samt för vidmakthållande av flygplan modell SK60.
1:1.3	Vidmakthållande av materiel och anläggningar	Regeringsbeslut 10 2017-06-22 Fö2016/01158/MFI, Fö2017/00610/MFI, Fö2017/00916/ESL Utfallet uppgick till 6 258 miljoner kronor och innebär ett nyttjande av anslagskredit om 150 miljoner kronor vilket bland annat beror på ökade kostnader för anskaffning, vidmakthållande och underhåll av materiel samt fler nationella insatser än budgeterat.
1:1.4	Militära underrättelse- och säkerhetstjänsten	Regeringsbeslut 10 2017-06-22 Fö2016/01158/MFI, Fö2017/00610/MFI, Fö2017/00916/ESL
1:2.1	Försvarsmaktens väpnade insatser internationellt samt Athena	Regeringsbeslut 1 2018-01-11 Fö2018/00041/MFI Vid ingången av 2017 hade Försvarsmakten ett sparande om 31 miljoner kronor att överföra från 2016 till anslagspost 1:2.1 vilket ökade de disponibla medlen med motsvarande belopp jämfört med regleringsbrevets tilldelade 1 053 miljoner kronor. Inom ramen för disponibla medel avdelades under året medel i syfte att skapa handlingsfrihet för eventuella ytterligare åtgärder kopplat till det i flera insatsområden försämrade säkerhetsläget. Utfallet för anslagsposten uppgick till 980 miljoner kronor vilket innebär ett underutnyttjande om 104 miljoner kronor. Underskridandet beror framför allt på att reserverade medel för det försämrade säkerhetsläget inte behövde användas fullt ut inom <i>MINUSMA</i> . Vidare har reserverade medel för campåtgärder inom <i>MINUSMA</i> inte nyttjats till fullo och inom <i>OIR</i> behövde en planerad flytt till en ny camp inte verkställas.
1:2.2	Försvarsmaktens övriga insatser internationellt	Regeringsbeslut 1 2018-01-11 Fö2018/00041/MFI Inom anslagspost 1:2.2 tilldelades Försvarsmakten 80 miljoner kronor. Utfallet för anslagsposten uppgick till 60 miljoner kronor, vilket innebär ett underutnyttjande om 20 miljoner kronor. Underutnyttjandet beror framför allt på för högt ansatta budgetar för <i>EUTM Somalia</i> och <i>EUTM RCA</i> (Centralafrikanska republiken) där den senare var en för Försvarsmakten ny insats varvid erfarenhetsvärden saknades.
1:3.1	Anskaffning av materiel och anläggningar	Regeringsbeslut 10 2017-06-22 Fö2016/01158/MFI, Fö2017/00610/MFI, Fö2017/00916/ESL Vid ingången av 2017 hade Försvarsmakten en anslagskredit om 495 miljoner kronor, vilket reducerade de disponibla medlen med motsvarande belopp jämfört med regleringsbrevets tilldelade 10 449 miljoner kronor. Utfallet uppgick till 10 062 miljoner kronor vilket innebär ett nyttjande av anslagskredit om 108 miljoner kronor och som, liksom anslagspost 1:1.3, framför allt beror på ökade kostnader på sedan tidigare avtalade leveranser.
1:4.1	Forskning och teknik-utveckling	Regeringsbeslut 4 2016-12-14 Fö2015/00405/MFI (delvis), Fö2015/01618/MFU, Fö2015/01663/ESL m.fl.
1:4.1 (2016)	Vidmakthållande, avveckling m.m. av materiel och anläggningar	Regeringsbeslut 10 2017-06-22 Fö2016/01158/MFI, Fö2017/00610/MFI, Fö2017/00916/ESL Vid ingången av 2017 hade Försvarsmakten en anslagskredit om 185 miljoner kronor. Av dessa har 157 miljoner kronor reglerats via anslagspost 1:1.3 och 28 miljoner kronor via anslagspost 1:3.1.
Anslag inom Utrikesdepartementets utgiftsområde nr 5		
1:2.1	Freds- och säkerhetsfrämjande verksamhet (UD)	Protokoll I:2 2016-12-20 UD2016/21716/PLAN, UD2016/22369/KH Vid ingången av 2017 hade Försvarsmakten ett sparande om knappt 2 miljoner kronor att överföra från 2016 till anslagspost 1:2.1 vilket ökade de disponibla medlen med motsvarande belopp jämfört med regleringsbrevets tilldelade 65 miljoner kronor. Utfallet motsvarade i stort vad som budgeterats för verksamheten och uppgick till 56 miljoner kronor vilket resulterade i ett underskridande om 11 miljoner kronor.

36. Redovisning av beställningsbemyndigande

Anslag		Kommentarer
1:1.3	Vidmakthållande av materiel och anläggningar	Hela det redovisade beloppet, 15 736 miljoner kronor, har beställts från statliga leverantörer vilka i sin tur kontrakterar utomstatliga leverantörer. En delmängd av dessa belopp stannar inom staten i form av myndigheternas interna omkostnader, innevarande år samt under åtagandets livslängd. Försvarets maktens huvudleverantör FMV hade vid utgången av 2017 beställningar hos utomstatliga leverantörer på 7 094 miljoner kronor. Differensen mellan Försvarets maktens bemyndigande och FMV redovisade belopp beror till huvuddelen av att FMV enligt plan ännu inte gjort alla relevanta projektbeställningar mot utomstatliga leverantörer och till mindre del av FMV interna omkostnader på projekten.
1:3.1	Anskaffning av materiel och anläggningar	Hela det redovisade beloppet, 70 253 miljoner kronor, har beställts från statliga leverantörer vilka i sin tur kontrakterar utomstatliga leverantörer. En delmängd av dessa belopp stannar inom staten i form av myndigheternas interna omkostnader, innevarande år samt under åtagandets livslängd. Försvarets maktens huvudleverantör FMV hade vid utgången av 2017 beställningar hos utomstatliga leverantörer på 57 198 miljoner kronor. Differensen mellan Försvarets maktens bemyndigande och FMV redovisade belopp beror till huvuddelen av att FMV enligt plan ännu inte gjort alla relevanta projektbeställningar mot utomstatliga leverantörer och till mindre del av FMV interna omkostnader på projekten.

Noter till finansieringsanalysen

37. Kostnader

(tkr)	2017	2016
Kostnader enligt resultaträkning	-45 608 391	-45 760 227
Avskrivningar och nedskrivningar enligt resultaträkning	7 751 299	8 027 392
Realisationsförluster ¹⁾	47 137	654 797
Förändring avsättning för pensioner och liknande förpliktelser	872	-10 387
Förändring övriga avsättningar	12 862	-65 109
Summa	-37 796 221	-37 153 534

1. Se även not 15 – Beredskapstillgångar.

38. Intäkter av avgifter och andra ersättningar

(tkr)	2017	2016
Intäkter av avgifter och andra ersättningar enligt resultaträkning	1 387 680	1 924 078
Summa	1 387 680	1 924 078

39. Ökning/minskning av kortfristiga fordringar

(tkr)	2017	2016
Förändring av fordringar	105 874	1 736
Förändring av periodavgränsningsposter	-63 990	-127 099
Summa	41 884	-125 363

40. Ökning/minskning av kortfristiga skulder

(tkr)	2017	2016
Förändring av skulder m.m.	174 275	-691 133
Justering för investeringslån	281 241	579 578
Justering för leverantörsskulder avseende anläggningstillgångar	-524 416	402 211
Summa förändring av skulder m.m.	-68 900	290 656
Förändring av periodavgränsningsposter	-66 746	136 076
Summa	-135 646	426 732

Försvarsmaktens interna styrning och kontroll

3 § i myndighetsförordningen (2007:515) och förordningen (2007:603) om intern styrning och kontroll

Försvarsmakten har vid sin uppföljning och bedömning av riskhantering inte identifierat brister i den interna styrningen och kontrollen som är av sådan art att de utgör väsentlig information för regeringens uppföljning, prövning och budgetering av verksamheten.

Försvarsmaktens riskhantering är ett resultat av de utvärderingar och bedömningar som sker på alla nivåer av förmågan till att genomföra verksamhet. Inom Försvarsmakten används olika analysmetoder beroende på vilken typ av verksamhet som ska riskbedömas.

Försvarsmakten har ett system för ledning som består av att styra verksamheten med arbetsordningar, verksamhetsplaner, uppdrag och order samt att kontrollera genomförandet av verksamheten genom uppföljning i olika utformningar. I ledningssystemet finns chefer med delegerad beslutanderätt för verksamheten. Ansvaret inför överbefälhavaren (ÖB) att säkerställa en intern styrning och kontroll som fungerar betryggande följer delegationen av beslutanderätt från myndighetschefen till fyra direkt underställda chefer med uppdrag och uppgifter.

Direkt underställda chefer till ÖB, med uppdrag och uppgifter, återrapporterar att de planerar, leder och följer upp verksamheten och dess ekonomi på ett sådant sätt att verksamheten bedrivs i enlighet med lagar, förordningar, regler, bestämmelser och fastställda processer samt med iakttagande av god hushållning och hög säkerhet. ÖB kan med detta som grund göra sin bedömning av den interna styrningen och kontrollen. Även avvikelser återrapporteras, detta som en del av den interna styrningen och kontrollen. Uppföljning sker över tiden av de mest väsentliga riskerna och om åtgärderna fungerar på avsett vis.

Under året har Försvarsmakten särskilt arbetat med att utveckla och etablera arbetet med att förebygga och upptäcka oegentligheter. Detta arbete har genomförts såväl internt som i samverkan med andra myndigheter. Exempel på extern samverkan är deltagande i Myndighetsnätverket mot korruption.

De mest väsentliga riskerna relativt Försvarsmaktens mål och uppgifter i instruktion, regleringsbrev och särskilda regeringsbeslut redovisas i den operativa värderingen och hanteras i den årliga avvägningen som beslutas av ÖB.

Under året har Försvarsmakten bl.a. arbetat med följande risker i verksamheten:

- Risken för oegentligheter inom myndigheten har reducerats genom utveckling av förebyggande och upptäckande åtgärder. Det har genomförts bl.a. genom förtydligande och etablering av regelverk. För att säkerställa en enhetlig och effektiv riskhantering i hela myndigheten har riskanalyser vidareutvecklats så att de även omfattar oegentligheter. Vidare sker kontinuerlig granskning och uppföljning av bl.a. inköp och representation samt kontroll av underlag inför löneutbetalningar.
- Risker relaterade till ekonomi baserade exempelvis på antaganden om index för prisomräkningar och ränteutveckling samt antaganden om olika former av prisutveckling.
- Risker relaterade till personalområdet baserade på exempelvis utfall av rekrytering, nyttjande av utbildningsplatser och möjlighet att bemanna i antagen takt.
- Risker relaterade till materielområdet baserade på exempelvis antaganden om materiels leveranstakt, eventuella framtida exportaffärer och framtida materielsystem.

De tre nedersta riskerna har till del reducerats varefter kvarvarande risknivå accepterats. En kontinuerlig uppföljning av planeringsantagandena har genomförts varvid utfall vid månadsrapporter har föranlett justering av planeringsantagandena. Detaljer avseende risker i planeringen framgår av ÖB:s avvägningsbeslut.²⁸

²⁸ Överbefälhavarens avvägningsbeslut ändringstryck, FM2016-10870:42.

Försvarmaktens organisation

Försvarmakten leds av överbefälhavaren och vid myndigheten finns även ett insynsråd.

Försvarmaktsledningen består av ÖB tillsammans med Försvarmaktens högsta chefer vilka har till uppgift att samordna Försvarmaktens verksamhet och ge ÖB beslutsunderlag.

Försvarmaktens grundorganisation består av organisationsenheter. De delar av Försvarmaktens organisation som har uppgifter vid höjd beredskap organiseras som krigsförband. I Försvarmakten ingår även Hemvärnet.

Krigsförbanden, med undantag för hemvärnsförbanden, ska efter riksdagsbeslut vara beredda att delta i militära operationer utanför Sveriges gränser. Förband eller förbandsdelar ur samtliga stridskrafter är anmälda till det internationella styrkeregister.

Arméförbanden övas och tränas i huvudsak för att kunna uppträda i brigad. Kärnan i brigadsystemet utgörs av brigadledning med mekaniserade och motoriserade bataljoner understödda av artilleribataljoner, ingenjörsbataljoner och luftvärnsbataljoner.

Utanför brigadorganisationen finns bland annat jägarbataljonen, livbataljonen, lätta skyttebataljonen, underrättelsebataljonen, militärpolisbataljonen, säkerhetsbataljonen och CBRN-kompaniet.

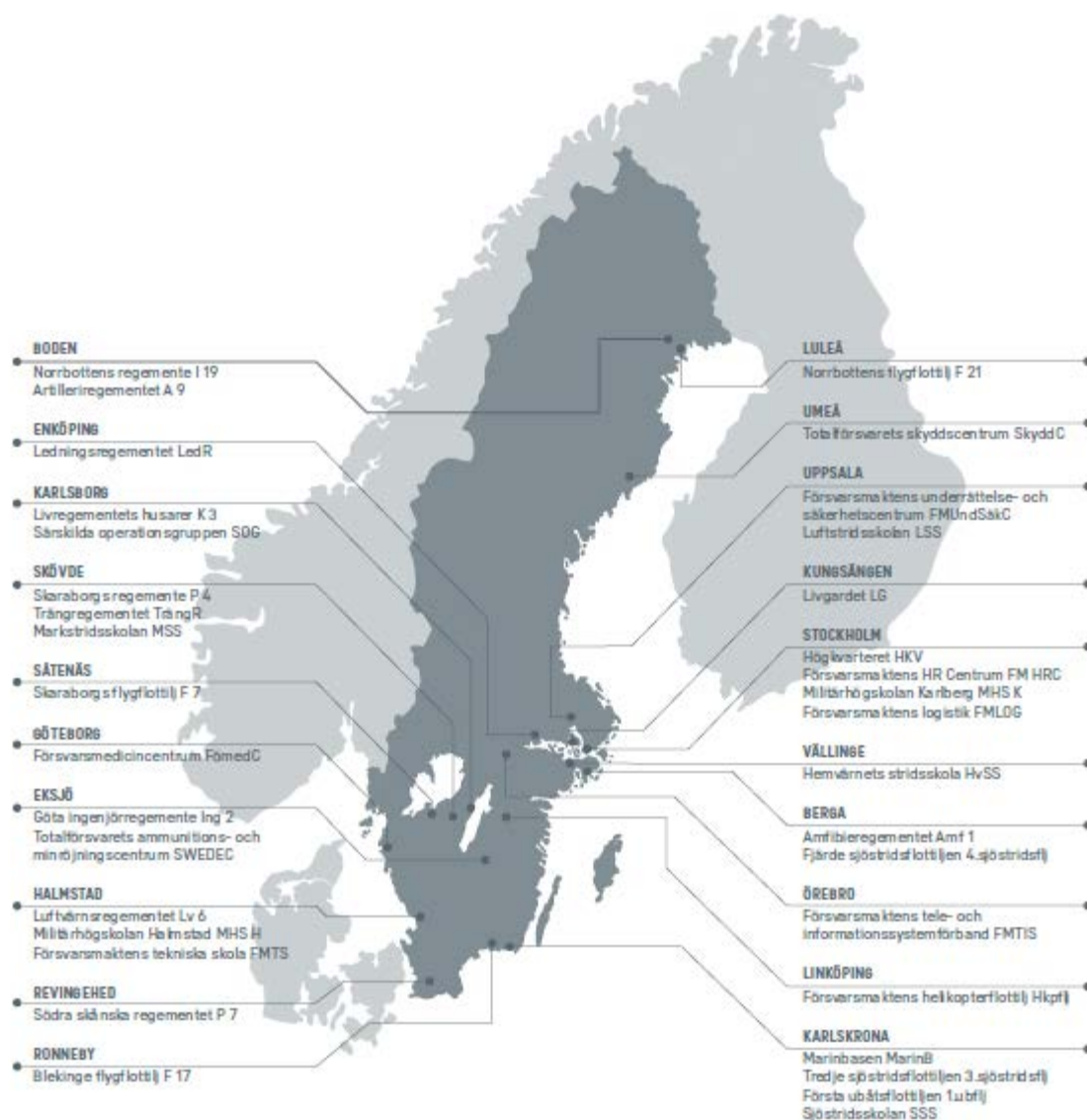
De marina förbanden består av sjöstrids- och ubåtsflottiljer, amfibiebataljon samt marinbas.

Flygvapenförbanden består av flygflottiljer, stridsflygdivisioner, helikopterflottiljen, transport- och specialflygdivision samt stridslednings- och luftbevakningsbataljonen.

Lednings- och underrättelseförbanden består bland annat av ledningsförband, telekommunikation- och informationssystemförband, sambands-, meteorologi-, telekrigsförband och förband för psykologiska operationer.

Logistikförbanden består av fasta och rörliga logistikförband, sjukvårds- och transportledningsförband samt förband för teknisk tjänst.

Hemvärnets krigsförband är inriktade mot nationella uppgifter. Hemvärnsförbanden består av hemvärnsbataljoner, hemvärnsunderrättelsekompanier och funktionsförband av typen båt-, CBRN-, pionjär-, trafik-, lednings- och granatkastarplutoner.

Figur 4 Försvarsmaktens lokalisering av förband, skolor och centrum

Organisationsenhet	Lokalisering	Enheter, Funktioner	Krigsförband
Högkvarteret (HKV)	Stockholm	Ledningsstaben Produktionsledningen Insatsledningen Militära underrättelse- och säkerhetstjänsten Högkvartersavdelningen Internrevisionen Säkerhetsinspektionen Försvarsinspektör för hälsa och miljö (FIHM) Militära flyginspektionen	HKV med stabsförband NUE
Livgardet (LG)	Upplands-Bro/ Kungsängen	SWEDINT Försvarsmaktens hundtjänstenhet i Sigtuna och Sollefteå Försvarsmusiken i Stockholm och Karlskrona Livgardesgruppen i Kungsängen Dalregementsgruppen i Falun Gävleborgsgruppen i Gävle Regional försvarshälsa på Berga, i Enköping, Kungsängen, Stockholm och Uppsala	Regional stab Mitt Livbataljonen 11. militärpolisbataljonen 12. motoriserade skyttebataljonen 13. säkerhetsbataljonen (-) 17. hemvärnsbataljonen 18. hemvärnsbataljonen 23. hemvärnsbataljonen 24. hemvärnsbataljonen 25. hemvärnsbataljonen 26. hemvärnsbataljonen Depå Kungsängen
Norbottens regemente (I 19)	Boden	Försvarsmaktens vinterenhet (FMVE) i Boden och Arvidsjaur Västernorrlandsgruppen i Härnösand Fältjägargruppen i Östersund Västerbottensgruppen i Umeå Norbottensgruppen i Boden Lapplandsjägargruppen i Kiruna Lokalplaneringsenhet norr (LPLE N) Regional försvarshälsa i Boden, Luleå och Umeå Verksamhet även i Arvidsjaur och Kalix	Regional stab Norr 3. brigadstaben 3. brigadspaningskompaniet 191. mekaniserade bataljonen 192. mekaniserade bataljonen 193. jägarbataljonen 1. tungtransportkompaniet (-) 10. hemvärnsbataljonen 11. hemvärnsbataljonen 12. hemvärnsbataljonen 13. hemvärnsbataljonen 14. hemvärnsbataljonen 15. hemvärnsbataljonen 16. hemvärnsbataljonen Depå Boden
Livregementets husarer (K 3)	Karlsborg	Försvarets överlevnadsskola (FÖS) Flygenhet Örebro- och Värmlandsgruppen i Villingsberg	31. lätta skyttebataljonen 32. underrättelsebataljonen 19. hemvärnsbataljonen 20. hemvärnsbataljonen Depå Karlsborg

Organisationsenhet	Lokalisering	Enheter, Funktioner	Krigsförband
Skaraborgs regemente (P 4)	Skövde	Skaraborgsgruppen i Skövde Bohus-Dalsgruppen i Uddevalla/Skredsvik Teknikkontor mark (Tek Mark) Regional försvarshälsa i Göteborg, Karlsborg, Lidköping, Linköping och Skövde Verksamhet även i Borås, Enköping, Karlsborg, Motala/Kvarn, Villingsberg, Visby och Älvdalen	Regional stab Väst 2. brigadstaben 2. brigadspaningskompaniet 41. mekaniserade bataljonen 42. mekaniserade bataljonen 18. mekaniserade stridsgruppen Gotland 1. tungtransportkompaniet (-) 38. hemvärnsbataljonen 39. hemvärnsbataljonen 40. hemvärnsbataljonen Depå Skövde
Södra skånska regementet (P 7)	Lund/Revinge	Skånska gruppen i Lund/Revinge Verksamhet även i Helsingborg, Hässleholm, Kristianstad, Malmö, Simrishamn och Ystad	Regional stab Syd 71. motoriserade skyttebataljonen 72. mekaniserade bataljonen 46. hemvärnsbataljonen 47. hemvärnsbataljonen 48. hemvärnsbataljonen 49. hemvärnsbataljonen Depå Revinge
Artilleriregementet (A 9)	Boden	Artilleriets stridsskola (ArtSS)	91. artilleribataljonen 92. artilleribataljonen
Luftvärnsregementet (Lv 6)	Halmstad	Luftvärnets stridsskola (LvSS) Hallandsgruppen i Halmstad	61. luftvärnsbataljonen 62. luftvärnsbataljonen 45. hemvärnsbataljonen Depå Halmstad
Göta ingenjörregemente (Ing 2)	Eksjö	Fältarbetsskolan (FarbS) Norra Smålandsgruppen i Eksjö Verksamhet även i Skillingaryd	21. ingenjörbataljonen 22. ingenjörbataljonen 33. hemvärnsbataljonen Depå Eksjö
Ledningsregementet (LedR)	Enköping	Ledningsstridsskolan (LedSS) omfattande: Ledningsskolan (LedS), Totalförsvarets signalskyddsskola (TSS) och Försvarets maktens ledningsträningssentrum (LTC) Meteorologiskt och oceanografiskt centrum (METOC C) Södermanlandsgruppen i Strängnäs, Upplands- och Västmanlandsgruppen i Enköping Materielsystemkontor ledningssystem (MSK ledsyst) Miljöprovningssenheden (MPE) Verksamhet även i Boden, Göteborg, Ronneby och Stockholm	11. ledningsplatsbataljonen 12. sambandsbataljonen 13. telekrigsbataljonen 10. PSYOPS-förbandet 21. hemvärnsbataljonen 22. hemvärnsbataljonen 27. hemvärnsbataljonen Telekrigsstödenhet (TKSE) Meteorologiskt och oceanografiskt centrum (METOC C) Depå Enköping

Organisationsenhet	Lokalisering	Enheter, Funktioner	Krigsförband
Trängregementet (TrängR)	Skövde	Försvarets logistik- och motorskola	1. logistikbataljonen 2. logistikbataljonen 1. trafik- och transportledningskompaniet 1. sjvförstärkningskompaniet 2. sjvförstärkningskompaniet
Första ubåtsflottiljen (1. ubflj)	Karlskrona	Verksamhet även i Haninge	1. ubåtsflottiljledningen 11. ubåtsdivisionen Signalspaningsfartyg Ubåtsräddningsfartyg
Tredje sjöstridsflottiljen (3. sjöstriflj)	Karlskrona		3. sjöstridsflottiljledningen 31. korvettdivisionen 33. minröjningsdivisionen 34. underhållsdivisionen
Fjärde sjöstridsflottiljen (4. sjöstriflj)	Haninge	Verksamhet även i Uddevalla och Munkedal	4. sjöstridsflottiljledningen 41. korvettdivisionen 42. minröjningsdivisionen 43. underhållsdivisionen 44. röjdykardivisionen
Amfibieregementet (Amf 1)	Haninge/ Berga	Södertörnsgruppen i Haninge Gotlandsgruppen i Visby Verksamhet även i Norrtälje, Vaxholm, Göteborg och på Utö	2. amfibiebataljonen 17. bevakningsbåtkompaniet 13. säkerhetsbataljonen (-) 28. hemvärnsbataljonen 29. hemvärnsbataljonen 32. hemvärnsbataljonen Depå Haninge
Marinbasen (MarinB)	Karlskrona	Blekingegruppen i Karlskrona Kalmar- och Kronobergsgruppen i Växjö Teknikkontor fartyg (Tek Fartyg) Regional försvarshälsa i Eksjö, Halmstad, Karlskrona, Lund och Ronneby Verksamhet även i Göteborg, Visby, Haninge, Kosta och Uddevalla	Marinbasen 34. hemvärnsbataljonen 35. hemvärnsbataljonen 36. hemvärnsbataljonen 37. hemvärnsbataljonen Depå Karlskrona
Skaraborgs flygflottilj (F 7)	Lidköping/ Såtenäs	Flygoperatörens tekniska stab Verksamhet även i Linköping, Karlsborg, Ronneby, Luleå, Stockholm/Arlanda samt Thailand och Ungern	7. flygflottiljen 71. stridsflygdivisionen 72. stridsflygdivisionen 73. transport och specialflygdivisionen Depå Lidköping
Blekinge flygflottilj (F 17)	Ronneby/ Kallinge	Verksamhet även i Hagshult och Visby	17. flygflottiljen 171. stridsflygdivisionen 172. stridsflygdivisionen Depå Ronneby
Norrbottens flygflottilj (F 21)	Luleå	Verksamhet även i Jokkmokk, Vidsel	21. flygflottiljen 211. stridsflygdivisionen 212. stridsflygdivisionen Depå Luleå

Organisationsenhet	Lokalisering	Enheter, Funktioner	Krigsförband
Försvarsmaktens helikopterflottilj (Hkpfj)	Linköping/ Malmen	Livgrenadjärgruppen i Linköping Verksamhet även i Luleå och Ronneby	Helikopterflottiljen 30. hemvärnsbataljonen 31. hemvärnsbataljonen Depå Linköping
Försvarsmaktens logistik (FMLOG)	Stockholm	Dokumenthanteringsenheten (DokE) Enheten för centrala beställningar (ECB) Verksamhet även i Arboga, Arvidsjaur, Boden, Borensberg, Berga, Bålsta, Eksjö, Enköping, Falun, Gävle, Göteborg, Halmstad, Hårsfjärden, Härnösand, Karlsborg, Karlskoga, Karlskrona, Kiruna, Kungsängen, Lidköping, Linköping, Luleå, Ronneby, Skövde, Solna, Stockholm, Såtenäs, Södra Sandby, Uddevalla, Umeå Uppsala, Visby, Älvdalen, Örebro och Östersund	Försvarsmaktens logistik (FMLOG)
Försvarsmaktens telekommunikations- och informationssystem förband (FMTIS)	Örebro	Verksamhet även i Arboga, Arvidsjaur, Boden, Berga, Bålsta, Eksjö, Enköping, Göteborg, Halmstad, Hårsfjärden, Härnösand, Hässleholm, Karlsborg, Karlskrona Kungsängen, Lidköping, Linköping, Luleå, Ronneby, Skövde, Solna, Stockholm, Såtenäs, Södra Sandby, Umeå Uppsala, Uddevalla, Visby, Örebro och Östersund	Försvarsmaktens telekommunikations- och informationssystemförband (FMTIS) IT-försvarsförbandet Depå Örebro
Särskilda operationsgruppen (SOG)	Karlsborg		Särskilda operationsgruppen (SOG)
Militärhögskolan Karlberg (MHS K)	Solna	Försvarsmaktens utbildningsenhet (FMUE) Försvarsmaktens idrotts- och friskvårdsenhet (FMIF) Kadettbataljonen Managementenheten (ManE) Lokalplaneringsenhet mitt (LPLE M) i Enköping, Hårsfjärden, Kungsängen, Uppsala, Linköping, Solna	
Militärhögskolan Halmstad (MHS H)	Halmstad	Försvarsmaktens ledarskaps- och pedagogikenhet (FM LOPE), Utbildningsenhet och Other ranks- enheten (OR E)	
Markstridsskolan (MSS)	Skövde	Verksamhet även i Motala/Kvarn	
Sjöstridsskolan (SSS)	Karlskrona	Försvarsmaktens dykeri och navalmedicincentrum (FM DNC) Marinens utvecklingsenhet Verksamhet även i Haninge	

Organisationsenhet	Lokalisering	Enheter, Funktioner	Krigsförband
Luftstridsskolan (LSS)	Uppsala	Flygvapnets utvecklingsenhet Flygvapnets flygbefälsskola (FBS) Flygvapnets stridslednings- och luftbevakningsskola (StriLS) Basbefälsskolan (BBS) Flygskolan (FlygS) i Linköping/Malmen Verksamhet även i Bålsta, Hässleholm, Lidköping och Luleå	16. flygflottiljen 161. stridslednings- och luftbevakningsbataljonen Depå Uppsala
Hemvärnets stridsskola (HvSS)	Salem/ Vällinge	Hemvärnets utvecklingsavdelning	Depå Vällinge
Försvarmaktens tekniska skola (FM TS)	Halmstad	Utbildningsenhet (UtbE), Funktionsutvecklingsenhet. Verksamhet även i Boden, Eksjö, Kungsängen, Lund och Skövde	1. tekniska bataljonen
Totalförsvarets ammunitions- och minröjningscentrum (SWEDEC)	Eksjö		
Totalförsvarets skyddscentrum (SkyddC)	Umeå	CBRN-skolan	1. CBRN-kompaniet Depå Umeå
Försvarmaktens underrättelse- och säkerhetscentrum (FM UndSäkC)	Uppsala	Försvarets tolkskola (TolKS) Verksamhet även i Halmstad	
Försvarmaktens HR centrum (FM HRC)	Stockholm	Specialistenheten (SpecE) Uppföljningsenheten (UppfE) Administrativa enheten (AdmE) Försvarmaktens veterancentrum Verksamhet även i Boden	
Försvarmsmedicin-centrum (FömedC)	Göteborg	Garnisonsenheten (GarnE) Elfsborgsgruppen (EBG) Försvarmsmedicinska enheten (FömedE) i Göteborg och Linköping Lokalplaneringsenhet Väst (LpIE V) i Göteborg, Halmstad, Skövde, Sätenäs och Karlsborg	1. sjukhuskompaniet 2. sjukhuskompaniet 41. hemvärnsbataljonen 42. hemvärnsbataljonen 43. hemvärnsbataljonen 44. hemvärnsbataljonen Depå Göteborg

Tabell 28 Försvarmaktens organisation

Bilagor

Bilaga 1 (öppen) Personalberättelse

Bilagan är en detaljerad redovisning av personalområdet.

Bilaga 2 (öppen) Materielberättelse

Bilagan omfattar detaljerad redovisning av materieförsörjningsområdet

I underbilaga 2.1 (hemlig) redovisas i förekommande fall hemlig information avseende resultatet av planerade och beställda materielinvesteringar samt prognos för vissa materielinvesteringar.

I underbilaga 2.2 (sekretessklassificerad) redovisas ekonomiskt resultat av planerade och beställda materielinvesteringar.

I underbilaga 2.3 (öppen) redovisas ledtider i materieförsörjningen.

Bilaga 3 (öppen) Krigsförbandens anslagsbelastning

Bilagan omfattar redovisningar av krigsförbandens anslagsbelastning.

Nedan bilagor (samt hemlig underbilaga 2.1 ovan) redovisas och insänds till regeringen i särskild ordning:

Bilaga 4 (kvalificerat hemlig) Försvarsmaktens operativa förmåga 2017

Bilagan redovisar Försvarsmaktens operativa förmåga och hur denna har värderats.

I underbilaga 4.2 redovisas nationell och internationell beredskap samt nationella operationer 2017.

Bilaga 5 (kvalificerat hemlig) Sammanställning krigsförbandsvärdering

Bilagan redovisar en sammanfattning av respektive krigsförbands krigsduglighet.

Bilaga 6 (hemlig) Omvärldsanalys

Bilagan redovisar Försvarsmaktens analys av omvärldsläget.

Bilaga 7 (hemlig) Övrig redovisning

Bilagan redovisar stridskrafternas utveckling (del av), krigsplaceringsläget och förbandsreserven.

Sökregister återsrapporteringskrav

Återsrapporteringen följer numrering i regleringsbrev 2017 och särskilda regeringsbeslut är angivna som SRB. Regeringsbeslut avseende inriktning för Försvarmaktens verksamhet för åren 2016-2020 anges som SRB 7. Längts ner i tabell återfinns hänvisning till avsnitt som är reglerat i Förordning med instruktion till Försvarmakten etc.

RB p/ SRB	Avser	Redovisas i dokument	Avsnitt i huvuddokument
1	Säkerhets- och försvarspolitisk utveckling	Bilaga 4	
2	Krigsduglighet	Bilaga 5	
3	Stridskrafternas utveckling	Huvuddokument Bilaga 7	Resultatredovisning: Uppbyggnad av insatsorg. och beredskap/ Marinstridskrafterna och Övningsverksamhet
4	Personalförsörjning	Bilaga 1	
5	Nationella operationer och incidenter	Huvuddokument	Resultatredovisning: Stöd till samhället samt Nationella insatser
6	Internationella militära insatser	Huvuddokument	Resultatredovisning: Internationella insatser
7	Internationellt samarbete	Huvuddokument	Internationellt samarbete
8	Exportfrämjande verksamhet	Huvuddokument	Resultatredovisning: Övrig verksamhet
9	Materielanskaffning och ledtider i materieförsörjningen	Bilaga 2, Underbilaga 2.1 - 2.3	
10	Överlåtelse till annan huvudman	Huvuddokument	Reformer och verksamhetsförändringar i Försvarmakten
11	Forskning och utveckling	Huvuddokument	Resultatredovisning: Utveckling
12	Frivilliga försvarsorganisationer	Bilaga 1	
14	Personalberättelse	Bilaga 1	
15	Veteran- och anhörigfrågor	Bilaga 1	
16	Omlokalisering Järfälla Barkarby	Huvuddokument	Övrig redovisning med återsrapporteringskrav
32	Jämställdhetsintegrering	Bilaga 1	
33	Rapportering från deltagande i internationella möten	Huvuddokument	Övrig redovisning med återsrapporteringskrav
40	Överflyttning av statsflygverksamheten	Huvuddokument	Övrig redovisning med återsrapporteringskrav
Bilaga 2	Investeringsplan	Bilaga 2	
RB UD	Freds- och säkerhetsfrämjande verksamhet	Huvuddokument	Resultatredovisning: Fredsfrämjande insatser
SRB 7, sid 20	Operativ förmåga	Huvuddokument och Bilaga 4	Resultatredovisning – öppen redovisning
SRB 7, sid 21-22	Redovisning per krigsförband	Bilaga 3 och 5	
SRB 7, sid 21	Försvarmaktsövningar samt mobiliseringsövningar och beredskapskontroller	Huvuddokument Underbilaga 4.1	Resultatredovisning: Uppbyggnad av insatsorg. och beredskap/ Övningsverksamhet
SRB 7, sid 21	Krigsplacering	Bilaga 7	
SRB 7, sid 22	Förbandsreserven (personall och materiel) samt volym personalreserv	Bilaga 7	
SRB 7, sid 22	Materieförsörjning – mtrl i bruk	Bilaga 2	
SRB 7, sid 24	Materielinvesteringar	Bilaga 2, underbilaga 2.1 och 2.2	
SRB Olika beslut	SSR-verksamhet	Huvuddokument	Resultatredovisning: Insatser
Mnr I:26	Uppdrag från Miljö- och energidepartementet avseende generationsmålet och miljö kvalitetsmålen	Huvuddokument	Övrig resultatredovisning
SFS (2007:1266)	Vind- och vågkraft	Huvuddokument	Övrig redovisning med återsrapporteringskrav

Överbefälhavarens intygande av myndighetens årsredovisning

Jag intygar att årsredovisningen ger en rättvisande bild av verksamhetens resultat samt av kostnader, intäkter och myndighetens ekonomiska ställning.

Jag bedömer att den interna styrningen och kontrollen vid myndigheten är betryggande²⁹.

Micael Byden

²⁹ Grundar sig på redovisningen i avsnittet Intern styrning och kontroll.

FÖRSVARSMAKTEN